8045
IV

SIER. I, II, III.

8045

Sier. I.

Rękopis ten wraz z rękopisem Sier. II w jedną księgę oprawny, znajduje się w biblijotece hr. Wiktora Baworowskiego we Lwowie, oznaczony N. 401.

Oprawa nowa w zieloną skórę szagrynową, na wierzchniej okładce wyzłocony napis: „Fragmenta Statutorum Wiślicensium Regis Casimiri 1347.

Rękopis ten w formie małej 8vo, pisany cały jedną ręką, liczy kart 24, nie ma żadnej intytulacyji, lecz poczyna odrazu przedmową do statutu wiślickiego a dalej podaje artykułów 90; ten ostatni niedokończony, bo na nim to jest na karcie 24 stronicy odwrotnej rękopis jest przerwany. Do pierwszych trzynastu artykułów dodane są sumy, a to w ten sposób, iż każdy artykuł kończy się odpowiednią sobie sumą. Rękopis pisany w jedną kolumnę przez całą szerokość strony. Każdy artykuł ma nagłówek wypisany minią i inicyjały artykułów również minią wypisane. Na każdej karcie rękopisu wypisano u góry odmienną acz społczesną ręką wyraz: „Visclyciensia."

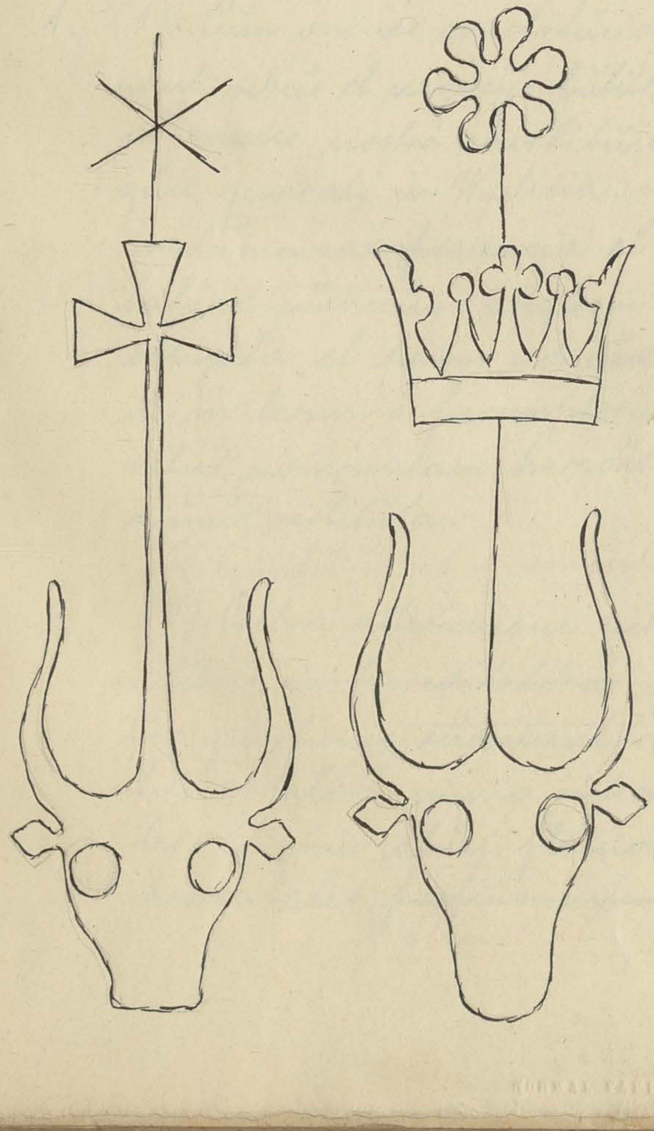

Papier rękopisu tego ma 2 znaki wodne: głowę wołu z krzyżem między rogami i gwiazdą sześciopromienną nad krzyżem, i głowę wołu z różą na pręcie między rogami, a nad rogami korona. Znaki te wskazują rok 1479.

Sier. I.

*) Odmienny lecz współczesny rękopis.

Statuta Vyslyciensia. *)

[1, a. 1.

Non debet reprehensibile nec mirum iudicari, si se-
cundum temporum varietatem, consuetudines et ~~statuta~~ facta
humana variantur, cum cuilibet ~~non~~ populo sufficiat ~~virium~~ virorum
fortitudine pollere vel [armorum pulchritudine esse or- [amicorum aut]
natum, si moribus et statutis non fuerit decoratus.
Et ob hoc nos Kazimirus dei gracia rex Polonie, vna
cum baronibus nostris, nutu et voluntate dei conside-
rantes, quod iuxta temporum antiquitatem, in terris
dominio nostro subiectis plerumque cause in iudicijs non
vniformiter, sed secundum capitum ~~seu~~ et animarum
diuersitatem, quamuis super vno et eodem facto va-
rio et diuersimodo ~~decidiuntur~~ dedicuntur et diffiniuntur, ex
qua varietate questiones seu cause plerumque post
multiplices vexaciones remanent quodammodo im-
mortales, quapropter ad laudem dei omnipotentis et
beate virginis Marie, tociusque curie celestis, et ad pro-
fectum, commodum et vtilitatem nostrorum sub-
ditorum, decreuimus predictorum iudiciorum seu
causarum decidere et euellere varietatem, volen-
tes et statuentes, quod deinceps perpetuis temporibus
iuxta infrascripta duntaxat statuta omnes et sin-
guli iudices terrarum nostrarum debeant et tene-
antur iudicare et eadem statuta districte et fir-
miter obseruare. **) NB Na odwrotnej stronie. ||

De constitucionibus et statutis c. primum. [1, b.

1. (1). Cum omnes constituciones et statuta legem impo-
nant rebus et negocijs [futuris et non preteritis, volumus, [presentibus ac]
vt omnes nostre constituciones, edite nunc in collo-
quio generali in Wyslicia, non respiciant preterita, sed
tantum ~~modo~~ presencia et futura. Vnde si quis ci-
tat ad iudicium aliquem pro hereditate ~~ex~~ pro pecunia
obligata et ipsum ad iudicium evocat, ~~extunc si~~ et si tunc re-
us in termino peremptorio non parebit, actor lucra-
bitur nominatam [hereditatem, pecunia res nihilo- [pecuniam aut]
minus restituta.

De limitibus et granicziebus tam fluuiorum quam hereditatum, c. II.

2. (2). Crebra altercacione inter nostros subditos super li-
mitibus ~~in hereditatibus~~ ipsorum distinguendis, gra-
ues questiones suscitantur, ex quibus expense augen-
tur et labori nimio interdum supponuntur discordan-
tes. Et quia alvei fluviorum, vt plurimum, inter
hereditates ~~profluenciam~~ fluunt et habentur, vnde si que vil-

**) Tu się kończy pierwsza stronica. Zaraz poniżej ostatniego wiersza przedmowy tąż samą ręką:

pena { pyantnadczesta III mrc.
syemnadzesca XIIII mrc.

le aut hereditates inuicem conueniunt, aliquo fluuio vel
rivo riuulo mediante, ita, quod quelibet hereditas suam ripam
teneat illius fluminis, ad ipsam protensam, et si idem
fluuius obmisso primeuo alueo diuerterit suum meatum
sev siue defluxum per alia loca non ministerio hominis sed
virtute propria, tunc primeuus alueus, vbi antea fuit decur-
sus aque, pro veris limitibus est reputandus et ibidem de
lacu illo de vtraque villa homines inhabitantes faciant
licite suas piscaturas. Secus autem dicimus, si fluxus
fluminis a propris meatu per reparacionem hominis re-
trahatur, tunc decursus fluminis pro terminis
semper est habendus. *) [2, a.

Quod quilibet in expedicione sub vexillo suo tenetur se locare, c. III.

3. (3). Ius militale. Quidam ex nostris baronibus cum in
castris contra hostes positi fuerint, abiecto omni rubore
cum nimia strenuitate communicantes, sub nullius
vexillo de nostro exercitu se locare consueuerunt, ad hunc
finem, ut machinarum et propugnaculorum aut ipsius
exercitus custodiam euitent et defensionem, quam ceteri
fratres ipsorum sub certis vexillis locati, secundum ordi-
nem inter ipsos facere consueuerunt. Et quia hu-
ius est pars, que suo non congruit toto, statuimus,
vt quilibet miles aut simplex sub certo vexillo erecto
cum sua stacione conquiescat, et ingruente necessitate
belli et dimicacionis cum hostibus, sciat capere locum
certum pro sui vexilli defensione. Alias volumus, quod [2, b.
si tales amplius in nostro exercitu fuerint inuenti, per
succamerarium, sub quo degunt, captiuos vel captiui no-
bis debebunt presentari, equi vero eorum eidem succa-
merario pro ipsa culpa applicentur. **)

De illis, qui recedunt de iudicio pre inopia vel rebellione c. V. [3, b.

4. (5). Quia victus victori tenetur satisfacere de euiccione
et de iudicio prius non recedat, nisi satisfaciat, in quo [alias]
est condempnatus, quidam inopia vel rebellione ducti
recedunt de iudicio condempnati, pro debito nullam sa-
tisfaccionem aduersario impendentes. Propter quod vo-
lumus, vt tales inobedientes de malicia ipsorum com-
modum non reportent. Postquam conuicti fuerint in iu-
dicio, ad manus suorum aduersariorum ligati tradan-
tur; et si in captiuitate manentes effugerint, a potes-
tate ipsorum sint liberi et soluti ipso facto et omni
debito, quod tenentur, preter debitum furti; quod sem-
per condempnati soluere tenebuntur. Casus. Conuictus in iudicio non potest
recedere, nisi victori caueat de soluendo alias aduersario tradetur liga-
tus; qui si effugerit a captiuitate detentoris, erit liber et solutus preter
furtum.

*) W starym ciągu: Casus summarius. Hereditates invicem confluentes aliquo fluvio mediante concurren-tes, si idem fluvius obmisso primevo cursu aliunde se diverit, primus meatus pro limitibus est habendus.

**) Casus. Quilibet nobilis et simplex in expedicione sub vexillo per ipsum electo se collocabit alias punietur.

5. (4). Ut [Cum] in rapinis aut in pignoracionibus nostrorum pauperum aliquis modus [habeatur et] obseruetur. Consueuerunt auari iudices et eorum officiales, ut postquam pro penis in iudicio lapsis aliquos pauperes aut nobiles inpignorant, stalim spolia [pignora] diuidunt, nullam graciam cum inpignorato facientes. Ad succidendum itaque hanc consuetudinem perniciosam et eam [obseruare] amplius seruare volentes et prohibentes, statuimus, ut si quis iudex, palatinus, castellanus aut ipsorum officiales vel maleficiorum iudex, qui opprawca dicitur, aut alius quicumque pro penis iudicialibus per eos latis, aut alijs excessibus aliquem nostrum terrigenam, diuitem vel pauperem, nobilem vel simplicem inpignorauerint vel iusserint inpignorare, pignora in equis, pecudibus aut in alijs substancijs quibuscumque sic recepta non distrahendo vel diuidendo [diminuendo], si fuerint in estiuo tempore, duabus septimanis integris, si autem hyemali, octo diebus illibata debent per recipientem obseruarj, siue iuste pignorati fuerint vel indebite rapina per [in] eos commissa. Et si extunc per illum vel illos, quorum [vel cuius] sunt pignora, pro commissis penis non fuerit illis, qui inpignorauerunt, satisfactum, vel suam innocenciam non ostenderint, licitum sit pignorantibus [pignoratoribus] illa distrahere et diuidere, pro libera ipsorum voluntate. Quod si tales iudices aut alij superius nominatj, eorum auaricie non parcentes, infra predicta [debita] tempora inter se diuiserint aut dissipauerint, vel eciam alienauerint vnum animal de predictis, dampnum passo iuxta valorem animalis deperditj, quod suo comprobabit sacramento, cum pena pyathnadzesta [restituere] dzeslha tenebuntur resarcire. Hoc statutum salubre propter nostrorum procuratorum rapinam enormem, quam sepius committunt, ad ipsos et ad vices [iudices] eorum [generales] gerentes extendimus, sue [seu] prorogamus. *) ‖ [3, a.

Filius patre viuente sigillo paterno vtatur et non suo proprio c. VI.

6. (6). Quia filij cum patribus iuris faccione vna persona censentur, ideoque statuimus, quod viuentibus patribus filij dumtaxat sigillo paterno vtantur, et alium [aliud] portare vel [neque] habere non presumant. **) ‖

De sculletis tam spiritualium quam secularium personarum c. VII. [4, a.

7. (7). Quia onus, preserlim quod omnes tangit, inter plures diuisum facilius deportatur, quapropter statuimus, quod indifferenter omnes sculteti, tam spiritualium quam secularium personarum iuxta ipsorum facultatem [facultates] ad quamlibet expedicionem nobis

*) Casus. Iudex pignora racione penarum recepta, in estiuo tempore duabus septimanis, in hyemali octo diebus illibata re-seruet alias valorem pignoris dampnum passo cum pena soluet, quem suo iuramento probabit.

**) Casus. Filij viuente patre sigillo proprio non vtantur.

cum transire teneantur.*)

De clerico siue sacerdote, qui possidet bona paterna siue hereditaria c. VIII.

8. (8). Cum nullus iure suo debeat defraudari, et quia plerique clerici nostri regni bona patrimonialia tenentes, de eisdem bonis sub umbra clericali, viuentes debita nobis [et habentes] et nostro regno seruicia debita in facienda expedicione subtrahere consueuerunt, ideoque statuimus, quod iidem clerici nostri regni, cuiuscumque status existant, predicta patrimonialia bona tenentes, vel nobis cum personaliter transire teneantur ad quamlibet expedicionem, iuxta predictorum bonorum facultates, [transire] vel eadem bona proximis suis layicis fratribus diuidere teneantur dimittere et renunciare eisdem. Qui si neutrum facere curauerint, predicta quelibet bona predictorum clericorum decreuimus regno nostro perpetuis temporibus applicanda.**) ‖

De dominabus et virginibus, que citant aliquem aut citantur c. IX. [regno] [4, b.

9. (9). Ut dominarum habitacio propter fragilitatem sexus a cetibus virorum omnino sit distincta, et ne in causas vocate premant se in turmis masculorum, sanxit nostra auctoritas de presenti, ut si quia domina siue virgo citans aut citata venerit ad terminum sibi prefixum, iudex presidens iudicio officialem suum cum eius aduersario ad hospicium illius domine mittere tenetur, coram quo quibus actionem siue defensionem sue cause ad vocato siue vel procuratori, cui placebit, in totum delegabit.*)

Quilibet potest habere procuratorem suum in causa coram iudicio.

10. (10). Qua cuilibet summa defensio non est denegauda ideoque statuimus, quod in iudiciis nostri regni quilibet homo cuiuscumque sit status et condicionis, potest et debet habere suum aduocatum, procuratorem seu prolocutorem.*)

De iudicibus, quot aliqua terra iudices habeat.

11. (11). Quia ex multiplicitate iudicum, prout experiencia nos edocuit in causis, quamuis super eodem facto, vario et diuersa modo plerumque sentencia proferebatur, et ideo volentes certum numerum statuere iudicum et occurrere varietati predicte, statuimus, quod vnus in Cracouiensi et alter in Sandomiriensi terris iudices nostri habeantur, ita quod dum nos contigerit aliquando terrarum earundem limites subintrare, volumus, quod iudex et subiudex terre, infra cuius limites morabimur, in curia nostra de causis iudicare ‖ [5, a. et cognoscere teneantur, declarantes potestatem eorundem iudicum, quod deinceps in quibuslibet causis magnis

*) Casus. Sculteti tam spiritualium quam secularium ad expedicionem ire tenentur.

**) Casus. Clerici de bonis paternalibus ad expedicionem servire aut proximis possessiones dividere tenentur alias rex bona ipsorum obtinebit.

*) Casus. Domina aut virgo, citans ~~aut~~ vel citata coram officialj procuratori causam, cui placet, potest delegare.

*) Casus. Ad iudicium citans aut citatus potest habere suum procuratorem.

eciam hereditarijs terminos vltra tres septimanas non
possint nec valeant assignare, sed cum questio fuerit he-
reditaria, iudex vel subiudex eandem questionem ~~nobis~~ te-
neatur referre, cuius cognicionem ~~in~~ nostra et baronum
nostrorum presencia volumus et decernimus pertractare,
et nisi aliquo impedimento fuerimus ~~essemus~~ prepediti, et tunc sex
vel ad minus quatuor baronibus, per nos iudici vel sub-
iudici adiungendis, ipse iudex cum ~~vel~~ subiudice vna cum
~~dictis~~ baronibus ad ~~de~~ eadem questione seu causa heredi-
taria m et cognoscendi et diffiniendi habeant facultatem. 1)
Quod pallatinus Sandomiriensis et Cracouiensis etc. c. XII.
12. (12). Item vt palatini certo numero suorum iudicum
sint contenti, statuimus, quod secundum tempora anti-
quiora pallatinus sandomiriensis vna et palatinus Cra-
couiensis ~~eciam~~ vno suis iudicibus contententur. Decla-
rantes, quod pro capite quorum libet castellanorum iudi-
ces, quilibet ~~duntaxat~~ in sua castellania, iudicandi
et cognoscendi habeant facultatem.
Quod iudicia debent adiri sobrie et mane c XIII etc.
13. (13). Praua consuetudine noscitur esse obseruatum, quod sine temporum et ~~sine~~ horarum differencia et distinccione per [5, 6.
iudices iudicia ~~exercebantur~~, et ita que plerique non aliter ad [celebrantur]
causas veniebant pertractandas, quam post prandium
repleti et inebriati, propter quod iudicium paruipenditur,
nam debilior ~~faciliter~~ opprimitur et ad veritatem paruus vel
pocius nullus ~~respectus~~ habetur. Itaque vt certis tem- [accessus]
poribus sine horis et cum debita ~~animi~~ discrecione iudicia
pertractentur, statuimus ~~quod~~ deinceps quod iudices diebus
terminorum a mane vsque ad horam nonam siue ad
meridiem in quibuslibet causis debeant presidere et
causas pertractare. Et si primo die terminorum ad ho-
ram meridiei omnes litigantes in causis et litibus
ipsorum non poterint expediri, volumus, quod absque
alicuius cause liberacione diebus proxime sequenti-
bus, presidendo duntaxat ad horam predictam, omnes
et singuli litigantes debito modo secundum ordinem in-
prascriptum expediantur. Et vt facilius et sine ~~strepi-~~ clamore vel strepitu
~~tu~~ causarum expedicio habeatur, statuimus, quod
ad locum audiencie, in quo iudices presidebunt, non
secundum merita personarum, nec secundum maiori-
tatem vel minoritatem causarum, sed secundum or-
dinem ~~litigancium~~, tantummodo actor vel ~~et~~ reus voca-
ti accedentes, per iudices audiantur et expediantur.

1) Casus. Unus generalis iudex in qualibet terra habeatur, qui eciam in curia regis iudicabit, dum in sua iurisdiccione dominus rex commorabitur, hereditarias questiones iudicare non poterit in curia, nisi in presencia regis vel ad minus sex baronum.

F Casus. Quilibet pallatinus in suo pallatinatu uno iudice debet contentari.

F Casus. Iudicia non debent exerceri nisi mane et usque ad horam nonam, et quod primo die non poterit expediri, in crastinum prorogabunt.

Qualis ordo sit in vocacione personarum ad iudicium c. XV.

(14). Et ut facilius etc. F

Ordinem autem in vocando ipsos litigantes ad presenciam ipso-
rum iudicum taliter duximus describendum, quod scrip- [6, a.
tor causarum sub pena priuacionis sui officij non aliter,
quam secundum ordinem citacionum litigantes per mi-
nisterialem vocandos [nominabit, ita, quod qui prius ad cau- [prouunciabit seu]
sam prouocauerint, prius nominentur et expediantur, et ~~sic deinceps~~, videlicet
qui secundo loco similiter loco sequenti etc. ~~prouocauerint, secundario nominentur et~~
~~expediantur, et sic deinceps~~ usque ad extremos procedatur.
Quod si altera parcium negligenter sue quouis casu im-
[fuerit pedita [et tribus vicibus euocata, se presidentibus non ex-
hibuerit, mox aduersa pars presens, de audiencia remo- [que fuerat]
ueatur et alij litigantes secundo loco inscripti nominen-
tur et ad audienciam euocentur, et nihilominus pars,
que fuerit absens et tribus vicibus euocata non cu-
rauerit parere ~~circa extremam horam meridiei iu-~~
~~dice quasi surgere volente, secundario tribus vicibus~~
~~euocata, non curauerit parere~~, extunc condempne-
tur. Si quis autem eo tempore, quo iudices presi-
deant, ad locum, in quo presideant, pretergquam ad
petendum citacionem vel ~~de~~ speciali ipsorum iudi-
cum licencia et mandato, quauis presumpcione vel ~~et~~ te-
meritate intrare presumpserit, absque aliqua remis-
sione pene, que dicitur pyanthnadresetha per iudices
puniatur.

Castellanus Cracouiensis et Sandomiriensis in tribus locis iudicia agant.
c. XVI.

14. (15). Quia plerumque habentes iurisdiccionem, vel ~~a casu~~
~~vel~~ pro libitu sue voluntatis consueuerunt ad iudican-
dum acceptare vel eligere sibi loca quelibet indeter-
minata; et ideo, ut quisque suis terminis sit conten-
tus, statuimus, quod Cracouiensis castellanus in tri-
bus duntaxat locis, videlicet in Cracouia, in Su-
drzeiow et in [~~Vislicia~~ sua) debet et teneatur ~~sua~~ iudi- [Vyslicia [6, b.
cia pertractare; alias tamquam a non suo iudice
quicquid factum fuerit vel iudicatum, nullam ha-
beat firmitatem. ~~Similiter idem~~ Id est de castellano San-
domiriensi loca pro ipso specificentur.

Quod ministerialis pro culpa domini kmethonem citare non debet aut
econuerso, c. XVII.

15. (16). Quoniam ex modo citacionis nonnulla grauamina
et oppressiones ~~nostris subditis~~ per nostros iudices siue ~~et~~ of-
ficiales [euenire consueuerunt, et ideo eisdem grauami- [nostris subditis]
nibus et oppressionibus volentes obuiare, statuimus [per [quod]
ministeriales siue officiales [, per nos seu quoslibet ~~cumque~~ [citacionum]
iudices deputandos, in hunc modum formandam vel
(fore)

faciendam fore citacionem, quod ipse ministerialis cum suo solito baculo ad villam accedere debeat ~~et quum~~ ad dominum ville cum pro suo quolibet excessu fuerit citandus, ob- mistis eiusdem ville villanis in pace et tranquillitate, ad domum vel vnius kmethonis ville eiusdem accedens eidem villano literam ~~portam curie eiusdem domini ville suo baculo tan- gendo et clamando, eundem citare teneatur, exponen- do nihilominus~~ porrigendo et nihilominus in eadem litera exponendo, de cuius iudicis mandato et ad cuius instantiam, et propter quam causam facit eandem citacionem. Si autem eiusdem ville villa- ni et ipse dominus ville fuerint insimul culpabiles, volumus, quod eodem & modo tangendo portam cuiuslibet villani seu kmethonis clamando faciat simili modo citacionem. Qui villani si non fue- rint culpabiles in delicto sui domini, volumus et pre- cise prohibemus, quod per eandem citacionem quo- modolibet non grauentur nec fatigentur, quum ple- rumque in odium et contemptum domini ville et ex rancore consueuerunt villanos indebite fatigare. [tamen] [7, a.] Alias si contra hoc ipsos villanos contingerit citare vel fatigare, decernimus, quod procurans citacio- nem eandem, pena, que dicitur pyanthnadres~~re~~tha puniatur. Et eodem modo volumus fieri citacio- nem predictam, vbi sine delicto domini ville, fu- erint villani communiter vel diuisim culpabiles ~~et~~ delinquentes, ita, quod ad portam tangendo, quemlibet ipsorum citare tenetur, ~~cessante quali- bet expressione suprascripta~~ cum exposicione suprascripta.

De illis, qui inopinate citantur in curia regis vel in iudicio, c. XVIII.

16\. (17). Preterea cum in deliberacione consistat ma- ter virtutum ipsa discrecio, contingit plerumque, quod aliqui nostri familiares vel alij quomodolibet in curia nostra constituti, vel in iudicio ~~arrestati seu insunti~~ inopinate seu ad nostram vel iudicis ~~presen-~~ audienciam ~~seu audienciam~~ euocantur, et questiones, de quibus minus cogitauerunt, mouentur eisdem. Ideoque vtrique parti prouidere ~~volentes~~, quod dic- to modo citati cum bona deliberacione et discrecio- ne propositis respondeant, et vel actores suis questio- nibus ~~seu causis~~ non frustrentur, statuimus, quod cum aliquis in nostra curia vel ~~in~~ iudicio inuen- tus et ad nostram vel iudicis presentiam fuerit ~~pre- misso~~ modo euocatus, actor seu ipse iudex questio- nem seu causam citato debito modo exponere, ~~vel~~ seu [cupientes] [neque in causis] [nostri]

in scriptis tradere teneatur. Et ad respondendum eidem
questioni, vt alias premissum est, si questio fuerit here-
ditaria vel pro magna pecunie summa, scilicet pro XL ta
marcis, communis terminus trium septimanarum
per iudicem eidem assignetur; alias si pro minori de-
bito vel iniuria verbali, in crastino terminus prorogetur. ||
Ministerialis non debet absque mandato iudicis tam milites tam villanos [7, b.
17. (18). Flebili querela sepius recepimus, quod ministeria-
les per terras girantes, pauperes villanos vel milites et villas reli-
giosorum [fatigandi vel et vexandi adinuenerunt modos [aut pauperes milites / adinuenerunt
exquisitos], ita, quod si alicuius ville pauperes milites
aut villani religiosorum eos pro beneplacito ipsorum
officialium quibuslibet expensis non pertractant nec
procurant, iidem ministeriales ipsos pauperes milites nobiles
seu villanos sine culpa et seu sine causa et absque iudi-
cis precepto citant occasiones vexacionis faciende, ter-
minos pro libito sue voluntatis assignantes et eis statu-
entes eisdem; et sic iidem pauperes milites seu villani
non valentes redimere aliter vexacionem, sepissime [aliqualiter
de certa summa pecunie componunt cum eisdem.
Vnde nos huiusmodi vexacioni obuiare volentes, sta-
tuimus, quod deinceps ministeriales sub pena priua-
cionis sui ministerialatus et spoliacione omnium suo-
rum bonorum, absque speciali mandato iudicis a-
liquam citacionem non presumant facere, alias pre-
missam penam et infaciem adustionem non imme-
rito poterint formidare.
De his, qui cum impetu aut strepitu veniunt ad iudicia pro suis, c. XX.
18. (19). Plerumque fit, quod aliqui propter causas con-
sanguineorum vel familiarium suorum ad iudicia ve-
nientes, per strepitum et importunam ipsorum audaciam acclamacionem
senenciam seu sue victoriam causarum || consueuerunt repor-
tare; vnde super hoc prouidere volentes, statuimus, quod [8, a.
deinceps quisquam, cuiuscumque status vel condicio-
nis existat, propter causam consanguinei vel cuius-
libet familiaris aut seruitoris ad iudicium venire
non presumat [. Qui si contra facere presumpserit, pe- [tali modo.]
na, que dicitur pyatnezadzesta nostre camere appli-
canda puniatur.
Qui committunt crimen aliquod auctoritate superiorum, c. XXI.
19. (20). Contingit eciam, quod dum aliqui pro quibuslibet
criminibus et delictis ad nostram audienciam euocan-
tur, nominant dominos vel quoslibet ipsorum supe-
riores, allegantes, quod mandato et auctoritate suo-

rum dominorum et superiorum huiusmodi crimina et de-
licta commiserunt. Verum [quamvis aliquibus tempori- [tamen]
bus contra racionem fuerit observatum, quod huiusmo-
di malefactores per eandem nominacionem a pena li-
berabantur, ~~tamen quia huiusmodi nominacio~~ (que) con-
tinet in se errorem intollerabilem, ex eo, quod direc-
te contrariatur precepto [~~divino~~, unde nos attendentes, [dominico]
[pecata] quod [~~pena~~ suos tantummodo teneat actores, et secun-
dum canonicam equitatem nominacio (tus) in delictis non
vendicat sibi locum, statuimus, quod citati pro qui-
buslibet criminibus [teneantur] [respondere] [, non obstan- [et debitis in nostro iudicio iudicentur, et]
te qualibet predicta nominacione, eciamsi super hoc [et commissi debita pena puniantur]
privilegijs nostris vel nostrorum predecessorum essent
communiti, que quantum ad hoc, vt perniciosa et er-
ronea, cassamus, revocamus et irritamus. In heredita-
rijs vero et alijs quibuslibet questionibus per citatos in
nostro iudicio nominaly (tales), si nostram iuris diccionem [8, b.
voluerint declinare, volentes (alij) in se ~~ex~~cipere easdem
questiones, decernimus (era), quod extunc predicti citati,
cuiuscumque ~~sint~~ status et condicionis [, habeantur pro [existant]
convictis.

Tantum per ministerialem quilibet citari debet, nisi pro crimine recenti. c. XXII.

20. (21). Possibilitas [racionis] [hoc dictat], quod iudices
~~pro~~ in exercendis suis iudicijs habeant [certos] [suos] minis-
teriales seu officiales: quapropter statuimus, quod pe-
nitus nullus iudex per [aliam] [aliquam] personam, quam
per certum suum officialem seu ministerialem faciat [militer autem su-
et expediat ~~suas~~ citaciones [, excepto hoc, si aliquod periores per literas]
crimen in iudicio vel in curia iudicij recenter ~~et~~ denuo
~~noue~~ committatur, tunc pro huiusmodi crimine per
quemlibet familiarem [licet fieri citaciones. [contra eos]

De illo, qui procurat citacionem contra aliquem sine legitimo actore. c. XXIII.

21. (22). Preterea quandoque (cum) presidentes, ~~quandoque~~ (aut) ip-
sorum officiales ~~vel notarij~~ aut (ips)eorum familiares ali-
quos maliciose laboribus et expensis gravare volentes,
et vt ~~pro~~ vexacione redime~~nda~~ (rent) aliquid in peccunia aut [a-
lijs] [rebus] [extorquere] [ab eisdem] cupientes, quamvis [pe-
nitus] [nihil habeant] cause seu questionis, adversus eos
~~eosdem~~ faciunt et procurant diversas citaciones. Idcir-
co statuimus, quod si quis citaverit vel citari procura-
verit aliquem sine legitimo actore, wlgariter przes
powoda, taliter citato ipse citans ~~vel~~ (aut) procurans ~~habens~~
citacionem, penam ~~wlgariter~~ pyanczadreszka soluere

tenea tur: prohibentes castellanis et quibuslibet iudi- [9, a.
cibus || seu subiudicibus, quod deinceps sine certo acto-
re et causa expressa, non dent [aliquas citaciones. [facere
De illis, qui citantur et sunt in remotis partibus, utrum respondere teneantur in iudicio. c. XXXIIII (5).

22. (23). ~~Item~~ Statuimus insuper dum aliquis pro hereditate citatur, ~~et~~ com-
parens in iudicio plerumque maliciose opponit, quod
quia Petrus vel Iohannes in partibus remotis est con-
stitutus et sit coheres eiusdem hereditatis, quamvis
nil forte ~~nihil~~ iuris habeat ad eandem, ideo dicit, se
non teneri respondere pro eadem hereditate. Quapro-
pter statuimus, ~~quod~~ ut talis Petrus vel Iohannes in
iudicio nominatus, de mandato iudicis aliquo [e-
minenti] loco vel circa parochiam, de qua [est here- [parrochia
ditas, pro qua eadem questio [movetur, per mini- [movebatur seu]
sterialem tribus vicibus publice proclamando, ad
prosecucionem seu defensionem cause ad certum
locum et terminum debebit citari; quo non com-
parente, extunc ipsius [contumacia] seu [absencia]
non obstante, ad decisionem seu diffinicionem
cause licite procedatur.

Pro contumacia punienda et impignoracionibus, c. XXV.

23. (24). Experiencia nos edocuit, quod quandoque non
contumaces pro contumacibus vel ipsi contumaces mo-
dum ~~tamen~~ excedendo, [pro contumacia puniuntur [quasi]
et gravantur, videlicet in eo, quod dum aliqua villa
pignoratur, ubi sex boves fuerint recipiendi, XXXta
vel XLta recipiebantur, et antequam ad locum debi-
tum depellebantur, per modum rapine in non
modicam pauperum destruccionem dividebantur
et consumebantur. Ideo que statuimus, quod pro prima
contumacia punienda, ministerialis cum || duobus fa- [9, b.
mulis iudicis ad villam accedens, sicut alias pre-
missum est, ~~cum~~ [dominus ville tantum modo [culpabilis] [si autem]
[fuerit] in duobus bobus duntaxat ~~im~~pignoretur;
si autem kmetones ~~ext~~fuerint culpabiles et citati con-
tumaces, quilibet eorum tantummodo in uno bove
impignoretur; et idem decernimus [pro secunda con- [quod
tumacia esse faciendum et observandum. Si autem tercio
[fuerint] dominus ~~una~~ cum villanis [contumaces, de-
cernimus, quod contumax causam, pro qua dinoscitur
esse citatus, perdat et [ab ea] [cedat] per senteнciam iu-
dicantis. Declarantes, quod dicti boves pignorati
per ipsos iudices in estate duabus septimanis, in
hyeme vero [octo] [diebus] [~~aliquo aliqua dilacione~~

~~debito modo~~ obseruentur. Volentes et decernentes, quod dic-
ti boues pignoraticij siue pena cuiuslibet contumacie tan-
[nostro] tummodo nobis et iudicij [applicentur. Decernimus eciam et
statuimus, quod si predicto ministeriali deputato ~~per iudi-~~
~~cem~~ ad eandem inpignoracionem cum familia ipsius iu-
dicis villa pignoranda per dominum ville et villanos non
permittatur inpignorari iuxta [premissam limitacionem [predictam seu]
vel ipsa pignora habita per eosdem dominum aut villa-
nos in villa vel ante villam seu in via violenter reci-
piantur, dolum et rebellionem eorundem puniendo, vo-
lumus, quod penam, ~~que wlgariter dicitur~~ pyantknadze-
~~sza~~ ijdem rebelles nobis et iudicij soluere teneantur, et
nihilominus cum alia pena pyantknadzersza ~~eadem~~
pignora denegata vel violenter ablata integraliter [assi- [obseruare et]
gnare teneantur. Qui si in dandis pignoribus predictis [10, a.
et in satisfaciendo de penis premissis fuerint dolosi et
rebelles, ita quod iudex forte ~~non sufficiat~~ propter po-
tenciam eorundem, ad puniendum et inpignorandum
eosdem [volumus et decernimus, quod pena, ~~que voca-~~ [pauescerel]
~~tur~~ szedmdzesatha nostre camere applicanda puniantur.

Iudex non plures quam duos debet familiares mittere cum ministeriali ad inpignoracionem faciendam.

24. (25). Preterea quia per frequentem pauperum inpignora-
cionem plerumque pauperes plurima dampna et oppressio-
nes multiplices paciuntur, videlicet in eo, quod ceteria-
[turmis] tim et in [turbis, non per modum iusticiarie potesta-
tis ad aliquam villam ~~in~~pignoratores accedentes damp-
nabiliter et plerumque absque iudicis mandato et sine
culpa domini ville vel villanorum committere pluri-
mas presumunt rapinas; quapropter super hoc provi-
dere volentes, statuimus, quod deinceps iudex vel sub-
iudex ad inpignoracionem faciendam non plures quam
duos familiares cum ministeriali transmittat, et quod
sine culpa vel sine causa aliquos non condempnatos seu
conuictos aut in iudicio non confessos ipse iudex [non [vel subiudex]
presumat nec permittat inpignorare. Quod si ipse iudex
vel aliqui alij quauis auctoritate vel pocius propria teme-
ritate vel presumpcione inpignorare vel pocius rapinas com-
mittere presumpserint, decernimus precipiendo, quod pe-
cora, vel qualibet alias res racione ~~in~~pignoracionis abla-
ta et recepta, iudex domino ville inpignorate vel villa-
nis ville eiusdem asserentibus se indebite et contra iusti- [10, b.
ciam ~~se~~ esse inpignoratos, remota et cessante qualibet
difficultate eadem pignora integraliter et ex toto super
fideiussoria caucione restituere teneatur, termino eidem

domino ville ~~vel~~ [aut] villanis impignoratis ad ostendendum suam innocenciam [et iusticiam] assignato. Et nichilominus vt auda- cia et temeritas impignorancium restringatur, decer- nimus, quod dum premisso modo sine culpa impi- gnorati patefecerint suam innocenciam, quotquot per- sone fuerint [in numero] in dicta impignoracione, iudex ~~vel~~ [et] subiu- dex, qui fuerint in mandando [to], ~~pro qualibet~~ [cuilibet] ipsorum penam, ~~que vocatur~~ pyantknadzeszka [cz] [dictam] nouerit se in- cursurum, domino ville impignorate persoluendam.

De quatuor casibus, in quibus solum pena szedmdzeszka camere regie est aplicanda.

25. (26). Preterea pena, que consueuit nostro fisco siue nostre camere applicari, que ~~vulgariter~~ dicitur szedm- dzeszka, statuimus, quod tantum~~modo~~ in quatuor ~~causis~~ casibus infrascriptis et non [in] pluribus nostre camere appli- cetur. Primus casus est ~~de~~ [pro] incendio, vbi ~~accusatus~~ aliquis [accusatus] de incendio iuxta formam iuris ~~sumine~~ [legittime] se [non] poterit expurgare. Secundus casus, vbi aliquis accusatus de violencia siue spolio publice strate [et] defecerit in sui expurgacione. Tercius casus, vbi aliquis in iudicio, ipsum ~~iudicium nostrum~~ par[v]ipendens, cultellum vel gla- dium presumpserit extrahendum. Quartus casus, cum ~~dum~~ aliquis iudicatus et condempnatus et iussus satisfacere vel sufficientem fideiussoriam caucionem ~~prestare et~~ facere contempserit et de iudicio per suam rebellionem discesserit, non prestita predicta caucione. Volumus, quod ~~premissa~~ [dicta] pena in premis- sis quatuor casibus nostre camere applicetur. [11, a.

Contumacia actoris causam amittit c. XXVIII.

26. (27). Actor procurat ad causam reum citari; reo in termino comparente, actore ~~vero~~ totaliter ~~se~~ absentante, decernimus ob contumaciam actoris, que est maior quam rei, ipsum reum causam obtinuisse. Si autem reus parere in termino sibi assignato non curauerit, actore per se vel suum nuncium comparente, decer- nimus, quod ~~pro~~ [ob] huiusmodi contumacia reus [pena] duo- rum boum pena mulctetur.

De illo, qui citat pro hereditate aut debito c. XXIX.

27. (28). Licet in pluribus ~~casibus~~ celeritas commendetur, cum tamen eadem celeritas in iudicijs ~~et~~ [alibi] causis expediendis racionabiliter quandoque est [expedienda ser] restringenda, ex eo, quod iudicantem oportet cuncta rimari. Ideoque statuimus, quod si aliquis super capitali hereditaria questione primo, secundo et tercio citatus, non comparuerit [iuri] contu-

maciter in termino sibi assignato et ob contumaciam eius-
dem citati, actor in tercio termino per iudicem decer-
natur et diffiniatur in veram possessionem eiusdem he- ⌈ac admittatur ad⌉
reditatis mittendus, et ab omni iure eiusdem heredi-
tatis et ipsius qualibet vendicacione per iudicis senten-
ciam dictus reus decernatur et pronunciatur cecidisse.
Si autem questio fuerit personalis, puta pro debitis vel ⌈pecunia⌉
aut pro quibuslibet cumque rebus obligatis et primo, secundo, tercio
termino citatus contempserit vel neglexerit in termino
sibi assignato parere, decrevimus, quod creditor qua- ⌈sibi assignato⌉
rumlibet rerum obligatarum sibi post certum tercium terminum ‖ [11, b.
per senteneiam iudicis distrahendi et alienandi aucto-
ritate iudicis plenam habeat facultatem; ita tamen,
quod si res obligate, distracte vel alienate auctoritate
premissa minoris valoris invenientur et existant
tempore alienacionis, quam fuerit pecunia obligata seu credita, ⌈causa evasionis⌉
et ipse creditor pro summa pecunie per ipsum cre-
dite simpliciter et sine aliqua caucione condicione tamquam
pro dicta summa pecunie receperit, sufficientes, si- ⌈vadium
⌈sibi⌉ bi quod et non alii idem creditor de sua negligencia de-
bebit imputare. Sed si condicionem creditor appo-
suerit circa res obligatas maioris vel minoris quan-
titatis, si pro minori pecunia res obligatas aliena-
verit, debitor per iudicem decernatur credite pecu-
nie summam adimplere; si autem vero pro maiori summa
pecunie res alienaverit obligatas, residuum quod
quod fuerit ultra summam debitam creditam, debitor credi-
tori restituere teneatur.

De illo, qui accusatur de violencia per actorem c. XXX

28. (29). Preterea, ut calumpniis via precludatur, statu- ⌈ultra⌉
imus, quod si aliquis alias bone fame in iudicium
pro quibuslibet violenciis evocatur, actor teneatur,
quod asserit, comprobare, alias reus tantummodo
proprio iuramento se valeat expurgare.

De illo, qui accusatur de furto c. XXXI.

29. (30). Item si aliqui fuerint eiusdem parochie seu dis-
trictus quod et de furto quarumlibet rerum aliquis alium
ad iudicium voluerit evocare, statuimus, quod in-
fra annum tantummodo inculpatum de furto ha-
beat evocandi facultatem. Si vero anno elapso questio-
nem candem voluerit movere, quod tunc asserit, ra-
cionabiliter per idoneos testes teneatur comprobare,
ostendens se in facto fore et esse iustum. ‖

 De illis, qui merces aut pannos ad prestam commodant

30. (31). Finem litibus inponere cupientes, statuimus, ut si aliquis civis aut crediter pannos aut alias [merces alicui terrigene ad prestanciam dederit [sev aut mutuo concesserit, preter literam obligacionis, in qua consta- ret de debito [suo], cuius [vero] agens pro debito suo, probabit per testes talem contractum initum secum et probans iudicialiter obtinebit. Alias reus negans debitum, per proprium iuramentum prestitum ab impeticione agentis absolvatur. c. XXXII. [res sev]

Qui asserit se nobilem et negatur fore c. XXXIII.

31. (32). Nobilitatis stirpes ex progenitoribus earum [ori- ginem semper] [ducunt], quarum [progressum] [natj] de genologia approbare eorum fidelj testimonio con- sueverunt. Si quis itaque dicat se nobilem aut il- lustrem et ceteris nobilibus hoc negantibus asserat se parem, ad probandum sue genologie nobilitatem debet tenetur inducere sex nobiles viros,[de sua stirpe ge- nitos, [et hij duo] qui iurati dicant, quod ipse frater sit eorum et de domo ac stirpe [eorum] ipsorum paterna procreatus.[[seniores, duos] [De secunda et tercia genologia eciam per duos testes producendo]

De illo, qui vulnerat aliquem vitam suam defendendo et reus asserit, se hoc fecisse ex ipsius inicio c. XXXIIII.

32. (33). Accepimus, quod Petrus insequendo Iohannem graviter in platea vulneravit; quod cum Iohannes in iudicium deduxisset, Petrus licet confiteatur, se Iohannem [percussisse] vulnerasse[, tamen asserebat, se hoc fecisse ex [aut vulnerasse] inicio ipsius Iohannis, qui ipsum Petrum prius vul- neravit, quod [ipse] idem Petrus offerebat se probatu- rum. Nos itaque in tali casu decernimus, ipsius Iohannis probacionem fore admittendam|| super eo, quod [dum] in platea Petrus dum ipsum Iohannem inse- queretur, vulneraverit, cum dictus Petrus non vi- tam defendendo, sed iniuriam sibi alias illatam ulciscendo, Iohannem noscitur vulnerasse. [12, 6.

De illo, qui accusatur de furto apum vel mellificiorum c. XXXV.

33. (34). Item Petrus Iohannem traxit ad iudicium, as- serens, quod apes [sev] vel mellificia ipsius Petri tempo- re nocturno furtim ad domum suam deportasset, quod offerebat se probaturum. Iohannes vero diffi- tebatur, [se] [hoc] fecisse, sed dicebat proprium suum mel, ut decuit, ad proprium [in] domum [deportasse. Tan- [suam propriam [se]] dem Petrus per iudicem pluries interrogatus, si per eos, qui vidissent apes sev mellificia ipsius Petri per Iohannem recipi et [in] ad domum suam deportarj intencionem suam posset [ap] probare, Petro responden-

te, quod tales testes de visu nullo modo posset habere,
nos itaque statuendo decrevimus (decernendo statuimus) in tali casu juramen-
tum Johanni imponendum, si alias fuerit bone fame,
et pro sui expurgacione asserenti, quod proprium suum vel in domum
deportabat.

De illo, qui invadit domum alterius manu armata c. XXXVI.

34. (35). Preterea Petrus (deposuit) contra Johannem deposuit cum que-
rela, quod sibi quatuor [vulnera intulisset, Johannes ve- [inflixisset]
ro fatetur, se hoc fecisse ex eo, quia [armata [manu] do-
mum ipsius Johannis invasisset et in eadem invasio-
ne matrem vel sororem, vel uxorem seu filiam sibi vulne-
rasset; quod vulnus licet per ministerialem conspec-
tum vel visum fuisse obtulit esset se probaturum, tamen i-
dem ministerialis interrogatus per iudicem, negabat
se predictum vulnus vidisse et conspexisse. ‖ Et quia post [13, a.
negacionem ipsius ministerialis idem Johannes mox pre-
dictum vulnus matri sue illatum, per alios idoneos
testes, qui dictum vulnus viderunt et conspexerunt,
[offerebat] se probaturum, nos in tali [et simili] casu
decrevimus (decernimus), eundem Johannem ad producendum
predictos testes fore admittendum.

De illis, qui vulnerant extra contencionem vel in contencione c. XXXVII.

35. (36). Querelam (idem) Petrus deposuit de Johanne, quod
ipsum vulnerasset [, Johannes vero constanter astrue- [P. videlicet]
bat, quod Petrus se ipsum vulnerasset, quod offere-
bat se [legitime [probaturum. Nos autem in tali casu
credimus distinguendum, quod si in contencione et
discordia Johannes asserit Petrum se ipsum vulnerasse,
tunc Johannis probaciones sunt admittende; si autem
extra omnem contencionem et discordiam Petrus fue-
rit vulneratus, tunc, ut est moris, dicimus Petri iu-
ramentum [admittendum. [fore et esse]

De illis, qui producuntur in testimonium, si eis obicitur excommunicacio, qualiter decerna-tur. XXXVIII.

36. (37). Per experienciam didicimus, quod sentencia ex-
communicacionis testibus inducendis maliciose ple-
rumque consuevit opponi, ex qua opposicione sub-
latabat oppressio veritatis. Unde circa eandem ex-
cepcionem sic duximus statuendum, quod cum a-
liquibus testibus producendis fuerit obiecta excepcio
excommunicacionis, producens testes eosdem abs-
que sue cause vulneracione alios testes, si potest, no-
minandi et producendi plenam et liberam habeat
facultatem. Si vero non poterit alios testes nominare

vel habere, preterquam eos, quibus obijcitur sentencia excommunicacionis, volumus, quod [is] cuius fuerit sentencia excommunicacionis, debito modo, scilicet cum sufficienti [fideiussoria] caucione ~~iuratoria~~ vel [iuratoria deficiente cum] ~~fideiussoria de pa-~~ [13, b.
~~rendo vel satisfaciendo cum omni reverencia~~ [reverentia aut satisfaccione] requiratur et petatur, quod eisdem testibus excommunicatis, ad perhibendum tantummodo testimonium et subveniendum veritati, ne veritas opprimatur, beneficium absolucionis impendat [eatur]. Quod si [que] excommunicator premisso modo petitus pro testimonio perhibendo, denegaverit beneficium absolucionis, cum huiusmodi postulantes veniam et absolucionem, quantum ad deum, censeantur absoluti, volumus et decernimus, quod extunc absque aliqua cause vlneracio, ne testimonia eorundem testium per iudicem recipiantur et habeant ipsorum testimonia firmitatem.

De testium nominacione utrum consanguinei debeant admitti. c. XXXIX.

37. (38) Cunradus domum vendicabat a Dominico et ad probandam suam intencionem Cunradus sex testes iuxta iudicis mandatum produxit, quorum primus testis ~~fuit~~ Jacobus ~~patruus ipsius~~ Cunradi [alter Wlodek ipsius compater videlicet] et mediator seu compositor amicabilis ~~alias~~ in eadem causa, quem ipse Dominicus, dum testes [in iudicio] secundum consuetudinem nominarentur ~~in iudicio~~ neglexit revocare, sibi huiusmodi consanguineitatem ~~opponendo~~. Demum circa testium iuramentum predictus Dominicus testimonium ~~predicti patrui~~ [opponendo]
7. propter predictam consanguineitatem constanter asseruit non valere et sic dicebat ~~se~~ causam eandem obtenturum. Nos itaque considerantes, quod amicabiles compositores seu mediatores consanguinei esse consueverunt, declaramus, in tali ~~casu~~ [causa ut] testimonium predicti Jacobi ~~patrui~~ pro Cunrado valeat.

De prescripcione c. XL.

38. (39). ~~Quia~~ [Cum] prescripcio propter segniciem et pigriciam dominorum sit instituta, ~~decernimus et statuimus~~ [et proinde statuimus || et decernimus], quod si aliquis credit vel reputat, se habere aliquod ius ad aliquam hereditatem, quam aliquis [principaliter] ~~presencialiter~~ possidet, si infra tres annos et tres menses tempore pacis et concordie sustineat et paciatur, ipsum possessorem possidere eandem hereditatem ~~pacifice et quiete~~ [pacifice], ita, quod sibi, licet presenti, ~~et~~ [ad] cuius ~~presenciam~~ [noticiam seu] ~~sue~~ sufficienciam ha- [defacili possit] [14, a.

bere, infra predictum tempus videlicet trium annorum et trium mensium fuerit, non moveat aliquam questionem, extunc ab omni iure et vendicacione eiusdem hereditatis censemus eundem cecidisse.

39. Si autem aliquis in obligacione teneat aliquam hereditatem, decernimus, quod idem obligans vel ipso obligatore non existente [vel deficiente, quilibet ipsius consanguincitate vel affinitate proximior, coram iudice nostro, modo si ipsius [copiam potest habere], vel saltem in parochia eiusdem hereditatis obligate publice faciat ad minus semel in anno protestacionem vel in colloquio generali, quod pre dicta hereditas in tanta pecunia, prout est vel fuit in facto, sit obligata. Sic Faciendo huiusmodi talem protestacionem dictus obligans vel [proximior ipsius eius, ut premissum est, infra triginta XXXta annos redimendi vel liberandi predictam hereditatem plenam ac et liberam habeat facultatem. Quod si non curaverit vel neglexerit per continuos XV XIIII annos dictam facere protestacionem, ab omni iure hereditatis sic obligate senciat se cecidisse. deficiente aut [dicto obligatore] [presenciam] [obligator aut]

40. Si vero sit mulier maritata et ad aliquam hereditatem, quam dicit et credit racione dotis vel quomodolibet ad se pertinere, si infra decem X annos non curaverit vel neglexerit pro eadem hereditate questionem intendere tare, ita, quod infra idem tempus [pacis et concordie patiatur possessorem [quiete possidere, extunc decernimus, quod eadem mulier ab omni iure eiusdem hereditatis [eiusm se agnoscat cecidisse. [14, b. [decem annorum] [pacifice et] [sic eiusdem]

41. Si autem fuerit vidua et eodem modo dicat et asserat aliquam hereditatem, quam aliquis possidet, racione dotis vel quolibet modo alio iure ad se pertinere et infra sex annos tempore pacis et concordie sustinuerit vel passa fuerit eundem possessorem ipsam hereditatem quiete possidere, decernimus, quod extunc ipsi possessori racione prescripcionis in eadem hereditate plenum ius sit acquisitum et mulier senciat se ab omni iure cecidisse. Volumus autem et declaramus, quod premisse prescripciones tempore pacis et concordie vendicant a sibi locum; tempore autem guerrarum w seu sue discordiarum nullatenus sibi locum debeant vendicare, sed tunc oportebit de salubri remedio eisdem providere. [vel debeant vendicare]

Sier.

42

43.

44.

iuxta discordiarum et ~~guerrarum~~ wuerrarum qualitatem; sicut et cap-
tiuis per Tartaros nullam volumus [in] currere prescripcionem. etc.

De illo, qui in alterius hereditate ponit sepes aut aratur c. XLIIII.

42. (40). Franciscus deposuit querelam contra ~~Gregorium~~ Egidium, quod
in ipsius hereditate posuit sepes, et intra illos sepes omnes
fructus, quos fecit et facere poterat, percepit. ~~Gregorius~~ E. au-
tem respondit, quod idem ~~Franciscus~~ in eadem villa die
ac nocte [est et fuit] ~~insimul~~ cum ipso ~~Gregorio~~ F. per duos
annos ~~et~~ tacuit [et] nec ipsum unquam ammonuit vnico [E.
verbo pro sepibus ~~predictis~~. Nos itaque attendentes desi- [prenotatis]
diam ~~seu~~ v pigriciam ipsius ~~Francisci~~, declaramus in hoc
casu ipsi ~~Francisco~~ duorum annorum obstare prescrip-
cionem.

De tutore orphanorum c. XLV. ||

43. (41). Franciscus neptem suam ~~Luciam~~ Dorotheam, [constitutam in [15, a.
etate] infantili, orphanam, cum bonis [centum marcas va-
lentibus], tenendam ~~et~~ ac seruandam in suam curam rece-
pit; tempore vero procedente, ipsam, dum adhuc esset
minor annis, de ~~viginti~~ XXti duntaxat marcis marita-
uit. Deinde stando cum marito post quatuor annos
eadem ~~Lucia~~ D. pro bonis ~~residuis~~ hereditariis restantibus vltra pre-
dictas ~~viginti~~ [marcas, ~~Francisco~~ suo avunculo mouet [XX ta]
questionem; ~~Franciscus~~ autem respondit, quod longo
tempore post contractum matrimonium, per quatuor
annos nunquam fuit ~~ammonitus~~ pro [bonis ~~vel pro~~ [rebus vel]
~~rebus~~ predictis. Nos itaque talibus casibus [providere
volentes], declaramus et statuimus, quod predicta D.
~~Lucia~~, postquam cum marito [steterit per tres annos [suo fuerit sev]
et tres menses, infra eosdem ad causam non pro-
vocando, siue fuerit minor ~~annis~~ siue maior, de ce-
tero non poterit nec debebit agere pro quibuscumque
bonis vel rebus residuis, obstante sibi [trium annorum [tantummodo]
et trium mensium taciturnitate et prescripcione.

De illo, qui vendidit hereditatem et medietatem soluit et postea eandem wolt revocare. c. XLVI.

44. (42). Franciscus vendidit ~~Gregorio~~ Gcor hereditatem pro cen-
tum marcis, pro qua ipse ~~Gregorius~~ statim ~~XL~~ quadraginta [marcas ex-
soluit, residuam pecuniam [in certis terminis] [promit-
tens [~~se~~ [soluturum. Et ~~sic~~ idem ~~Gregorius~~ per quatuor [per annos]
annos pacifice et quiete, non facta totali solucione
tenuit et possedit predictam hereditatem. Demum
prope finem quarti anni, idem ~~Gregorius~~ emptor
~~reliquam~~ pecuniam offert se daturum et soluturum
~~Francisco~~ venditori; ~~Franciscus~~ vero nititur et querit

quod possit rescindere [et revocare] eandem vendicionem, cum per tan- [nec subrecita]
tum tempus non fuerit sibi totalis solucio facta. Qua- [15, b.
propter nos declaramus et statuimus, propter quietam
et pacificam possessionem habitam per tres annos et tres
menses, ~~predictam~~ vendicionem perpetuam ~~habere~~ fir- [habere predictam]
mitatem, obstante tanti temporis taciturnitate et pre-
scripcione.

De mutuacione tritici vel alterius rei: C. XLVII.

45. (43). Franciscus Gregorio mutuavit ~~viginti~~ XX-ti mensuras
tritici, quas pluries monitus, non restituit; ~~Gregorius~~
autem quesiuit ab ipso ~~Francisco~~, quando sibi predic-
tum triticum mutuasset? Respondit, quatuor annos ~~fu~~-
isse elapsos. Nos ipsi ~~Francisco~~ imposuimus silencium
propter tanti temporis decursum.

In quatuor grossis iudex racione pamyanthne debet contentari. C. XLVIII.

46. (44). Licet pro redimenda pauperum vexacione dudum
solucio dicta ~~vulgariter pretexue~~ czestpne quit pamyanthne, que consueuerat iudici
presidenti seu diffinienti aliquam causam applicari,
fuerit sublata et extincta, tamen eadem solucio exquisi-
to colore ~~sub~~ alio nomine, quod dicitur pamyanthne,
dinoscitur esse innovata, que videtur ~~transcendere~~ esse contra pre- [tel eam transcendere
dictam solucionem. Unde circa ~~hoc~~ hunc modum imponere comprobatur.]
~~supponentes~~ volentes, declaramus, quod in causis hereditariis vel
non hereditariis ~~attamen~~ magnis, iudex pretextu ~~dicte~~
solucionis predicte pamyanthne ultra quatuor grossos exigere
et recipere non presumat, in minoribus vero causis tan-
tummodo duos grossos exigendi ~~habeat~~ facultatem habiturus.

De fratribus vel sororibus in bonis paternis diuisis. C. XLIX.

47. (45). Quamvis negocia mortua et finita ~~quam~~ sit contra
naturam difficile ~~sit~~ pertractare, tamen reperiuntur non- [suscitare et]
nulli, qui coloribus exquisitis ~~mortua et finita nego-~~ [Fac causam viui-
~~cia~~ moliuntur refricare, videlicet in hoc, ~~quod~~ li- ficere]
cet aliqui fratres vel sorores cum fratre sint abinvi-
cem in bonis paternis separati ~~et~~ ad diuisi, tamen si [16, a.
contingat, quod aliquis eorundem fratrum in ques-
tione hereditaria ~~accipiat~~ contra se sentenciam diffi-
nitiuam, postmodum alter ~~ipsorum~~ accedens ad pre- [recipiat
senciam iudicis allegat, se contemptum et ad eandem
questionem, tamquam illum, cuius intererat, non vo-
catum, postulans ex hoc, ~~debere~~ eandem sentenciam
retractare, et sic huiusmodi sentencia per talem peti- [tali ab]
cionem consueuit pertractari. Unde nos volentes, quod
in huiusmodi litibus certus finis habeatur, statuimus

qůod vbj fratres vel sorores cum fratre fůerint ab invicem in bonis paternis diůisi vel separati; si contingat vnům ipsorům in hereditaria qůestione contra se diffinitiůam senteciam reportare, alteri ipsorům postmodům sit penitus interdicta sit potestas infirmandj seu arguendj senteciam eandem, sed pro parte hereditatis dumtaxat ipsům contingente, mouendj qůestionem plenam habeat facůltatem. Si vero hůius modj fratres vel sorores cům fratre non fůerint in bonis paternis abinvicem diůisj et separatj, si sint qůoad annos legitime etatis et habentes plenam discrecionem, volůmus, qůod in hereditate, pro quă qůestio agitatůr vel ventilarj speratůr, per ministerialem, vt in alia constitůcione docetůr, terminus citacionis iuxta edictům půblice proponatůr, citando, vt si sit aliqůis, qůi habeat vel possit habere aliqůod ius in dicta hereditate vel ad hereditatem, aůt sůa qůomodolibet intersit, die protůnc assignata veniat et compareat, iůs sůům ostensůrůs et defensůrůs. Alias si post talem citacionem eo, cůius intererat, non comparente, diffinitiůa sentencia sůper eandem hereditatem proferatůr; cůilibet postmodům veniendj et volentj eandem senteciam argůere et refricare seu innouare, sit interdicta potestas, sed ipsam senteciam decernimus perfectiůum habere vigorem etc. fůlcra monacho* lex. || [qůod] [vt in casů precedentj] *) modo [16, b.

Vtrům fůr insequi debeat per vicinos villanos an non. c. L.

48. (46). Naged villanus deposůit qůerelam contra sůos vicinos villanos, qůod cům eqůůs tempore noctůrno fůisset sibi sůbtractus, idem Nagod cům instancia reqůisiůit et pecijt eosdem sůos vicinos villanos, vt per vestigia eůndem fůrem pro eodem eqůo rehabendo insequi ipsům adiůůarent; villani vero fůrem insequi recůsarůnt et ita Nagod predictům eqůům amisit. Nos itaqůe in talj casů declaramus, predictos villanos ad solůendům eqůům predicto Nagod condempnandos. [fůrem cům]

De illo, qůi vlneratůs aut aliqůo membro mutilatůr. c. LI.

49. (47). Petrus Stanislaus conqůestůs est de Iohanne, qůod ipsům qůatůor digitis in manů gladio mutilasset, qůod Iohannes se fecisse negaůit. Et qůia idem Petrus S. pro eadem mutilacione post annům elapsům satisfaccionem habere petebat, nos itaqůe in talj casů eůndem Petrům S. metterciům pronůnciamus iuratůrům, qůod predictam mutilacionem qůatůor digitorům habůit a Iohanne.

De illo, qůi asserit se iniůste condempnatům c. LII.

50. (48). Petrůs agebat contra Iohannem iůdicem, qůod

in causa, quam coram ipso habuit, iniustam et iniquam sen-
tenciam contra ipsum promulgavit, a qua sentencia, quando
ipsam tulit, eundem iudicem non provocavit ~~wlgariter~~ nye
naganyl. Nos itaque huiusmodi sentenciam iudicis, que non
fuit aliqua provocacione suspensa, ~~folowse~~ wlgariter nye naganyona
declaramus transivisse in rem iudicatam, predictum ~~Pe-~~ P.
~~trum~~ ad penam debitam ~~condempnantes~~, alias pro iudici-
bus expressam, condempnantes.

De fratre seniore prescripcionem negligente. c. LIII.

51. (49). ~~Falco~~ pro hereditate agebat contra ~~Henricum. Hen-~~ Wlodconem. Wlod. ⌈Nicolaus⌉
~~ricus~~ autem opposita longi temporis prescripcione ac ipsam
prescripcionem, ut debuit, probavit; iudex autem ipsum [17, a.
Wlodconem ~~Henricum~~ absolvit ab eadem inpeticione, silencium ~~Fal-~~ N.
~~coni~~ imponendo. Post hoc veniens ~~Nicolaus~~ W. iunior fra-
ter ~~Falconis~~ N., refricat et innovat eandem questionem. Nos
itaque finem litibus imponere cupientes, declaramus,
eundem ~~Nicolaum~~ W. fratrem iuniorem predicti ~~Falconis~~ N.
non esse audiendum, et sentenciam iudicis ~~dicimus~~ transire
~~iusse~~ in rem iudicatam.

De fratribus unum molendinum habentibus c. LIIII.

52. (50). Franciscus Falco et Henricus, tres fratres haben- F non poterit sed
tes unum molendinatorem, Henricus tercius frater, pro qui- suam litem seu
busdam ipsius molendinatoris excessibus, coram iudice causam coram iu-
deputato, dato vel electo debito modo ipsum molendinatorem iu- dice competenti
dicaret F precepit. Demum Falco alter frater veniens, con- cum F ⌈videlicet⌉
queritur de ~~Henrico~~, quod ipsum molendinatorem iudi-
casset et condempnasset. Nos itaque attendentes, quod
licet cuilibet de iure prosequi suam iniuriam, declara-
mus predictum ~~Henricum~~ iuste et ~~bene~~ iudicasse. ⌈debite⌉

De relictis alias o puszczynye kmethonum aut civium. c. LV.

53. (51). Abusiva consuetudine noscitur esse observatum,
quod cum aliqui kmethones ~~de hac vita~~ absque prole de- ⌈homines seu⌉
cedunt, ipsorum omnia bona mobilia et immobilia
nomine puszczyna dominus eorundem consueverunt occupare. Unde ⌈wlgariter⌉
nos eandem ~~abusivam~~ consuetudinem reprobantes, sta-
tuimus, quod pro ~~de~~ bonis eorundem decedencium, si tan-
tum reperiatur in ~~eisdem~~, calix pro marca cum ~~ti-~~ ⌈bonis⌉
mida dandus ecclesie parochiali comparetur, reli- ⌈et pro eadem⌉
qua vero bona ad proximiores consanguineos vel affi-
nes cessante quolibet impedimento devolvantur.

De accomodacione equi, qui restituitur non ut prius sanus. c. LVI

54. (52). ~~Nicolaus~~ deposuit querelam de Mathia, quod ⌈Franciscus⌉
licet equum suum sanum ~~ibi~~ accommodasset ~~seu concessisset~~. [17, b.

ad certam viam tamquam amico, tamen idem ~~Mathias~~
eundem equum sibi restituit claudicantem. ~~Mathias~~ autem
~~vero~~ respondit bona fide equum eundem tamquam
proprium se equitasse et servasse, nec sciret, unde sibi
veniret talis ~~eadem~~ lesura. Nos autem declaramus in tali
casu, predictum equum infra duas septimanas quiete et
absque aliquo labore per eundem ~~Mathiam~~ observan-
dum; ~~quo equo~~ Si infra predictum tempus non con-
valuerit, extunc pro eodem equo, prout poterit, ami-
cabiliter componere teneatur.

De kmethone qui occidit alium kmethonem. C. LVII.

55. (53). Licet antiquitus fuerat observatum, quod kmetho
~~alium~~ kmethonem occidendo, solutis tribus marcis grosso-
rum, a pena homicidij liberaretur, tamen quia huius-
modi pena non sufficiebat ad debitam correctionem, un- [delicti]
de nos statuimus, quod kmetho occidens kmethonem
pro pena homicidij castellano, in qua homicidium com-
missum fuerit, vel ei, cui ius pertinuerit; quatuor mar-
cas ~~persolvat~~, consanguineis vero sive amicis proximio-
ribus ~~sex~~ VI marcas decernimus persolvendas. Quj ~~homi-
cida~~ si non fuerit in solvendo et captus pena capitali [fuerit,]
punietur.

De illis, qui accusant de homicidio, quorum aliquando plures sunt. C. LVIII.

56. (54). Item si plures, puta duos aut tres vel quatuor de homici-
dio ~~alicuius~~ accusantur, licet antiquitus per iuramen-
tum accusatoris omnes pena homicidij puniebantur,
nos tamen huiusmodi iuramentum restringentes, sta-
tuimus, quod unus tantummodo per iuramentum ac-
toris de homicidio condempnetur et puniatur, consor-
tes vero eiusdem accusati per probos et ydoneos testes
de homicidio et vulneribus se teneantur expurgare,
alias deficientes in expurgacione puniantur.

De illis, qui casualiter moriuntur, vt in aqua vel de arbore cadendo.

57. (55). Item quacumque morte casuali et inopinata C. LIX. ||
contingeret aliquem de hac luce migrare, puta de ar- [18, a.
bore cadendo, vel in aqua submergendo, aut aliquomodo
quovis~~modo~~ statuimus, quod pro tali homine sic dece-
dente nulla questio penitus moveatur. Item dum igno-
ratur, quis commisit homicidium, decernimus, quod [immanitatem]
castellanus de hoc non moveat aliquam questionem
sed consanguinej et proximiores culpabilem inquirentes,
causam, dum poterint, exequantur iuxta iuris
formam.

De milite, qui occidit militem, quid pro pena c. LX.

58. (56). Vt violentorum audacia refrenetur, statuimus, quod dum miles parem sibi militem occiderit, pro capite LX ta, pro mutilacione ~~cuiuslibet~~ vero membri XXX ta, et pro simplici vulnere XV marcas soluere teneatur. [cuiuslibet]

De illo, qui occidit matrem alicui, quod ex illegitimo etc. c. LXI.

59. (57). Laurencius conquerebatur de Martino, quod sibi matrem interfecit, ~~Martinus~~ respondit, quod ~~Laurencius~~ non fuit (erat) de legitimo matrimonio siue thoro procreatus, ex eo, quod asserebat, ~~ipsum esse~~ eum filium mulieris vagabunde. Nos in tali et simili casu dicimus, caput matris exsoluendum sex (seu) obtinendum decernimus.

De diuagantibus et rapinas committentibus. c. LXII.

60. (58). Sunt nonnulli, qui per indiscrecionem victum longi temporis breui hora consumentes, assumunt sibi extra propria occasionem diuagandi et taliter diuagantes, aliena rapere non formidant. Vt igitur tales a qualibet occasione diuagandi saltem formidine pene retrahantur, statuimus, quod taliter diuagantes et rapinas committentes, quibuslibet ~~eorum~~ bonis, que habent, ipso facto sint priuati. Et si contigerit huiusmodi fugitiuos et diuagantes nostre gracie reconciliari, volumus nihilominus, quod inter suos pares [vnde] vel infames habeantur. ‖ [ipsorum]

De ministerialibus, qui occisum non debent de vestibus spoliare, quando vocantur ad eum. c. LXIII. [18, b.

61. (59). Consuetudine iniquissima ministerialium obseruatum extitit, quod dum ad aliquem in via occisum vocabantur, ipsum vestibus, in quibus fuerat occisus, iure ipsorum, quod ipsi nominant (ba) [wlgariter] Urowawe, exspoliabant. Vnde nos cum afflictis non ~~sit~~ est addenda afflicio, eisdem ministerialibus prohibemus [quod] de cetero quoslibet occisos spoliare seu exuere [non presumant], sed tantummodo vnico grosso contententur, quem decernimus eis dari, dum pro labore per eum, qui ad aliquem occisum procurauerit eos (deuo) exvocare, donec de eodem homicidio questio sit totaliter ~~fuerit~~ diffinita.

De illis, qui depascunt alijs semina iumentis (?). c. LXIIII.

62. (60). Vt quilibet ~~alienam~~ (proximiorum) indempnem vigilet causam obseruare, si ~~ali~~quis alterius semina iumentis vel quibus~~libet~~ (que) pecoribus maioribus depascat, statuimus, quod pro quolibet iumento vel pecore vnam quartam denariorum passo vero dampnum is, cuius fuerint iumenta ~~vel pecora~~ soluere teneatur, na czigey szodre zayantho.

De illo, qui patitur dampnum in frumentis per iumenta, quod ad castellanum pellat. c. LXVI.

63. (62). Ad deuitandum autem quamlibet altercacionem

decernimus, quod ad proximiorem [castellanum seu] castellanie curiam suus fuerit regali seu cuiuscumque iudicis eadem iumenta passus dampnum depellendi habeat facultatem, ita tamen, quod sub testimonio vicinorum ~~in~~ propria domo ~~passi dampnum~~ iumentis siue pecoribus per noctem seruatis, in crastino [tantum] ad proximiorem curiam castellanie depellare teneatur [predicta iumenta] ~~iumenta vel pecora predicta~~. [alterius] [19, a.

De illo, qui agit iure theutunico contra reum, qui reus non tenetur eodem iure respondere actorj. c. LXV.

64. (61). ~~Quum~~ Cum actor forum rei undique sequi debeat, volumus, vt si quis in iudicio iuris Teutunici contra reum suum accionem dirigit aut proponat, reus ~~actorem~~ ibidem super aliqua questione similj vel inequalj ~~reconuenire~~ ius invenire non poterit, sed suam litem aut causam coram iudice competentj, cum voluerit, agitabit. [contra eundem]

De incendiarijs domorum vel horreorum. c. LXVII.

65. (63). Ex lege imperialj clara luce nobis constat, quomodo incendiarij et exustores ~~voluntarj~~ domorum, horreorum aut quorumuis bonorum morte crudelj et ~~infus~~ turpissima puniantur, quibus eciam inuentis, si ad ecclesiam confugerint, patrocinium nullum ex hoc debeant obtinere, propter dampnatj criminis ~~seuitatem~~. Consueuerunt ~~ta~~ tales omnes, vt manus effugiant iusticie ipsos punire volencium, vt plurimum in ciuitatibus vel in villis theutunicalibus permanere, vt accionem propositam contra illos eludant per iuris Theutunicj defensionem, et sic sepius talium maleficorum crimina remanent impunita. Unde de nostrorum baronum ~~bono~~ consilio statuimus, ~~vt~~ quod accusatj de crimine incendij ~~siue~~ aut exustionis, eciam inuentj in ciuitatibus aut villis Theutunicalibus extra forum ipsorum trahantur et in iure Polonico ~~tamen~~ coram iudice competentj tenebuntur respondere ac sentenciarj et punirj pena digna debebunt, iuxta exigenciam criminis et eius probacionem. [voluntary] [enim]

De defloracione et stupro virginum vel pollucione mulierum. c. LXVIII.

66. (64). Revera non solum a malo, sed ab omni specie mali quemlibet viuentem sub lege necessarium est abstinere, per quam refrenatur malorum audacia et vt iustorum innocencia tuta consistat. Sane quidam ad feditatem corporis suum, vt plurimum, protrahentes, et lasciuam vitam deferentes, ~~deum non timentes nec temporalem penam formidantes~~, virgines stuprant et mulieres polluunt violenter; et quando impetuntur ab eis in recenti, iure Theutunico volunt se tuerj, vt facilius [19, b. [sepius et]

eludant commissi criminis accionem. Visum extitit nostris nobilibus in colloquio generali, quod et nos decrevimus perpetuo observandum, ut tales oppressores virginum aut mulierum, si proclamati fuerint in recenti, iure Polonico coram iudice competenti teneantur respondere et sentenciari seu puniri, iuxta commissi criminis qualitatem. [baronibus] [existentibus]

De illis, qui habent ius Theutunicum et utuntur po. c. LXIX.

67. (65). Cum secundum patrum sanctorum decreta, lex decernat illos amittere privilegii auctoritatem, qui non utuntur in eo concessa sibi potestate, plures sunt nostri milites ius teutonicum habentes in multis ipsorum villis ex nostra aut nostrorum predecessorum gracia eis facta, et tamen iure teutunico omisso, tantum secundum ius polonicum se regunt in quibusdam. Statuimus, quod si in aliqua villa abusi sunt iure Teutunico, amplius per ius Teutunicum contra agentes non poterint se defensare. Quapropter volumus, quod ubi crimen est commissum, illo iure, quo villa eadem una fuerit, debebit iudicari sive terminari. [non utuntur] [simul et]

De illo, qui citatur contra suum privilegium in aliqua causa. c. LXX.

68. (66). Statuimus, quod dum aliquis contra suum privilegium in qualicumque causa citatur, et exhibendo suum privilegium in iudicio amittit sexagenam, si ipse actor citans per iudicem iussu iudicis renuerit iurare, se nesciuisse reum fuisse privilegiatum et privilegium habuisse, tenebitur restituere idem actor eandem sexagenam. Secus autem volumus, si iuraverit, se nesciuisse reum fuisse privilegiatum. [20, a. [quod]

Quod plures kmethones aut incole non possunt simul de una villa ad aliam recedere. c. LXXI.

69. (67). Cum ex conspiracione subditorum bona dominorum suorum sepius desertantur nulla causa legitima ad hoc persuadente, visum fuit nostris baronibus huic periculo non segniter obviare. Propter quod nostra voluntate est institutum, ut non plures kmethones aut incole de una villa insimul possint ad aliam villam recedere, nisi unus aut duo, preter domini illius ville, in qua degunt, voluntatem, nisi in casibus his exceptis, ut si dominus ville opprimat filiam aut uxorem sui kmethonis, aut pro excessu seu culpa heredis ibidem villani bonis ipsorum depredantur; vel in sentenciam excommunicacionis per annum durant sui domini ex delicto. In talibus casibus non tantum tres aut quatuor eiusdem ville incole abire,

possunt, sed et omnes inhabitantes ibidem recedant, quo unicuique
placebit.

De pueris carentibus etate vel usu racionis usque ad duodecimum annum. c. LXXII.

70. (68). Similiter infantibus ad duodecim annos non educatis,
si tempore infancie per quemquam iniuria fuerit illa-
ta aut patri ipsorum ~~tunc~~ mortuo, possunt illatam vio-
lentiam agitare, pro qua agere non valebant propter de-
fectum etatis ~~contra~~ ipsos impedientes ~~seu iniuriantes~~ sue iuventutis.
Et excepcio prescripcionis ~~eis~~ opponi non poterit, nisi tunc
legitima etate in eis completa, et si infra tempus debitum a-
gere negligerent pro iniuriys || olim eis illatis, tunc obsta- [20, b.
bit eis excepcio prescripcionis propter negligenciam al-
legatam.

De illo, cui nunquam furti questio in iudicio mota fuit et accusatur de furto. c. LXXIII.

71. (69). Ut viri famosi ~~et~~ iuste viventes ~~iurantes~~ aliqua speciali
prerogativa apud nos inter ceteros nostros fideles conto-
lentur, statuimus de nostra ~~nostrorum~~ baronum que voluntate, ut
si quis miles aut alius vir nobilis, cui aliqua [questio
furti] nunquam in iudicio mota fuit, de crimine furti
aut latrocinii accusetur, ~~fas~~ phas [sibi] sit] propter bonam pre-
sumpcionem habitam de ipso apud vicinos, ~~per~~ proprii
iuramenti ~~protestacionem~~ a tali accusacione [~~se~~ purgari. [prestacione

De illis, qui recipiunt res alicuius sine voluntate ipsius. C. LXXIIII.

72. (70). Egidius deposuit cum querela, quod cum in via
~~ob~~dormivisset, Falco superveniens taliter dormienti [re-
cepit] gladium] et peram, in qua fuerunt tres scotligros-
sorum; et quamvis gladium [et peram] ~~sibi~~ restituisset,
tamen tres scotos ~~non restituit~~, ipsos pro se usurpando; [noluit restituere]
Falco vero reus, quamvis de pera et gladio confitetur,
et se eadem restituisse fatetur, tamen predictos tres sco-
tos diffitebatur. Unde nos attendentes, quod nullus de-
bet res ~~alienas~~ attrectare domino invito nec rogatus, pre-
dictum Egidium in simili casu decernimus fore admit-
tendum ad iuramentum.

De morsu canis ex impulsione c. LXXV.

73. (71). Item Egidius [~~conquestus est~~, quod canis ~~Falco-~~ [querelam depo-
~~nis~~ ex incitacione seu impulsione ipsius ~~Falconis~~ tali- suit contra Fal-
ter ipsum ~~eum~~ lesit et momordit, quod ex illo morsu osten- conem]
debat et asserebat se claudicare; ~~Falco~~ vero eandem
~~impulsionem seu~~ incitacionem seu canis [diffitebatur. Et [impulsionem]
quia ~~Egidius~~ actor || ~~hoc~~ non poterat con probare, nos igitur [21, a.
in tali casu declaramus, quod ~~Falco~~ per [iuramentum
proprium] debet se expurgare.

De extinccione candele et vulneris in eo tempore incussione. c. LXXVI. [Laurencius conquestus]

74. (72). Querelam deposuit Egidius contra Falconem, quod
cum in domo ipsius Egidii facta fuisset in vesperis conten- [F.]
cio, ipse Falco superveniens candelam extinxit, qua ex-
tincta Egidius nescit nec scire potest, per quem in illa
contencione fuerit vulneratus. Falco vero licet extinccionem
candele confitetur, tamen ipsum Egidium se vulnerasse [se]
diffitetur. Nos itaque a predicto Egidio actore iura- [Laurencio]
mento recepto, quod in predicta extinccione candele
nescit, per quem vulneratus fuerit, predictum Falco-
nem, qua candelam extinguendo vulneri prestitit occasio-
nem, in vulnere duximus condempnandum.

De ovium pastore. c. LXXVII.

75. (73). Preterea de villanorum pastore deposuit Egidius,
quod ovem ad gregem impulsam et custodie pastoris com-
missam, de grege non rehabuit iterato ovem eandem; pas-
tor vero asserebat, se eandem ovem una cum aliis ad vil- [predictam]
lam redivisse. Nos itaque in tali casu et simili pastorem
decrevimus iurare, quod ovem ad villam reduxisset. [super eo]

De ludo taxillorum. c. LXXVIII.

76. (74). Ut noxius ludus taxillorum abiciatur, per quem
vt sepe iusti patres propter filiorum excessum de bonis pellun-
tur et deducuntur absque demeritis ipsorum ad nimiam deducantur
pauperitatem, statuimus, ut si aliquis filius, utroque
parente sanis existentibus, deluserit alicuius pecunie
quantitatem, predicti ludentis parentes non tenebuntur
ipsi victori pro ipsorum filio ad alicuius pecunie debite [filiis vel] [21, b.
quantitatem satisfaccionem. Idem dicimus de Iudeis, si mutua- [existentibus adhuc parentibus sanis]
verint pecuniam tali filio existentibus parentibus ad-
huc sanis, concessio facta non valeat, nec ad satisfac-
cionem aliquam Iudeis dicti parentes compellentur.
Sic eciam dicimus de omni contractu inito cum filio
familias, quod non valet, cum sit in paterna potes-
tate constitutus, propter quod non habet alicuius do-
minium rei vel aliquam possessionis tradicionem.

De lusoribus. c. LXXIX.

77. (75). Ad precludendam lusoribus taxillorum malicie
subtilitatem, qui consueverunt inebriatos aut ad pro-
vocacionem ire deductos, nouerante ipsis taxillo- [novitatem]
rum ludi fortuna super prestanciam seu credenciam
de pecuniis, equis et quandoque de hereditatibus
cribrare, exspoliare et dampnose ammonere; qui sic
delusi et ad inopiam deducti, ut plurimum ad vicia
deteriora labuntur, propter quod ulcio iudicialis iux-

ta ipsorum demerita a nobis consueuit in talibus exerce-
ri, et ad hoc malum evitandum et quod nostri nobiles
rebus habundantes, strenuitati dediti pro defensione re-
gni forcius peruigilent, decernimus, ~~vt~~ [quod] deinceps nullus
terrigena noster cum alienigena cuiuscumque status
aut condicionis existat, in nostro regno ludat tasillos
ad prestanciam, sed tantummodo pecunia pro parata.
Quod si quispiam contra hoc statutum venerit temera-
rie, ipso iure non valeat euiccio, nec ad aliquam so-
lucionem seu ~~ad~~ satisfaccionem victus victori tenebi-
tur, nec fideiussor datus ipsi vincenti poterit de debi-
to admoneri. Si quis vero ~~spernens~~ superveniens [post] hoc statutum pro
pecunia sic euicta acriter monuerit suum debitorem
cum verbis turpibus vel eius fideiussorem, quociens-
cumque maledixerit vel improperauerit pro debito pre-
libato ‖ tociens illi pro sua verecundia penam pyancz- [22, a.
nadresztza ~~que dicitur~~ soluet, et nostro iudicio nichi-
lominus aliam similem penam pro inobediencia assi-
gnabit.

De monachis, qui equitantes ad expedicionem dampna pauperibus inferunt. c. LXXX.

78. (76). Expedit reipublice, vt subditi in quiete viuant
et quod nulli noceant et in virtutibus conualescant. Qui-
dam pretereuntes ista vetiti legis transgressores quod cum per
terras ~~proprias~~ pergunt ad expedicionem, quasi hostes
se mouentes infinita dampna pauperibus eciam plura,
quam hostibus erogare non obmittunt, per que terre
nostre maxime deuastantur. Volentes itaque huic pericu-
lo de remedio opportuno prouidere, statuimus, vt quocies-
cumque ad expedicionem per terras nostras fit progressus,
nullus stacionem faciat in villis sed in campo, nec ra-
pinas in equis, pecudibus, pecoribus ~~aut~~ et in aliis rebus
committat, sed solum modo pabulum recipiat moderate ~~tamen recipiat~~
pro suis equis et staciones faciant de lignis in silvis, gaiis
aut rubetis incisis et receptis, vt ex hoc edificia villarum
intacta ~~consistant~~ persistant. Et si quis veluti temerarius huius sta-
tuti violator [fuerit et] contrarium fecerit, domino illius ville aut
cui dampnum est illatum, dampna resarciat, iuxta su-
um sacramentum ~~super~~ sui ablatis prestitum, cum pena
pyancznadresztza ~~dicta~~, ad hoc apposita, et nichilomi-
nus alia similis pena ~~in violacionem statuti pro~~ nobis
cedet.

De filiis, qui moriente matre petunt a patre porcionem antequam se-cunde vxori nubat. c. LXXXI.

79. (77). Ex communi vsu in regno nostro existit obseruatur

qūod moriente matre [puerj] bonorūm omniūm ~~pūeri~~ a patre
ipsorūm tollūnt medietatem, propter qūod contigit sepeiūs [22, b.
filios etate jūuenilj eis in parte amittere bona leuata a
patre et amodo propter ingratitūdinem factam patrj, pa-
trem non [nisj] sūccūrere filijs ad inopiam vergentibūs, et sic ex
talj diūisione pars vtraqūe sentit incommodūm et repor-
tat. Visūm extitit nobis et nostre milicie, vt matre mo-
riente filij non petant bonorūm obūeniencūum ex linea pa-
terna aliqūam a patre ~~porcionem~~, antequam ad secūn-
das nūpcias conuolabit, nisi tūnc velūt fame sūe prodi-
gūs bona et hereditates illas commūnes indebite dissiparet.

De profūgis et fūrta committentibūs. c. LXXXII.

80. (78). Sepiūs contingit, vt qūidam de militalj prosapia
procedentes, velūtj prodigj honoris et fame ipsorūm, fūr-
ta seu latrocinia committentes, ~~sunt~~ profūgi nostrj re- [fiunt]
[ipsorūm] gni spontanea volūntate ~~ipsorūm~~, et sic occasionem ha-
bentes, plūra mala committere non formidant, pro qūi-
būs incidūnt in iram nostre indignacionis. Tandem de
commissis fūrtis et ceteris actibūs malis penitencia dūc-
tj, amicorūm sūorūm intercessione mediante nostram
clemenciam implorare consūeuerūnt et sic nostre gracie
de noūo restaūrantūr. Volūmūs, qūod licet nostra ira
sit dimissa eis et pena, nihilominūs pro fūrtis et damp-
nis viris iūstis illatis tenebūntūr iūdicialiter respon-
dere et satisfacere, iūxta ~~sentencie~~ diffinicionem per
iūdicem depūtatūm [factam] ~~non obstante qūalibet diūtūrni-~~
~~tate~~. Et infamem ~~talem~~ repūtamūs, neqūe alijs no- [nihilominūs]
bilibūs, qūi nūnqūam profūgi extiterint, in fama
et sūblimitate ~~honoris~~ poterit adeqūarj. ~~Similiter~~ fil- [debent vel]
lūm [et decernimus] ~~dicimus~~ ~~infamem~~, qūi occūlte insidiando habi- [Statūimus]
tatoribūs nostrj regnj fūres et profūgos seruat et par-
titūr cūm eis rapta et male conqūesita. Tales [se] non [23, a.
possūnt dicere ~~se~~ probos, cūm impares probis viris
repūtantūr.

De vsūris Iūdeorūm et monachorūm. c. LXXXIII.

81. (79). Cūm in vsūrarūm voragine sit insaciabilis
appetitūs, extorsioni peccūniarūm terminūm non im-
ponentes, proinde statūit nostrorūm baronūm aūcto-
ritas, vt Iūdei fidej nostre verj inimicj, Christia-
nis peccūnias ipsorūm mūtūantes, non plūs ~~pro~~ qūa- [de vsūra]
libet septimana ~~exigere~~ habeant, nisi tantūm vnam
qūartam cūm graciarūm accione. Et si Iūdej, qūi
per noūas decepciones ad literas obligacionis mūtū-

aut pecunias, sustinuerint infra duos annos suum debi- [prestolaverint vl-
~~torem~~ pro usura accrescente et pro [principali] [debito] [ad iu- tra duos annos ne-
dicium ~~non~~ provocantes, extunc ipso facto usuram accres- que]
centem ulterius post duos annos amittere debent, ~~et~~ tan-
tum ~~de~~ pro [principali] [sorte] et de usura iam aucta infra pre-
dictum tempus sint contenti; neque per eandem literam
obligacionis [poterint] [obligantem] effectualiter amm[one]-
[tenetur] re, neque obligatus [stare, ~~tenere~~ vel observare ipsis ~~tene-~~
~~tur~~ suam obligacionem vel promissum.

De illis, qui inferunt dampna in gajis et silvis c. LXXXIIII.

82. (80) Quidam de ipsorum audacia multum presumen-
tes, intrantes silvam vel gajum alicuius preter domi-
ni voluntatem, quercus excidunt meliores, nullam
penam [sequi] [ex hoc] pretendentes. Statuimus, ut si quis
inciderit quercum in bonis ~~alicuius~~ cuius domino invito, va-
lentem ad assem, aut de minoribus quercubus vel aliis [fyancznadzesta
lignaminibus currum repleverit, penam, que dicitur aut szedmydze-
~~[illegible] grziwen~~ [illi solvat, in cuius dominio sunt stha et VI mas-
incisa etc. carum]

De his, qui nocte frumenta rapuerint alicuius || c. LXXXV. [23, 6.

83. (81). Et licet canonica sanctio depopulaciones agro-
rum multum odio habeat, tamen temerarios a malo
non revocat, nisi addatur torques ~~in~~ collo ipsorum
et temporali disciplina imprie[?] puniantur. Propter
quod statuimus, ut si alicuius militis, prelati, cuius
aut alterius hominis simplicis familiares frumenta
de nocte quorumcunque receperint,
licitum sit domino frumenti aut suis servis vel amicis
ipsa defensare, equos rapiencium vel alias res [libere
pro se] tollere. Et si [quempiam] [tunc] occiderit, impu-
nite volumus ipsum pertransire; dominum vero ~~ti-~~
~~tum~~, de cuius domo [exiverint] tales [depopulatores,
in penas nobis fyanczndadzestha decernimus incidis-
se. Et si vulneraverint vel ~~aut~~ occiderint frumentorum
defensorem, solvant vulnera lezo vel caput pueris aut
~~vel~~ amicis cum penis prenotatis.

De improperacionibus. c. LXXXVI.

84. (82). ~~Quoniam~~ Cum omnis scurrilitas verborum et turpi-
loquium [ad rixas] [homines] provocantes apud virtuosos homines
[debeat] [non immerito] evitari, ad que ~~atque non aliter~~ nisi
metu pene quandoque aliqui [a talibus] [prohibentur] et refrenantur,
unde volumus, ut si quispiam linguam suam non re-
frenans, ~~si~~ nobilis nobili improperaverit, asserens

~~ipsum~~ eum esse filium meretricis et statim non revocat aut non negat, quod dixit, neque probat eum esse talem, ~~prout~~ vel ipsum asseruit, pro vituperio illius, quem sic vituperavit, racione pene solvat LX-ta marcas grossorum, velut si ipsum occidisset.

85. Idem dicimus, quod si matrem eius meretricem nominaverit ~~uit~~ et non revocaverit nec probabit, quod asseruit, in similem penam ipsum decrevimus incidisse aut. Revocando ~~autem~~ debet dicere, id quod [sum] locutus, [sum] mentitus [sicut canis].

~~[24, a.~~

De percussoribus militum vel nobilium. LXXXIX.

86. (85). In percussoribus militum et aliorum nostrorum subditorum istum [modum in penis] exigendis volumus observare. Si miles militi aut nobilis nobili plagam dederit ~~absque~~ [sanguinis effusionem, nobili, cui illata ~~est~~ fuerit talis percussio, pena, que dicitur pyancznadreza per inferentem debet assignari. Si autem illi inferatur, qui non habet ius militale, tunc marca grossorum pro tali wlnere, kmethoni vero pena ~~szesc groszow~~ sex scottorum per ~~percucien~~ inferentem [debet] solvi. [24, b. [usque ad]

De wlneribus kmethonis sanguinolentis. c. LXXXVII. [24, a.

87. (83). Ut penarum distinccio et legitima divisio habeatur, quod si kmetho wlneratur cum sanguinis effusione aut percutitur enormiter, de omnibus penis pro wlneribus aut percussionibus ~~sentencialis~~, duas partes lero, terciam autem iudicio, ubi causa agitatur, ~~assignari~~ [demandamus. [dare]

De fratricidio capitulum LXXXVIII.

88. (84). Et licet lex tam nova, quam veteris eciam testamenti fratricidium et alia seva crimina graviter puniat ~~seu~~ et contempnet, tamen quidam velut hostes proprii sanguinis et honoris, legis penam minus formidantes, fratricidium committunt, sororem vel proximum occidunt, ut ex eius morte bona hereditaria lucrentur. Volumus itaque, ut unde lucra [habere cupiunt, inde dampnis affligantur aut ~~et~~ puniantur, in quo peccaverint; omnes regnicole et nobiles regni nostri, fratres aut sorores aut ipsos ~~proprios~~ consanguineos interimentes, non habentes proles aut ~~vel~~ habentes, in hereditaria succe~~ssione nullum~~ dere possessione non valebunt nec ullum possessionis accessum obtinebunt. Quinymo sentenciamus ipsos et ipsorum filios privamus omni legitima tallium hereditatum ~~porcione~~ possessione, in quibus bonis ~~sive~~ [he- [et bona hereditaria] [seu]

reditatibus alij consanguinej licet remociores in linea, obtineant successionem. Quos in aggrauacionem culpe ipsorum propter inhumanitatem criminis, omnes fratricidas, et patricidas infames pronunciamus et inhabiles ad aliquos honores promouendos.

De plantacionibus et insercione pomerij. C. LXXXX.

89. (86). Statuimus et decernimus, quod si alique plantaciones iam inserte et radicate exellantur et extirpentur, eciamsi fuerint proprie ipsius extirpantis, medietatem earundem plantacionum dimittere in solo siue in area sub pena sex marcarum teneatur.

De aliqua re violenter recepta. C. LXXXXI.

90. (87). Item si aliquis violenter mantellum suum vel quamlibet aliam rem propriam auctoritate propria vicino aut vel cuicumque quam receperit, iure non repetendo [, ipsum mantellum vel quamlibet [aliam rem cum pena sex marcarum restituere teneatur. [receperit] [aliquam]

De cultura agri alienj etc. C. LXXXXII.

91. (88). [Item] Si aliquis excolens et seu seminans agros alterius alienos violenter [, semine [eorumdem agrorum [careat] cum pena [fuerit] pyanczuadrestha.

De recepcione boum per violenciam. C. LXXXXIII.

92. (89). [Item] Cum alicui quatuor boues violenter fuerint recepti et de huiusmodi violencia fecerit protestacionem, volumus, quod pro huiusmodi negligencia boum et laborum pro qualibet septimana quatuor scoti dampnum pro vocacione et iniuriam passo cum pena XV.^la et iudicio alia XV.^la pro pena satisfacere teneatur.

de feno violenter recepto. C. LXXXXIIII.

93. (90). Item pro [curru feni violenter recepto tres grossos [quolibet] cum pena XV.^tha ‖ eidem iniuriam et dampnum passo et iudicio XV. satisfacere teneatur.

‖ Tu koniec starty i rękopis urwany na następnej karcie. Dalej następuje karta od góry rękopis Sier. II.

94. Item pro vna copa cuiuscumque grani in die recepta, pena iudicio sex marcarum et passo dampnum XV. Si autem tempore nocturno recipiatur, decernimus esse furtum.

Item pro copa estiualium vel hiemalium decernimus, in mensura dum recipitur ad currum violenciam, dum in ponderibus, furtum esse declaramus, id ipsum ad recepcionem feni extendentes.

Item famulus, qui dicitur golomanka, si vicino domini sui fecerit aliquod dampnum vel iniuriam

NORMAL PAPIER No 2 B [illegible]

Sier. II.

Rękopis ten, jest wraz z rękopisem Sier. I w jedną książkę oprawiony. Przedstawia on format małej ósemki, liczy kart tu i jest cały jedną ręką pisany. Nie ma on żadnego tytułu ani nadpisu ani nawet końca, gdyż nie jest kompletny. Pisany jest w jednej kolumnie przez całą szerokość strony. Na prawej stronie pierwszej karty poczyna się pierwszy z kolei artykuł nagłówkiem „De accuratis pro putu". Artykuły uporządkowane są abecadłowo, liczy ich rękopis razem 84. Pismo jest odmienne tak od pisma rękopisów Sier. I jak i Sier. III. Tytuliki są wypisywane czarnym atramentem; inicyjały zaś pojedynczych artykułów to cynobrem to niebieską farbą, ale tylko urywkowo tu i owdzie.

Znak wodny przez cały rękopis jednostajny, to jest głowa wołu z wysokim krzyżem między rogami, na krzyżu wąż zawieszony. Znak ten sam jest także w rękopisie Sier. III i wskazuje rok 1484.

~~Non debet reprehensibile nec mirum iudicari~~, si secundum temporum varietatem, consuetudines et statuta humana varientur, cum cuilibet non sufficiat virium fortitudine pollere vel armorum pulchritudine esse ornatum, si moribus et statutis non fuerit decoratus. Et ob hoc nos Casimirus dei gracia rex Polonie, vna cum baronibus nostris, nutu et voluntate Dei considerantes, quod iuxta temporum antiquitatem, in terris dominio nostro subiectis plereque cause in iudicijs non vniformiter, sed secundum capitum seu animarum diuersitatem, quamuis super vno et eodem facto varie et diuersimode decidintur et diffiniuntur, ex qua varietate questiones seu cause plerumque post multiplices vexaciones remanent quodammodo immortales, quapropter ad laudem dei omnipotentis, beate virginis Marie tociusque curie celestis, et ad profectum, commodum et vtilitatem nostrorum subditorum, decreuimus predictorum iudiciorum seu causarum decidere et euellere varietatem, volentes et statuentes, quod deinceps perpetuis temporibus iuxta infrascripta duntaxat statuta omnes et singuli iudices terrarum nostrarum debeant et tene~~antur iudicare et eadem statuta districte et firmiter obseruare~~.

1. ~~Cum omnes constituciones et statuta legem impo~~nant rebus et negocijs futuris et non preteritis, volumus, vt omnes nostre constituciones, edite nunc in colloquis generali in Wislicia, non respiciant preterita, sed ~~tantummodo presencia et futura~~. § 7 Vnde si quis citat ad iudicium aliquem pro hereditate in pecunia obligata et ~~ipsum ad iudicium euocat, extunc~~ si (tunc) reus in termino peremptorio non (con)parebit, actor lucrabitur nominatam hereditatem ~~pecunia reo nihilominus restituta~~. § De hereditati obligate exempcione, XLIIII. (44). ad recepcionem pecunie 7

De limitibus, LXIII.

2. (64). Crebra altercacione inter nostros subditos super (ipsorum) limitibus ~~in hereditatibus ipsorum~~ distinguendis, graues questiones suscitantur, ex quibus expense augentur et labor nimis interdum supponuntur discordantes. Et quia aluei fluuiorum, vt plurimum, inter hereditates ~~profluencium~~ (fluunt et) habeantur, vnde si que vil-

Sier.

3.

4.

alueo aut rivo
le aut hereditates invicem conveniunt, aliquo fluvio vel
rivulo mediante, ita, quod quelibet hereditas [suam ripam [habeat
teneat illius fluvii, ad ipsam protensam, quod et si idem
fluvius omisso primevo alveo diverterat suum meatum [proprio meatu]
sive defluxum per alia loca non ministerio hominum sed
virtute propria, ex tunc primus eus alveus, vbi antea fuit decur-
sus aque, pro veris limitibus est reputandus [et ibidem in [et firmiter tenen-
lacu illo de vtraque villa homines inhabitantes [faciant dus]
licite suas] piscaciones. Secus autem tamen dicimus, si fluxus
fluvii a proprio meatu per reparacionem hominum (re-
trahatur ex tunc eterminus talis [decursus] fluvii pro terminis limitibus
semper est habendus et reputandus.

3. ~~Ius militale. Quidam ex nostris nobilibus cum in
castris contra hostes positi fuerint, abiecto omni rubore
cum minima strenuitate communicantes, sub nullius
vexillo de nostro exercitu se locare consueverunt, ad hunc
finem, ut machinarum propugnaculorum aut ipsius
exercitus custodiam evitent et defensionem, quam ceteri
fratres ipsorum sub certis vexillis locati, secundum ordi-
nem inter ipsos positum facere consueverunt. Et quia tur-
pis est pars, que suo non congruit universo, statuimus,
vt quilibet miles aut simplex sub certo vexillo erecto
cum sua stacione conquiescat, vt ingruente necessitate
belli et dimicacionis cum hostibus, sciat capere locum
certum pro sui vexilli defensione. Aliter volumus, quod
si tales amplius in nostro exercitu fuerint inventi, per
subcamerarium, sub quo degunt, captivati, captivi no-
bis debebunt presentari, equi vero eorum eidem subca-
merario pro ipsa culpa applicentur.~~

4. ~~Quia victus victori tenetur satisfacere de iudicione
et de iudicio prius non recedere, nisi satisdet, in quo
est condemnatus, quidam inopia vel rebellione ducti
recedunt de iudicio condemnati, pro debito nullam sa-
tisfaccionem adversario impendentes. Propter quod vo-
lumus, vt tales inobedientes de malicia ipsorum com-
modum non reportent. Postquam victi fuerint in iu-
dicio, ad manus suorum adversariorum ligati tradan-
tur, et si in captivitate manentes effugerint, a potes-
tate ipsorum sint liberi et soluti ipso facto et omni
debito, quod tenentur, preter debitum furti, quod sem-
per damnati solvere tenebuntur.~~

De pignoracione iudicum in penis, I. XXV.

5. (76) Ut in rapinis aut ~~in~~ pignora~~cionibus~~ nostrorum
pauperum aliquis modus [observetur. Consueverunt avari [habetur et]
iudices et eorum officiales, ~~ut~~ postquam pro penis in iudi-
cio lapsis aliquos pauperes aut nobiles impignorant, sta-
tim ~~spolia~~ [dividunt, nullam graciam cum impignorato [ipsis pignora]
facientes. Ad succidendum itaque hanc consuetudinem
perniciosam et eam amplius (ob)servare || volentes et prohi- [19, b.
bentes, statuimus, ut si quis iudex, palatinus, castella-
nus aut ipsorum officiales ~~vel~~ malefactorum ~~iudex, qui~~
alias opprawca ~~dicitur~~, aut alius quicumque pro penis iu-
dicialibus per eos latis, aut aliis excessibus aliquem no-
strum terrigenam, [divitem ~~vel pauperem~~, nobilem vel [pauperem aut]
simplicem impignoraverint vel iusserint [impignorare],
pignora in equis, pecudibus aut in aliis substanciis quibuscumque
sic recepta non distrahendo [~~vel dividendo~~, si fuerit in [nec diminuendo]
estivali tempore, duabus septimanis integris, si autem in
hyemali, octo diebus illibata ~~debent~~ per recipientem
[debent] observari [, sive iuste pignorati fuerint ~~vel~~ sive indebite ra-
pina ~~per~~ in eos commissa. Et si extunc per illum vel illos,
[vel cuius] quorum [sunt pignora, pro commissis penis non fuerit
~~illis, qui impignoraverunt~~, satisfactum [, vel suam in- [pignorantibus illis]
nocenciam non ostenderint, licitum sit pignorantibus
[pignora] illa [distrahere et dividere, pro libera ipsorum volun-
tate. Quod si tales iudices aut alii superius nomi-
nati, eorum avaricie non parcentes, infra predicta
[et dies] tempora [inter se [diviserint aut dissipaverint, vel e- [pignora huiusmodi]
ciam alienaverint unum animal de predictis, dampn-
num passo iuxta ~~valorem~~ extimacionem animalis deperditi, quod
suo ~~iur~~ probabit ~~sacramento~~ iuramento, cum pena ~~quinquaginta~~ XV restituere aut
solvere ~~dzeszba~~ tenebuntur ~~resarcire~~. Hoc statutum ~~salubre~~
propter nostrorum procuratorum rapinam enormem,
quam sepius committunt, ad ipsos et ad ~~vices eorum~~ iudices ipsorum generales
~~gerentes~~ extendimus, sive ~~prorogamus~~ promulgamus. ||

6. ~~Quia filii cum patribus iure facione una perso-
na censentur, ideoque statuimus, quod viventibus
patribus filii dumtaxat sigillo paterno utantur, et
alium portare vel habere non presumant.~~

7. ~~Quia onus, presertim quod omnes tangit, inter
plures divisum facilius deportatur, quapropter sta-
tuimus, quod indifferenter omnes sculteti, tam spi-
ritualium quam secularium personarum iuxta ipso-
rum facultatem ad quamlibet expedicionem nobi-~~

~~cum transire teneantur.~~

De clericis patrimonia habentes ad expe. X.

8\. (10) Cum nullus iure suo debeat defraudari, et quia plerique ~~clerici~~ nostri regni bona patrimonialia tenentes, de eisdem bonis sub vmbra clericali ~~debita, nobis~~ nobis et nostro regno servicia debita ~~in~~ facienda in expedicione subtrahere consueverunt, ideoque statuimus, quod iidem clerici nostri regni, cuiuscumque status existant, predicta patrimonialia bona tenentes, ~~vel~~ nobis cum ~~personaliter~~ transire teneantur ad quamlibet expedicionem, iuxta predictorum bonorum facultates, aut ~~vel~~ eadem bona proximis suis laicis fratribus teneantur dimittere et renunciare eisdem. Qui si neutrum facere curaverint, predicta quelibet bona predictorum clericorum decernimus regno nostro perpetuis temporibus applicanda. [et habentes] [viventes] [3, a

9\. ~~Ut dominarum habitacio propter fragilitatem sexus a cetibus virorum omnino sit distincta, et ne in causas vocate premant se in turmis masculorum, sancxit nostra auctoritas de presenti, ut si qua domina siue virgo citans aut citata venerit ad terminum sibi prefixum, iudex presidens iudicio officialem suum cum eius adversariis ad hospicium illius domine mittere tenetur, coram quibus actionem siue defensionem sue cause advocato vel procuratori, cui placebit, in totum delegabit.~~

10\. ~~Quia cuilibet summa defensio non est deneganda ideoque statuimus, quod in iudiciis nostri regni quilibet homo cuiuscumque sit status et condicionis, potest et debet habere ~~suum~~ advocatum, procuratorem seu prolocutorem.~~

De iudicibus cuiuslibet terre et potestate ipsorum, XLIX.

11\. (49). Quia ex multiplicitate iudicum, prout experiencia nos edocuit in causis, ~~quamvis~~ super eodem facto, vario et diverso modo plerumque sentencia proferebatur, ~~et~~ ideo volentes certum numerum statuere iudicum et occurrere varietati predicte, statuimus, quod vnus in Cracoviensi et alter in Sandomiriensi terris iudices nostri habeantur, ita quod dum nos contigerit ~~alo~~ ~~quando~~ terrarum earundem limites subintrare, volumus, quod iudex et subiudex terre illius, infra cuius limites morabimur, in curia nostra de causis iudicare et cognoscere teneantur. Declarantes potestatem eorundem iudicum, quod deincepts in quibuslibet causis

magnis eciam hereditariis terminos vltra tres septimanas non
possint nec valeant assignare, sed cum questio fuerit he-
reditaria, iudex vel subiudex eandem questionem nobis te-
neatur (bi) referre, cuius cognicionem ~~in~~ nostra et baronum
nostrorum presencia volumus et decernimus (reu) ~~pertractari~~ practicare.
Et nisi aliquo impedimento ~~essemus~~ (fueri) prepediti, ~~et~~ tunc sex [13, b.
vel ad minus quatuor baronibus per nos iudici vel sub-
iudici adiungendis (mus), ipse (tunc) iudex vel subiudex vna cum
[prefatis] ~~dictis~~ baronibus [~~de~~ (ad) eadem questione siue causa here-
ditaria cognoscendi et diffiniendi habeant facultatem.

12. ~~Item vt palatini certo numero suorum iudicum
sint contenti, statuimus, quod secundum tempora anti-
quora palatinus Sandomiriensis vno et palatinus Cra-
couiensis eciam vno tantum iudicibus contententur. Decla-
rantes, quod pro capite quorumlibet castellanorum iudi-
ces, quilibet dumtaxat in sua castellania, iudicandi
et cognoscendi habeant facultatem.~~

De iudicandi tempore et hora, I.

13. (50). ~~Praua consuetudine noscitur esse obseruatum, quod
sine temporum et sine horarum differencia et distinccione per
iudices iudicia exercebantur, et ita plerique non aliter ad
causas veniebant pertractandas, quam post prandium
repleti et inebriati, propter quod iudicium parum impeditur,
debilior faciliter opprimitur et ad veritatem parum vel
pocius nullus respectus habetur. Itaque vt certis tem-
poribus siue horis et debita animi discrecione iudicia
pertractentur~~, statuimus, quod ~~deinceps~~ iudices diebus
terminorum a mane vsque ad horam ~~nonam~~ IX siue ad
meridiem in quibuslibet causis debeant presidere et
causas pertractare. Et si prima die terminorum ad ho-
ram meridiey omnes litigantes in causis et litibus
ipsorum non poterint expediri, volumus, quod absque
[offensione] alicuius cause [~~vulneracione~~ diebus proxime sequenti-
bus, presidendo dumtaxat ad horam predictam omnes
et singuli litigantes debito modo secundum ordinem in-
[causarum] prascriptum [expediantur (cio). ~~Et vt facilius et sine strepi-~~ [habeatur]
~~tu causarum expedicio habeatur, statuimus, quod
ad locum audiencie, in quo iudices presidebunt, non
secundum merita personarum, nec secundum maiori-
tatem vel minoritatem causarum, sed secundum or-
dinem litigancium, tantummodo actor et reus voca-
ti accedentes, per iudices audiantur et expediantur.~~

Ordinem autem vocandi ipsos litigantes ad presenciam ipsorum iudicum taliter duximus describendum, quod scriptor causarum sub pena priuacionis sui officij non aliter, quam secundum ordinem citacionum litigantes per ministerialem vocandos nominabit, ita, quod qui prius ad causam prouocauerunt, prius nominentur et expediantur, et qui secundo loco prouocauerunt, secundario nominentur et expediantur, et sic deinceps vsque ad extremos procedatur. Quod si altera parcium negligenter siue quouis casu impedita et tribus vicibus euocata, se presidentibus non exhibuerit, mox aduersa pars presens de audiencia remouiatur et alij litigantes secundo loco inscripti nominentur et ad audienciam euocentur, et nihilominus pars, que fuerat absens et tribus vicibus euocata [non curauerit parere] si circa extremam horam meridiei iudice quasi surgere volente, secundario tribus vicibus euocata non curauerit parere, extunc condempnetur. ¶ Si quis autem eo tempore, quo iudices president, ad locum, in quo presidebunt, preterquam ad petendum cittacionem vel de speciali ipsorum iudicum licencia et mandato, quauis presumpcione et temeritate [intrare presumpserit, eisque aliqua remissione pena, que dicitur pyanthnadzescze per iudices puniatur

¶ De pena violenter tendencium ad iudicia, LXXIX. (80).

[vide supra in capitulo de modo vocandj ad iudicium: Statuimus, quod ad locum.

[14, a.

De iudiciorum locis omnium terrarum, LII.

14. (52). Quia plerumque habentes iurisdiccionem, vel a casu vel pro libitu sue voluntatis consueuerunt ad iudicandum acceptare vel et eligere sibi loca quelibet indeterminata; et ideo, vt quislibet suis terminis sit contentus, statuimus, quod Cracouiensis castellanus in tribus duntaxat locis, videlicet in Cracouia, in Sandrzeyow et in Wyelicza sua debet et tenetur sua iudicia pertractare; alias tamquam a non suo iudice quidquid factum fuerit vel aut iudicatum, nullam habeat firmitatem facultatem. Similiter Idem et de castellano Sandomiriensi et alijs castellanis loca pro eis specificen.

[Tu

De modo cittandi per ministerialem et eius condempnandi; XI.

15. (11). Quoniam ex modo citacionis nonnulla grauamina et oppressiones nostris subditis per nostros iudices et officiales [prouenire consueuerunt, et ideo eisdem grauaminibus et oppressionibus volentes obuiare, statuimus per quod ministeriales cittacionum siue officiales, per nos siue quoscumque libet iudices deputandos fore in hunc modum formandam vel et

[nostris subiectis solent]

faciendam ~~fore~~ citacionem, quod ipse ministerialis cum
suo solito baculo ad villam accedere debeat ~~et quum do-~~ ad dominum
~~minus~~ ville cum pro suo ~~quolibet~~ excessu ~~fuerit~~ [citandus, ob- [quilibet sit 7]
missis eiusdem ville villanis in pace ~~et tranquillitate,~~
ad portam ~~curie~~ eiusdem domini ville [et suo baculo ~~tan-~~ [domum sive ad 7] [accedat 7]
~~gendo et clamando, eundem citare teneatur,~~ exponen-
do ~~nichilominus~~, de cuius iudicis mandato et ad
cuius instanciam, et propter quam causam fecit
~~eandem~~ hanc citacionem. Si ~~autem~~ vero eiusdem ville villa-
ni ~~et ipse dominus ville~~ [fuerint ~~insimul~~ culpabiles, [cum ipsorum domino 7]
volumus, quod eodem modo tangendo portam
cuiuslibet villani seu kmethonis, clamando faciat
~~simili modo~~ citacionem. Ubi villani si non fue-
rint culpabiles in delicto sui domini, volumus ~~et~~ pre-
cise ~~prohibemus~~, quod per eandem citacionem quemlibet
~~modolibet~~ non graventur nec fatigentur. ¶ ~~Quum~~ Ple- ¶ De cittacione kmethonis ex odio domini, XII. (12). [3, 6.
rumque in odium et contemptum domini ville et ex
rancore consueverint villanos quidam indebite ~~fatigare~~ cittare.
~~Alias~~ si vero contra hoc ipsos villanos contingerit [cittare
vel fatigare, decernimus, quod procurans citacio- [per quempiam 7]
nem ~~eandem~~ huiusmodi pena ~~pena~~, que dicitur pyaczhnadreza ta
[cittato deserenda 7] puniatur. Et eodem modo volumus fieri citacio-
nem predictam, ubi sine delicto domini ville, fu-
erint villani communiter vel divisim culpabiles
et delinquentes, ita, quod [ad portam tangendo, [a porta 7]
~~quemlibet ipsorum citare teneatur, cessante quali-~~
~~bet oppressione suprascripta~~. quilibet ipsorum cittari teneatur.

De cittatis inopinate in curys, XIII.

16. (13). Preterea cum in deliberacione ~~consistat~~ stat ma-
ter virtutum ipsa discrecio, contingit plerumque,
quod aliqui nostri familiares vel alij ~~quomodolibet~~ quilibet
in curia nostra constituti, vel in iudicio ~~arrestati~~ seu
~~iniecti~~ inopinate sive ad nostram ~~vel iudicium~~ [presen- [sive iudicis 7]
ciam ~~seu audienciam~~ evocantur, et questiones, de
quibus minus cogitaverunt batarzeis, moveantur ~~eisdem~~.
Ideoque utrique parti providere volentes, [quod dic- [decernimus 7]
to modo citati cum bona deliberacione et discrecio-
ne proposito ni respondeant, et actores suis [questio- [accionibus et 7]
nibus ~~seu causis non frustrentur~~ non fraudentur, ~~statuimus~~ [, quod [Hoc tamen adi- cientes 7]
cum aliquis in nostra curia vel in iudicio inven-
tus et ad nostram vel iudicis nostri presenciam fuerit pre-
misso modo evocatus, actor seu ipse iudex questio-
nem sive causam cittato debito modo exponere, ~~vel~~ sive

in scriptis ~~tradere~~ red[dere] (debet et) ~~tenea~~tur, Et ad respondendum eidem questioni, vt alias premissum est, ‖ si questio fuerit hereditaria ~~vel~~ aut pro magna pecunie summa, ~~scilicet XL~~ vl pro quadraginta marcis, ~~communis~~ terminus trium ~~septimanarum~~ ebdomadarum per iudicem ~~eidem assignetur~~ sibi detur; alias si pro minori debito vel iniuria verbali, in ~~crastinum~~ eius terminus prorogetur. [4, a.

De citacione absque mandato iudicis, XIIII.

17. (14). Flebili querela sepius ~~re~~ ac cepimus, quod ministeriales per terram girantes, pauperes ~~milites et~~ villas nos[tras] (reli-giosorum) [fatigandi et vexandi adinuenerant modos exquisitos], ita, quod si alicuius ville pauperes milites aut villani ~~religiosorum~~ eos pro beneplacito ~~ipsorum officialium~~ quibuslibet expensis non pertraxe[a]nt nec procurent, ijdem ministeriales ipsos pauperes ~~milites seu~~ villanos [sine culpa et ~~sine~~ causa et absque iudi- [vel nobiles] [aut nobiles pauperes]

[mandato] cis [~~precepto~~ citant, occaciones vexacionis faciende, terminos pro libito ~~sue~~ voluntatis (ipsorum eisdem) assignantes ~~et statuentes eisdem~~; et sic ijdem pauperes ~~milites seu villani~~

aliter non valentes [redimere (ntes) ~~aliter vexacionem, sepissime de~~ certa[m] summa[m] pecunie] ~~com~~ ponunt ~~cum eisdem~~ eidem. [vexaciones huiusmodi]

Vnde nos huiusmodi vexacioni obuiare volentes, statuimus, quod deinceps ministeriales sub pena priua-

[offic[ialatus]] cionis [sui ministerialatus et spoliacione omnium suorum bonorum], absque speciali mandato iudicis ~~aliquam~~ citacionem [non presumant facere], alias premissam penam et [~~facialem~~ adustionem non immerito poterint formidare. [contra quemquam]

[in facie]

De acceden. turmatim ad iudicia, L I.

18. (51). Plerumque fit, quod aliqui propter causas consanguineorum vel familiar[i]um suorum ad iudicia venientes, per strepitum et importunam eorundem acclamacionem ~~ipsorum audaciam~~ sentenciam ~~seu~~ vic[t]oriam causarum ~~consueuerunt~~ solent reportare; vnde super hoc prouidere volentes, statuimus, quod deinceps quisquam, cuiuscumque status ~~vel~~ aut condicionis existat, propter causam consanguinei ~~vel cuiuslibet~~ familiaris aut seruitoris ad iudicium [venire non presumat. Qui si contra facere presumpserit, pena, ~~que dicitur pyalthmadresse~~ XV nostre camere applicanda puni[e]tur. ‖ [tali modo]

De cultore ponendo aut nominando et ipsorum condicionibus, XXX.

19. (30). Contigit eciam, quod dum aliqui pro quibuslibet ‖ criminibus et delictis ad nostram audienciam euocantur, [nominant dominos et quoslibet ipsorum superiores, ~~allegantes~~, quod [mandato [et [auctoritate] suo- [8, a. [plerumque]

rum dominorum et superiorum huiusmodi crimina et de-
licta commiserunt. Verum (tamen) quamvis aliquibus tempori-
bus contra racionem fuerit observatum, quod huiusmo- [contra]
di malefactores per eandem nominacionem a pena li-
berabantur, tamen quia huiusmodi nominacio con-
quę continet in se errorem intollerabilem, ex eo, quod direc-
te contrariatur precepto divino, unde nos attendentes, [dominico]
quod pena (peccata) suos tantummodo teneat actores, et secun-
dum canonicam equitatem nominacio in delictis non [huiusmodi]
vendicat sibi locum, statuimus, quod citati pro qui-
buslibet criminibus teneantur respondere, non obstan- [et delictis in nostro iudicio iudicentur et respondere teneantur et convicti debita pena puniantur]
te qualibet predicta nominacione, eciamsi super hoc
privilegiis nostris vel nostrorum predecessorum (ante) essent
communiti, quę quantum ad hoc, ut perniciosa et er-
ronea, cassamus, revocamus et irritamus. In heredita-
riis vero et aliis quibuslibet questionibus per citatos in
nostro iudicio nominatos, si nostram iurisdiccionem [tales
voluerint declinare, volentes (alii) in se accipere easdem
questiones, decrevimus (ernimus), quod extunc predicti citati,
cuiuscumque sint status et condicionis (existant), habeantur pro [dignitatis ac]
vicot et convictis.

Cittare nullus potest nisi ministerialis, XV. [4, 6.

20. (15). Possibilitas racionis hoc dictat, quod iudices in
pro exercendis suis iudiciis habeant certos suos minis-
teriales seu officiales: quapropter statuimus, quod pe-
nitus nullus iudex per alium aliquam (nullam) personam, quam [milites autem superiores non nisi per literas litera (s) cittantur; dempto]
per certum suum officialem seu ministerialem faciat
et expediat suas citaciones, excepto hoc (quod) si aliquod
crimen in iudicio vel in (aut) curia iudicii recenter et de
novo (noviter) committatur (ere), extunc pro huiusmodi (dem) crimine per
quemlibet familiarem licet fieri citaciones. [huiusdem]

De cittacione absque actore et eiusdem pena, XVI.

21. (16). Preterea quandoque (quicumque) presidentes, quandoque (aut) ip-
sorum officiales vel notarii aut eorum familiares ali-
quos maliciose laboribus et expensis gravare volentes, et ut
pro vexacione redimerentur aliquid in peccunia aut a-
liis rebus extorquere (aliis) ab eisdem cupientes (volentes), quamvis pe- [nichil cause]
nitus nihil habeant cause (aut) seu questionis, adversus illos,
eidem faciunt et procurant diversas citaciones. Idcir-
co statuimus, quod si quis cittaverit vel (aut) citari procura-
verit aliquem sine legitimo actore, vulgariter porez
pewoda, taliter citato ipse citans vel procurans talem
citacionem, penam wlgariter pyantnadczecza (XV) solvere penitus
[huiusmodi procurans]

teneatur: prohibentes castellanis et quibuslibet aliys iudicibus seu subiudicibus, quod deinceps sine certo actore et causa expressa non debent facere dedeant aliquas citaciones.

De cittato coheredum morante in partibus. XVII [statuimus insuper]

22. (17.) Item dum aliquis pro hereditate citatur, et comparens in iudicio plerumque maliciose opponit, quod quia Petrus vel Iohannes in partibus remotis [longinquis] est constitutus et sit coheres eiusdem hereditatis, quamuis [5, a.] forte nihil iuris habeat ad eandem, ideo dicit, se non teneri respondere pro eadem hereditate. Quapropter [sine quo non debeat] statuimus, quod ut talis Petrus vel Iohannes in [quod] iudicio nominatus, de mandato iudicis aliquo eminenti loco vel circa parochiam, de qua est hereditas, pro qua eadem et questio mouetur, per ministerialem [illa] tribus vicibus publice proclamando, ad prosecucionem seu et defensionem cause ad certum locum et terminum debebit citare; quo non comparente, extunc ipsius contumacia seu absencia [debetur] non obstante, ad decisionem seu diffinicionem cause licite procedatur et tenens hereditatem tribus annis et mensibus sufficienter teneat in eternum. [iudex]

De modo pignorandi pro contumacia et eius effectu. LXXVI.

23. (77). Experiencia nos edocuit facti, quod quandoque non contumaces pro contumacibus vel ipsi contumaces [pro contumacia] non dum tamen excedendo, pro contumacia puniuntur et grauantur [grauiter], videlicet in eo, quod vbi dum aliqua villa pignoratur, vbi sex boues fuerunt essent recipiendi, XXX illic triginta aut quadraginta vel XL recipiebantur, et antequam ad locum debitum depellebantur, per modum rapine in non [in non modicam pauperum oppressionem et molestiam diuidebantur] modicam pauperum destruccionem diuidebantur et consumebantur. Ideo que statuimus, quod pro prima contumacia puniendo, ministerialis cum duobus famulis iudicis ad villam accedens, sicut alias est premissum est, cum si dominus ville tantum modo culpabilis [in capitulo sequenti] fuerit, in duobus bobus duntaxat in pignoretur; si autem incole incolones extiterint culpabiles et citati contumaces, quilibet eorum tantummodo in vno boue in pignoretur; et idem decernimus decreuimus pro secunda contumacia esse faciendum et obseruandum. Si autem tercio fuerint dominus vna cum villanis fuerint contumaces, decernimus decreuimus, quod contumax causam, pro qua dinoscitur esse citatus, perdat et ab ea cadat per sentenciam iudicis: dicentis declarantes, quod dicti boues pignorati per ipsos iudices in estate duabus septimanis, in hyeme vero octo diebus absque aliqua distraccione [obseruentur]

~~debito modo observentur~~. Volentes ~~et decernentes~~ insuper, quod dic-
ti boves pignoraticij [sive pena cuiuslibet contumacie tan- [per ipsos iudi- ces]
[nostro] tummodo nobis et [iudici applicentur. Decrevimus [vel ~~eciam~~ et
statuimus, quod ~~si~~ predicto ministeriali deputato ~~per iudi-~~
~~cem~~ ad eandem || ~~im~~pignoracionem cum familia ipsius iu- [20, b.
dicis villa pignoranda per dominum ville et villanos ti non
permittatur impignorari iuxta pre~~missam~~ dictam limitacionem
vel si ipsa pignora habita per eundem dominum ~~aut~~ et villa-
nos in villa vel ante villam sive in via ~~violenter~~ reci-
~~prantur~~ erentur [, dolum et rebellionem eorundem puniendo, vo- [aut repercute- rentur violen- ter]
lumus, quod penam XV ~~, que vulgariter dicitur fyanthnadze-~~
~~sca~~ ijdem rebelles nobis et iudici solvere teneantur, et
nichilominus cum alia pena XV ~~fyanthnadzecza eadem~~
pignora denegata vel violenter oblata [~~integraliter~~ assi- [aut repercussa observare aut]
[idem] gnare teneantur. Qui si [in dictis ~~dandis~~ pignoribus ~~predictis~~
et in satisfaciendo de penis [premissis fuerint dolosi et [predictis seu]
rebelles, ita quod iudex forte [~~non sufficiat~~ propter po-
tenciam eorundem, ad puniendum et ~~im~~pignorandum
~~eosdem~~ [volumus et decrevimus, quod pena LXXta ~~, que voca-~~ [paucercel]
~~tur siedmdecsath~~ nostre camere applicanda puniantur.

De modo mittendi ad pignorandum et condicionibus et penis indebite impignoracionum. LXXVII.

24. (78). Preterea quia per frequentem pauperum impignora-
cionem plerumque pauperes plurima dampna et oppressio-
nes ~~multiplices~~ paciuntur, videlicet in eo, quod ceteria-
tim et in turmis, non per modum iusticiarie potesta-
tis ~~ad~~ aliquam villam ~~im~~pignoratores accedentes damp-
nabiliter et plerumque absque iudicis mandato et ~~sine~~ absque
culpa domini ~~ville vel~~ aut villanorum committere pluri-
mas presumunt rapinas; quapropter ~~super~~ hoc provi-
dere volentes, statuimus, quod deinceps iudex vel || sub- [21, a.
iudex ad ~~im~~pignoracionem faciendam non plures quam
duos fam~~ulos~~iliares cum ministeriali ~~trans~~mittat, ~~et~~ quod
sine culpa vel sine causa ~~vel~~ aut non condempnatos seu
convictos aut in iudicio ~~non~~ confessos ipse iudex [non [vel subiudex]
presumat nec permittat impignorare. Quod ~~si~~ ipse iudex
vel aliqui alij quavis auctoritate vel [pocius] propria teme-
ritate ~~et~~ aut presumpcione impignorare ~~et pocius rapinas com-~~
~~mittere~~ presumpserint, decrevimus precipiendo, quod pec-
cora, vel quaslibet alias res racione [~~im~~pignoracionis abla- [huiusmodi]
ta ~~et~~ vel recepta, iudex dominus ville ~~im~~pignorate vel villa-
nis ~~ville eiusdem~~ asserentibus se indebite et contra iusti-
ciam ~~se~~ esse impignoratos, remota et cessante qualibet
difficultate eadem ~~pignora~~ peccora integraliter et ex toto super
fideiussoria dare et ~~caucione~~ restituere teneatur, termino eidem

domino ville vel villanis impignoratis ad ostendendum suam innocenciam [assignato. Et nichilominus ~~et~~ audacia et temeritas impignorancium restringatur, decrevimus, quod dum premisso modo sine culpa impignorati patefecerint suam innocenciam, quolquot personae [~~fuerint~~ in dicta impignoracione, iudex et ~~vel~~ subiudex, qui fuerint in mandando to pignoracionis ~~pro~~ quolibet ipsorum penam, ~~que~~ XV ~~vocatur fyanthnadreszia~~ noverit se incursurum, domino ville ~~impignorate~~ persolvendam. [et iusticiam] [in numero] [a]

De pena LXXa et casibus eiusdem, LXXVIII.

25. (79. Preterea pena, que consuevit nostro fisco ~~siue~~ seu ~~nostre~~ camere ~~applicari~~, que ~~vulgariter~~ dicitur ~~ygedm~~ ~~dreszalt~~, statuimus, quod tantummodo in quatuor casibus ~~causis~~ infrascriptis et non in pluribus nostre camere applicetur. Primus casus ~~est de~~ pro incendio, ubi quis accusatus ~~de incendio~~ iuxta formam iuris [~~minime~~ se [poterit expurgare. Secundus ~~casus~~, ubi aliquis accusatur de violencia siue spolio publice strate, et defecerit in sui ~~ex~~purgacione. Tercius ~~casus~~, ubi aliquis ~~in iudicio~~ iudicium nostrum parvipendens, [cultellum vel gladium presumpserit extrahendum. Quartus ~~casus~~, ubi quis ~~dum aliquis~~ iudicatus et [condempnatus et ~~iuri~~ satisfacere iustus aut ~~vel~~ sufficientem fideiussoriam ~~caucio~~ ~~nem prestare et~~ facere contempserit et de iudicio per suam rebellionem discesserit, non prestita predicta satisfaccione aut fideiussoria non facta ~~caucione~~. ~~Volumus, quod premissa pena in premissis quatuor casibus nostre camere applicetur.~~ [LXXa applicari; [21, b. [legittime] [non] [in iudicio] [in iudicio] [tactus per iudicem] [Quibus quando quis rebelliter pro penis iudicii iudici satisfacere contempsit, ut in capitulo precedenti: Experiencia nos edocuit.]

De contumacia actoris et rei, XVIII.

26. (18). Actor procurat ad causam reum citari, reo in termino comparente, actore ~~vero~~ totaliter ~~se~~ absentante, decrevimus ob contumaciam actoris, que est maior quam rei, ipsum reum causam obtinuisse. Si autem reus parere in termino sibi assignato non curaverit, actore per se vel suum [~~nuncium~~ comparente, decrevimus, quod pro huiusmodi contumacia reus duorum boum pena mulcletur. [procuratorem]

De contumacia hereditaria seu rei obligate. XIX

27. (19). Licet in pluribus casibus celeritas commendetur, cum tamen eadem celeritas in iudiciis et causis expediendis racionabiliter [~~quandoque est~~ restringenda, ex eo, quod iudicantem oportet cuncta rimari*). Ideoque statuimus, quod si aliquis super capitali hereditaria questione primo, secundo et tercio citatus, non comparuerit [contu- [sit expedienda siue] [iuri [5, b.

*) ~~minime~~

Ster.

20

29

maciter in termino sibi assignato et ob contumaciam eiusdem citati, actor in tercio termino per iudicem decer-
[mittatur] natur et ~~diffiniatur~~ in veram possessionem eiusdem hereditatis ~~mittendus~~, et ab omni iure eiusdem hereditatis ~~et ipsius qualibet vendicacione~~ reus per iudicis sentenciam ~~dictus reus decernatur et~~ pronunccietur cecidisse.

~~Si autem questio fuerit personalis, puta pro debitis vel pro quibuslibet rebus obligatis et primo, secundo, tercio termino citatus contempserit vel neglexerit in termino sibi assignato parere, decernimus, quod creditor quarumlibet rerum obligatarum post tercium terminum per sentenciam iudicis distrahendi et alienandi auctoritate iudicis plenam habeat facultatem; ita tamen, quod si res obligate, distracte et alienate auctoritate premissa minoris valoris inveniantur et existant tempore alienacionis, quam fuerit pecunia credita, et ipse creditor pro summa pecunie per ipsum credite simpliciter et sine aliqua condicione tamquam pro dicta summa pecunie receperit sufficientes, sibi et non alii idem creditor de sui negligencia debebit imputare. Sed si condicionem creditor apposuerit circa res obligatas maioris vel minoris quantitatis, si pro minori pecunia res obligatas alienauerit, debitor per iudicem decernatur credite pecunie summam adimplere; si vero pro maiori summa pecunie res alienauerit obligatas, residuum quidquid fuerit ultra summam creditam, debitori creditor restituere teneatur.~~

28. ~~Preterea, ut calumpniis via precludatur, statuimus, quod si aliquis alias bone fame in iudicium pro quibuslibet violenciis evocatur, actor teneatur, quod asserit, comprobare, alias reus tantummodo proprio iuramento se valeat expurgare.~~

De accusatis pro furtu, primum. [1, a.

29. (1) Item si ~~aliqui~~ fuerit eiusdem parochie seu districtus et [quod] de furto quarumlibet rerum ~~aliquis alium~~ per aliquem [fuerit] [seu accusatum] ad iudicium ~~voluerit~~ evocare [evocandum voluerit], statuimus, quod in-
[unum] fra annum tantummodo inculpatum de furto habeat ~~evocandi~~ facultatem. Si vero anno elapso ~~questionem~~ [questionem] eandem voluerit movere, quod tunc asserit, racionabiliter per ydoneos testes teneatur comprobare, ostendens se in facto fore iustum.

30. (23). Finem litibus imponere cupientes, statuimus, ut si ~~aliquis~~ civis aut creditor pannos aut alias ~~merces~~ res ~~(sive merancias)~~ alicui terrigene ad prestanciam dederit, aut mutuo concesserit, preter literam obligacionis, in qua constat,
~~I (suo)~~ vel de ~~debito~~ civis vero agens pro debito suo, probabit [huiusmodi [6, a. per testes ~~talem~~ contractum initum secum et probans [huiusmodi debiti] iudicialiter obtinebit. Alias reus negans ~~debitum~~, per proprium iuramentum prestitum ~~ab~~ impeticio ne agentis absolvatur. [evadat et]

31. ~~Nobilitatis stirpes ex progenitoribus eorum ori-ginem semper ducunt, quarum progressum nati de genologia approbare eorum fideli testimonio con-sueverunt. Si quis itaque dicat se nobilem aut il-lustrem et ceteris nobilibus hoc negantibus asserat se parem, ad probandum sue genologie nobilitatem tenetur inducere sex nobiles viros, de sua stirpe ge-nitos, qui iurati dicant, quod ipse frater sit eorum et de domo ac stirpe ipsorum paterna procreatus.~~

32. ~~Accepimus, quod Petrus insequendo Iohannem graviter in platea wlneravit; quod cum Iohannes in iudicium deduxisset, Petrus licet confiteretur, se Iohannem wlnerasse, tamen asserebat, se hoc fecisse ex inicio ipsius Iohannis, qui ipsum Petrum prius wl-neravit, quod idem Petrus asserebat se probatu-rum. Nos itaque in tali casu decrevimus, ipsius Iohannis probacionem fore admittendam super eo, quod in platea Petrus, dum ipsum Iohannem inse-queretur, wlneraverit, cum dictus Petrus non vi-tam defendendo, sed iniuriam sibi alias illatam ulciscendo, Iohannem noscitur wlnerasse.~~

De accusato pro furto apum, 2dum.

33. (2). Item Petrus Iohannem traxit ad iudicium, ~~as-serens~~, quod apes ~~vel~~ sive mellificia ipsius Petri tempo-re ~~nocturno~~ noctis furtive ad domum suam deportasset, quod se asse ~~offerebat se~~ probaturum. Iohannes vero diffidabat ~~tebatur, se~~ hoc fecisse, sed dicebat proprium suum mel, ut decuit, ~~ad proprium~~ in domum deportasse. [suam propriam] Ean-dem Petrus per iudicem pluries interrogatus, si per eos, qui vidissent apes ~~seu~~ mellificia ipsius Petri per Iohannem recipi et ~~ad~~ in domum suam deportari, intencionem suam posset probare, Petro responden-

De mercancijs ciůiům ad precium datis, LXVI.

(67). Finem litibus imponere cupientes, statuimus, vt si quis ciůis aut creditor pannos aut alias res siue mercancias alicui terrigene ad precium dederit siue mutuo concesserit de debito suo ciůis vero agens probabit per testes talem contractum secum initům et probans iudicialiter obtinebit, alias reus negans per proprium iuramentům prestitum ob impeticionem agentis absoluetur.

te, quod tales [testes de visu] nullo modo posset habere,
nos itaque statuendo decre^ern^vimus in tali casu, iuramen-
tum Iohanni ^esse^ imponendum, si alias fuerit bone fame,
pro ^sua^ expurgacione asser~~ere~~^ant^, quod proprium suum vel in domum suam
deportabat.

34. ~~Preterea Petrus contra Iohannem deposuit suam que-
rela, quod sibi quatuor vulnera intulisset, Iohannes ve-
ro fatetur, se hoc fecisse ex eo, quia armata manu do-
mum ipsius Iohannis invasisset et in eadem invasio-
ne patrem vel sororem, vel uxorem vel filios sibi vulne-
rasset; quod vulnus licet per ministerialem conspec-
tum et visum fuisse obtulit se probaturum, tamen i-
dem ministerialis interrogatus per iudicem, negavit
se predictum vulnus vidisse et conspexisse. Et quia post
negacionem ipsius ministerialis idem Iohannes pre-
dictum vulnus matri sue illatum, per alios idoneos
testes, qui dictum vulnus viderunt et conspexerunt,
offerebat se probaturum, nos in tali et simili casu
decrevimus, eundem Iohannem ad producendum
predictos testes fore admittendum.~~

35. ~~Querelam Petrus deposuit de Iohanne, quod
ipsum vulnerasset, Iohannes vero constanter astrue-
bat, quod Petrus se ipsum vulnerasset, quod offere-
bat se legitime probaturum. Nos autem in tali casu
credimus distinguendum, quod si in contencione et
discordia Iohannes asserit Petrum se ipsum vulnerasse,
tunc Iohannis probaciones sunt admittende; si autem
extra omnem contencionem et discordiam Petrus fue-
rit vulneratus, tunc, ut est moris, dicimus Petri iu-
ramentum admittendum.~~

36. ~~Per experienciam didicimus, quod sentencia ex-
communicacionis testibus inducendis maliciose ple-
rumque consuevit opponi, ex qua opposicione pul-
lulabat oppressio veritatis. Unde circa eandem ex-
cepcionem sic duximus statuendum, quod cum a-
liquibus testibus producendis fuerit obiecta excepcio
excommunicacionis, producens testes eosdem abs-
que sue cause variacione alios testes, si potest, no-
minandi et producendi plenam et liberam habeat
facultatem. Si vero non poterit alios testes nominare~~

iusta discordiarum et querrarum qualitatem: sicut et cap-tiuis per Tartaros nullam volumus currere prescripcionem.

42. Franciscus deposuit querelam contra Gregorium quod in ipsius hereditate posuit sepes, et intra illas sepes annuos fructus, quos fecit et facere poterat, percepit. Gregorius au-tem respondit, quod idem Franciscus in eadem villa die ac nocte est et fuit insimul cum ipso Gregorio per duos annos et tacuit, nec ipsum vnquam ammonuit vnico verbo pro sepibus predictis. Nos itaque attendentes desi-diam seu pigriciam ipsius Francisci, declaramus in hoc casu ipsi Francisco duorum annorum obstare prescrip-cionem.

43. Franciscus neptem suam Luciam, constitutam in etate infantili orphanam, cum bonis centum marcas va-lentibus, tenendam et seruandam in suam curam rece-pit, tempore vero procedente, ipsam, dum adhuc esset minor annis, de viginti dumtaxat marcis marita-uit. Deinde stando cum marito post quatuor annos eadem Lucia pro bonis residuis restantibus vltra pre-dictas viginti marcas, Francisco suo avunculo mouet questionem; Franciscus autem respondit, quod longo tempore post contractum matrimonium, per quatuor annos nunquam fuit ammonitus pro bonis vel pro rebus predictis. Nos itaque talibus casibus prouidere volentes, declaramus et statuimus, quod predicta Lucia, postquam cum marito steterit per tres annos et tres menses, infra eosdem ad causam non pro-uocando, siue fuerit minor annis siue maior, de ce-tero non poterit nec debebit agere pro quibuscumque bonis vel rebus residuis, obstante sibi trium annorum et trium mensium taciturnitate et prescripcione.

De hereditatis vendite resciss. XLV.

44. (45) Franciscus vendidit Gregorio hereditatem pro cen-tum marcis, pro qua ipse Gregorius statim XL^ta marcas ex-soluit, residuam pecuniam in certis terminis promit-tens se soluturum, et sic idem Gregorius per quatuor annos pacifice et quiete, non facta totali solucione tenuit et possedit predictam hereditatem. Demum prope finem quarti anni, idem Gregorius emptor reliquam pecuniam offerebat se daturum et soluturum Francisco venditori; Franciscus vero nititur et querit [per annos] C.

(et revocare predictam)
quod possit rescindere eandem vendicionem, cum per tan-
tum tempus (solucio) non fuerit (sit) sibi totalis solucio facta. Qua-
propter nos declaramus et statuimus, propter quietam [12, b.
et pacificam possessionem habitam per tres annos et tres
menses, predictam vendicionem perpetuam habere fir-
mitatem, obstante tanti temporis taciturnitate et pre-
scripcione.

De mutuacione tritici, L XVII.

45. (68). Franciscus Gregorio mutuavit viginti mensuras
tritici, quas pluries monitus, non restituit; Gregorius
autem quesivit ab ipso Francisco, quando sibi predic-
tum triticum mutuasset? Respondit, quatuor annos fu-
isse elapsos. Nos ipsi Francisco imposuimus silencium perpetuum
propter tanti temporis decursum.

De memorialibus iudiciorum, L XVIII. ||

46. (69) Licet pro redimenda pauperum vexacione dudum [18, a.
solucio dicta vulgariter brezne, que consueverat iudici [pamyanthne]
presidenti (aut) seu diffinienti aliquam causam applicari,
fuerit sublata et extincta, tamen eadem solucio exquisi-
to colore sub alio nomine, quod dicitur pamyanthne,
dinoscitur esse (nominata) innovata, que videtur transcendere pre- [esse contra]
dictam solucionem. Unde circa (hunc) hoc modum inponere [et eam transscendere
(volen)tes, decre(v)imus, quod in causis hereditariis vel comprobatur.]
non hereditariis, alamen magnis, iudex pretextu dicte
solucionis (predicte) pamyanthne ultra quatuor grossos exigere
et recipere non presumat, in minoribus vero causis tan-
tummodo duos grossos exigendi habeat facultatem.

De fratribus et sororibus divisis, XXXV.

47. (35). Quamvis negocia mortua et finita (sit) quasi contra
naturam difficile sit pertractare, tamen reperiuntur non- [suscitare et]
nulli, qui coloribus exquisitis mortua et finita (et finita (?)) nego- [ac causam vivi-
cia moliuntur refricare, videlicet in hoc, quod li- ficare]
cet aliqui fratres vel sorores cum fratre (sorore) sunt abinvi-
cem in bonis paternis separati et divisi, tamen, si
contingat, quod aliquis eorundem fratrum in ques-
tione hereditaria (re)excipiat contra se sentenciam diffi-
nitivam, postmodum alter ipsorum accedens ad pre-
senciam iudicis allegat, se contentum ad eandem
questionem, tamquam illum, cuius intererat, non vo-
catum, postulans ex hoc, debere eandem sentenciam
retractare, et sic huiusmodi sentencia per talem peti- [talis ab]
cionem consuevit retractari. Unde nos volentes, quod
in huiusmodi litibus certus finis habeatur, statuimus

quod ubi fratres vel soror cum fratre fuerint abinuicem in bonis paternis diuisi et separati, si contingat unum ipsorum in hereditaria questione contra se diffinitiuam sentenciam reportare, alteri ipsorum postmodum penitus interdicta sit potestas infirmandi siue arguendi sentenciam eandem, sed pro parte hereditatis duntaxat ipsum contingente, mouendi questionem plenam habeat facultatem. Si vero huius modi fratres vel frater cum sorore non fuerint in bonis paternis abinuicem diuisi vel separati, si sint quoad annos legittime etatis et habentes plenam discrecionem, ro huius, quod in hereditate, pro qua questio agitatur vel ventilari speratur, per ministerialem, vt in alia constitucione dicetur, trinum citacionis edictum publice proponatur, citando, quod si sit aliquis, qui habeat vel possit habere aliquod ius ad dictam hereditatem vel ad hereditatem aut sua quomodolibet intersit, die prefuncta assignata veniat et compareat, ius suum ostensurus et defensurus. Alias si post talem citacionem illo, cuius intererat, non comparente, diffinitiua sentencia super eadem hereditate proferatur, cuilibet postmodum venienti et volenti eandem sentenciam arguere et refricare seu innouare, sit interdicta potestas, sed ipsam sentenciam decernimus perpetuum habere vigorem robur s. [9. b. [terminus] [tali intersit] [petenti, vt in casu precedenti]

De fure insequendo XXXIII.

48. (33). Nagod villanus deposuit querelam contra suos vicinos villanos, quod cum equus tempore nocturno fuisset sibi subtractus, idem Nagod cum instancia requisiuit et peciit eosdem suos vicinos villanos, vt per vestigia eundem furem pro eodem equo rehabendo insequi ipsum adiuuarent; villani vero furem insequi recusauerunt et ita Nagod predictum equum amisit. Nos itaque in tali casu declaramus, predictos villanos ad soluendum equum predicto Nagod condempnandos. [querelam] [pro furem cum]

49. ~~Petrus conquestus est de Johanne, quod ipsum quatuor digitis in manu gladio mutilasset, quod Johannes se fecisse negauit. Et quia idem Petrus pro eadem mutilacione post annum elapsum satisfaccionem habere petebat, nos itaque in tali casu eundem Petrum mettercium pronunciamus iuraturum, quod predictam mutilacionem quatuor digitorum habuit a Johanne.~~

50. ~~Petrus agebat contra Johannem iudicem quod~~

in causa, quam coram ipso habuit, iniustam et iniquam sen tenciam contra ipsum promulgauit, a qua sentencia, quum ipsam tulit, eundem iudicem non prouocauit, vlgariter nie naganil. Nos itaque huius modi sentenciam iudicis, que non fuit aliqua prouocacione suspensa, polonice nie naganiona, declaramus transiuisse in rem iudicatam, predictum Pe-trum ad penam debitam condempnantes, alias pro iudici-bus expressam.

51. Falco pro hereditate agebat contra Henricum, Hen-ricus autem opposita longi temporis prescripcione, ipsam prescripcionem, vt debuit, probauit; iudex autem ipsum Henricum absoluit ab eadem impeticione, silencium Fal-coni imponendo. Post hoc veniens Nicolaus iunior fra-ter Falconis, refricat et innouat eandem questionem. Nos itaque finem litibus imponere cupientes, declaramus, eundem Nicolaum fratrem iuniorem predicti Falconis non esse audiendum, et sentenciam iudicii dicimus trans-iuisse in rem iudicatam.

De fratribus vnum molendinatorem, XXXIIII.

52. (34). Franciscus, Falco et Henricus, tres fratres haben-tes vnum molendinatorem, Henricus tercius frater, pro qui-busdam ipsius molendinatoris ~~excessibus~~ culpis, coram iudice deputato, dato vel electo debito modo ipsum molendinatorem iu-dicare precepit. De ~~mum~~ inde Falco alter frater veniens, con-queritur de Henrico, quod ipsius molendinatorem iudi-casset et ~~con~~dempnasset. Nos itaque attendentes, quod licet cuilibet ~~de~~ iure prosequi suam iniuriam, declara-mus predictum Henricum iuste et ~~bene~~ debite iudicasse molendinatorem su-um. [9, a.

De derelictis kmethonum, XXIIII.

53. (24). Abusiua consuetudine noscitur ~~esse~~ obseruatum, quod cum aliqui kmetones de hac ~~vita~~ luce absque prole de-cedunt, ipsorum omnia bona mobilia et immobilia ~~omnino~~ puscinet dicti domini eorundem consueuerunt recipere et occupari. Vnde nos eandem ~~abusiuam~~ consuetudinem reprobantes, sta-tuimus, quod de bonis eorundem decedencium, si tan-tum reperiatur ~~in eisdem~~, calix pro marca cum ~~di~~-midia ~~dandus~~ ecclesie parochiali comparetur, reli-qua vero bona ad proximiores consanguineos ~~vel~~ et affi-nes cessante quolibet impedimento deuoluantur. [homines aut [omnia] [contra ius diui-num] [sub qua egit dandus] [eorundem] [ipsorum dominorum]

De accomodacione equi, tercium.

54. (3). Nicolaus ~~deposuit~~ ponit querelam de chathia, quod sibi licet equum ~~suum~~ suum ~~sibi~~ commodasset ~~seu concessisset~~.

ad certam viam tamquam amico, tamen idem mathias eundem equum sibi restituit claudicantem. Mathias vero respondit bona fide equum eundem tamquam ut proprium se equitasse et seruasse, nec sciret, vnde sibi tali lesura veniret eadem lesura. Nos ergo autem declaramus in tali casu, predictum equum infra duas septimanas quiete et absque aliquo labore per eundem mathiam obseruandum; qui equus si infra predictum tempus non conualuerit, extunc pro eodem equo, prout poterit, amicabiliter componere teneatur. [1,6. secum

De kmethone occiso per alium kmethonem L.X.

55. (61). Licet antiquitus fuerit obseruatum, quod kmeto alium kmetonem occidens, solutis tribus marcis grossorum, a pena homicidij liberabatur, tamen quia huiusmodi pena non sufficiebat ad debitam correccionem, vnde nos statuimus, quod kmeto occidens alium kmetonem occidens, pro pena homicidij castellanie, in qua homicidium commissum fuerit, vel ei, cui ius peruaserit, quatuor marcas persoluat, consanguineis vero suis vel amicis proximioribus sex marcas decernimus persoluendas. Qui homicida si vero non fuerit in soluendo et captus fuerit pena capitali puniatur puniendus est.

De accusatis pro homicidio, quartum.

56. (4). Item si plures, puta tres vel aut quatuor de homicidio aliquibus accusentur, licet antiquitus per iuramentum accusatoris actoris omnes pena homicidij puniebantur, nos tamen huiusmodi iuramentum restringentes, statuimus, quod vnus tantummodo per iuramentum actoris de homicidio condempnetur et puniatur, consortes vero eiusdem accusati per probos et ydoneos testes de homicidio et vulneribus se teneantur expurgare, alias deficientes vero in expurgacione penis puniantur, aut si actor voluerit contra eosdem probare, quod huiusdem facti coadiutores fuerint. [duo vel 7 [seu coadiutores 7 huiusdem 7

De homicidio casuali. XI.VI.

57. (46). Item quacumque morte casuali et vel inopinata contingat erit aliquem de hac luce migrare, puta de arbore cadendo, vel in aqua submergendo, aut alio quouismodo alio statuimus, quod pro tali homine cidio sic decedente nulla questio penitus moueatur. ¶ Item dum ignoratur, quis commisit homicidium, decernimus reu, quod castellanus de hoc non moueat aliquam questionem sed consanguinei et proximiores culpabilem inquirentes causam, dum poterint, prosequantur iuxta iuris formam exequeantur. [simili 7 [inhumanitatem 7 [amici 7

¶ De homicidio ignoto. XI.VII.
(47).

58. ~~Ut violentorum audacia refrenetur, statuimus, quod dum miles parem sibi militem occiderit, pro capite L X, pro mutilacione cuiuslibet membri XXX, et pro simplici wlnere XV marcas solvere teneatur.~~

De occisione matris, mulieris vagabunde; L XXII.

59. (73). Laurencius conqueritur de Martino, quod sibi matrem interfecit, Martinus respondit, quod Laurencius non [fuisset] ~~fuit~~ de legitimo thoro ~~matrimonio sive thoro~~ procreatus, ~~ex eo, quod~~ asserens ~~bat~~, ipsum esse filium mulieris vagabunde. Nos [itaque] in tali ~~et simili~~ casu [decreuimus] ~~dicimus~~, caput matris exsoluendum et ~~seu~~ obtinendum.

60. ~~Sunt nonnulli, qui per indiscrecionem victum longi temporis breui hora consumentes, assumunt sibi extra propria occasionem diuagandi et taliter diuagantes, aliena rapere non formidant. Ut igitur tales a qualibet occasione diuagandi saltem formidine pene retrahantur, statuimus, quod taliter diuagantes vel rapinas committentes, quibuslibet eorum bonis, que habent, ipso facto sint priuati. Et si contigerit huiusmodi fugitiuos et diuagantes nostre gracie reconciliari, volumus et inhibemus, quod inter suos pares vel infames habeantur.~~

De ostensione occisi ministeriali; L XXIII.

61. (74). Consuetudine iniquissima ministerialium exstitit fore obseruatum ~~extitit~~; quod dum ~~ad~~ aliquem in via occisum vocabantur [ostendendum], ipsum vestibus, in quibus fuerat occisus, iure ipsorum, quod ipsi nominant urvaane, exspoliabant. Unde [nos attendentes] ~~quod~~ afflictis non est ~~sit~~ addenda afflictio, eisdem ministerialibus prohibemus de cetero quoslibet occisos vestibus spoliare et ~~seu~~ exuere, [non presumant] sed tantummodo vnius grosso contententur, quem decreuimus ~~eis~~ ipsis fore dari, dum pro labore ipsorum per eum, qui ipsos ~~ad~~ aliquem occisum vocare procurauerit ~~eos euocari~~, donec de eodem homicidio questio ~~totaliter~~ fuerit diffinita.

[19, a.

De dampnis segetum et forestali XXV.

62. (25) Ut quilibet [proximum] ~~alium~~ indampnem vigilet obseruare, [statuimus, quod] si aliquis alterius semina iumentis vel quibuscunque ~~libet~~ pecoribus maioribus depascat, ~~statuimus, quod pro~~ a quolibet iumento vel pecore vnam quartam denariorum ~~passo dampnum~~ is, cuius ~~fuerint~~ iumenta ~~vel pecora~~, soluere teneatur passo vero dampnum.

De ambegacione pecorum et suum, V.

63. (5). Ad euitandam ~~autem~~ quamlibet altercacionem

(castellanum siue)
decernimus, quod ad proximiorem castellanie curiam suus
fuerit regali siue cuiuscumque iudicis eadem iumenta pas- [alterius [2, a.
sus dampnum depellendi habeat facultatem; ~~ita tamen~~ Statuimus,
quod sub testimonio vicinorum in propria ~~domo potest~~ dam-
~~pnum~~ iumentis siue pecoribus per noctem ~~seruatis~~ in cras- [seruant.]
tino ad proximiorem curiam castellanie depellere teneatur [autem]
~~iumenta vel pecora predicta.~~ [predicta iumenta]

De foro competenti, XXXVI.

64\. (36). Cum actor forum rei vndique sequi debeat, volu-
mus, vt si quis ~~in~~ iudicio ~~iuris~~ Teutunico contra reum [10, a.
suam accionem dirigit aut proponit, reus ~~actorem~~ ibi- [contra eundem]
dem super aliqua questione ~~simili~~ vel inequali reconuenire (cione)
non poterit, sed suam litem aut causam coram (suo) iudice [ipsum reconuenire]
competenti, ~~cum voluerit~~, agitabit.

De incendiarijs, LIII.

65\. (53). Ex lege imperiali clara luce ~~nobis~~ constat, quod
~~modo~~ incendiarij ~~et~~ (ac) exustores ~~voluntarij~~ domorum, horre- [domorum (?) aut]
orum aut ~~quorumcumque~~ (aliorum cuiuscumque) bonorum (voluntarij) morte crudeli et ~~impiis~~-
(turpis)sima puniantur, quibus eciam inuentis, si ad ecclesiam
effugerint, patrocinium nullum ex hoc debeant ~~obtinere~~, habere,
propter dampnati criminis seuitatem. Consueuerunt ~~ta~~- [enim
les omnes, vt ~~manus~~ effugiant iudicie ipsos punire vo-
lencium, vt plurimum in ciuitatibus vel villis Theutoni-
calibus permanere, vt accionem propositam contra eos
eludant per iuris Teutunici defensionem, et sic sepius
talium malefactorum crimina ~~remanent~~ impunita. Vn-
de de nostrorum baronum ~~basso~~ consilio statuimus, ~~vt~~
(quod) accusati de ~~crimine~~ incendij siue exustionis, eciam in-
uenti in ciuitatibus aut villis Teutonicalibus extra [14, b.
forum ipsorum trahantur et in iure Polonico ~~tamen~~
coram iudice competenti tenebuntur respondere, sen-
tenciari et puniri pena (con)digna ~~debebunt~~, iusta exigen-
ciam criminis et eius probacionem condignam.

De defloracione mulierum, XXXVII.

66\. (37). ~~Re vera~~ (Preterea) non solum a malo, sed ab omni specie
mali quemlibet viuentem ~~sub lege~~ necessarium est absti-
nere, per quam refrenatur malorum audacia, (et) vt
iustorum innocencia tuta consistat. Sane quidam ad
feditatem corpus suum, vt plurimum, protrahentes, et
lasciuam vitam (defe)rentes, ~~deum non timentes nec tem-~~
~~poralem penam formidantes~~, virgines stuprant, mu-
lieres polluunt violenter; et quando inpetuntur ab eis
in recenti, iure Theutunico volunt se tueri, vt facilius [sepius et]

cludant commissi criminis accionem. Visum extitit nobis et nostris nobilibus in colloquio generali, quod et nos decrevimus perpetuo observandum, ut tales oppressores virginum aut mulierum, si proclamaverint in reccati iure Polonico coram iudice competenti teneantur respondere, sentenciare et puniri, iuxta commissi criminis qualitatem. [baronibus] [existentibus]

De privilegij abusione, LXXXIII.

67. (84). Quum secundum patrum sanctorum decreta, lex decernat, illos amittere privilegij auctoritatem, qui non utuntur in eo concessa sibi potestate, plures enim sunt nostri milites ius theutunicum habentes in multis ipsorum villis ex nostra aut nostrorum predecessorum gracia eis facta, et tamen iure theutunico omisso, tantum secundum ius polonicum se regunt in quibusdam. Statuimus, quod si in aliqua villa abusi sunt iure Teutonico, amplius per ius Teutunicum contra agentes non poterint se defensare. Propter quod volumus, quod ubi crimen est commissum, illo iure, quo illa villa eadem tunc usa fuerit, debebit iudicare sive terminari. [non utuntur] [fuerint]

De pena citantis contra privilegium LXXXII.

68. (83). Statuimus, quod dum aliquis contra suum privilegium in quacumque causa citatur, et exhibendo suum privilegium in iudicio amittit sexagenam, si ipse actor citans per iudicem iussu renuerit iurare, se nescivisse reum fuisse privilegiatum et privilegium habuisse, tenebitur restituere eidem actor eandem sexagenam. Secus esse volumus, si iuraverit, se nescivisse reum fuisse privilegiatum. [iudicis] [autem]

De recessu Kmethonum et pena eorundem, LXI.

69. (62). Cum ex separacione subditorum bona dominorum suorum sepius desertantur nulla causa legitima ad hoc persuadente, visum fuit nostris baronibus huic periculo non segniter obviare. Propter quod nostra voluntate est constitutum, ut non plures Kmethones aut incole de una villa insimul possint ad aliam villam recedere, nisi unus aut duo, preter domini illius ville, ubi quo degunt, voluntatem, nisi in casibus hys exceptis, ut si dominus ville opprimat filiam aut uxorem sui Kmethonis, aut pro excessu suo domini aut culpa heredis ibidem villani bonis ipsorum depredantur, vel in sentenciam excommunicacionis per annum duraverit sui domini ex delicto. In talibus vero casibus non tantum tres vel unus aut quatuor eiusdem ville incole abire. [ad id] [16, a.] [et semel] [primus] [secundus, quando] [tercius quando ob culpam domini ville illius villani] [illius villani]

~~possunt~~ (poterunt); sed (et) omnes inhabitantes ibidem recedant (ere possunt), quo vnicuique placebit (uerit et locus congruerit mansionis).

70. ~~Similiter infantibus ad duodecim annos educatis,~~
~~si tempore infancie per quemcumque iniuria fuerit illa-~~
~~ta aut patri ipsorum tunc mortuo, possunt illatam vio-~~
~~lenciam agitare, pro qua agere non valebant propter de-~~
~~fectum etatis contra ipsos impedientes seu iniuriantes.~~
~~Et excepcio prescripcionis eis opponi non poterit, nisi cum~~
~~legitima etate in eis completa, infra tempus debitum a-~~
~~gere negligerent pro iniuriis olim eis illatis, tunc obsta-~~
~~bit eis excepcio prescripcionis propter negligenciam al-~~
~~legatam.~~

De accusatione furti viri famosi, VI.

71. (6). Vt viri famosi et iuste ~~iurantes~~ (viuentes) aliqua speciali
prerogatiua apud nos inter ceteros ~~nostros~~ fideles conso-
lentur, statuimus de nostrorum (que) baronum voluntate, vt [nostra]
si quis miles aut alius vir nobilis, cui aliqua questio [numquam]
furti ~~numquam~~ in iudicio mota fuit (et) de crimine furti
aut latrocinij accusetur, ~~fas sibi sit~~ propter bonam pre- [phas est sibi]
sumpcionem habitam de ipso apud vicinos, ~~per~~ proprij [et infamacione
iuramenti protestacionem a tali accusacione ~~ex~~purgare. se legittime]

72. ~~Egidius deposuit cum querela, quod cum in via~~
~~obdormiuisset, Falco superueniens taliter dormienti re-~~
~~cepit gladium et peram, in qua fuerunt tres scoti gros-~~
~~sorum; et quamuis gladium et peram sibi restituisset,~~
~~tamen tres scotos non restituit, ipsos pro se vsurpando;~~
~~Falco vero reus, quamuis de pera et gladio confitetur,~~
~~et se eadem restituisse fatetur, tamen predictos tres sco-~~
~~tos diffitebatur. Vnde nos attendentes, quod nullus de-~~
~~bet res alienas attrectare domino inuito nec rogatus, pre-~~
~~dictum Egidium in simili casu decernimus fore admit-~~
~~tendum ad iuramentum.~~

De morsu canis, LXIX.

73. (70) ~~Item~~ Egidius ~~con~~questus est, quod canis Falco-
nis ex incitacione siue impulsione ~~ipsius~~ Falconis tali- [eiusdem]
ter ~~eum~~ (ipsum) lesit et momordit, ~~quod~~ (vt) ex illo morsu osten-
debat et asserebat se claudicare; Falco vero eandem incitacionem
~~impulsionem~~ siue ~~incitacionem~~ canis diffi~~tebatur~~ (dabat). Et [impulsionem et
quia Egidius actor ~~hoc~~ (id) non poterat probare, nos (igitur) in canis morsionem]
tali casu declaramus, quod Falco per iuramentum
proprium debet se expurgare.

74. ~~Querelam deposuit Egidius contra Falconem, quod cum in domo ipsius Egidii facta fuisset in vespere conten-cio, ipse Falco superueniens candelam extinxit, qua ex-tincta Egidius nescit nec scire potest, per quem in illa contencione fuerit wlneratus. Falco vero licet extinccionem candele confiteretur, tamen ipsum Egidium se wlnerasse diffitebatur. Nos itaque a predicto Egidio actore jura-mento recepto, quod in predicta extinccione candele nescit, per quem wlneratus fuerit, predictum Falco-nem, qua candelam extinguendo wlneri prestitit occasio-nem, in wlnere diximus condempnandum.~~

75. ~~Preterea de villanorum pastore deposuit Egidius, quod ouem ad gregem impulsam et custodie pastoris com-missam, de grege non rehabuit iterato ouem eandem; pas-tor vero asserebat, se eandem ouem vna cum alijs ad vil-lam reduxisse. Nos itaque in tali casu et simili pastorem decreuimus jurare, quod ouem ad villam reduxisset.~~

De ludo taxillorum, LXIIII.

76. (65). Vt noxius ludus taxillorum abiciatur, per quem vt sepius ~~sepe~~ iusti patres propter filiorum excessum de bonis [pellun-tur et ~~deducuntur~~ absque [demeritis] ipsorum] ad nimiam depelluntur pauperlatem, statuimus, vt si ~~alicuius~~ [filius, vtroque parente sanis existentibus, deluserit alicuius peccunie quantitatem, predicti ludentis parentes non tenebuntur ‖ ipsi victori pro ipsorum filijs ad ~~alicuius~~ pecunie deluse satisfaccionem. Idem dicimus de Iudeis, si mutua-rent peccuniam ~~tali~~ eidem filio existentibus [parentibus] ad-huc sanis], concessio [facta non valeat, nec ad satisfac-cionem aliquam [Iudeis predicti parentes ~~compellantur~~ Sic eciam dicimus de omni contractu inito cum filio-familias, quod non valet, cum sit in [paterna] potes-tate] constitutus, propter quod quia non habet alicuius [do-minium] rei ~~vel~~ neq aliquam possessionis tradicionem.

[ipsorum] [quis] [17, a. [huiusmodi] [compelluntur]

De lusoribus taxillorum, LXV.

77. (66). Ad precludendam lusoribus taxillorum malicie subtilitatem, qui consueuerint inebriatos aut ad pro-uoca~~cionem ire~~ndum iracundiam deductos, nouercante ipsis taxillo-rum ludi [fortunam, super prestanciam sui credenciam de pecunijs, equis et quandoque de hereditatibus cribrare et expoliare et dampnose ammonere; qui sic delusi et ad inopiam deducti, ut plurimum ad vicia deteriora prolabuntur, propter que vlcio iudicialis ~~sit~~.

[ad inueniendum]

propter ~~ta~~ ipsorum demerita a nobis evenerit in talibus exerce-
ri, et ad hoc malum evitandum et quod nostri nobiles
rebus ~~abundantes~~ habitis, strenuitati [~~dediti~~ pro defensione re- [deducti]
gni forcius ~~pre~~ invigilent, decernimus, ~~ut~~ quod deinceps nullus
terrigena noster cum alienigena cuiuscumque status est
~~aut~~ condicionis existat, in [nostro] [regno] ludat taxillos
ad prestanciam, sed tantummodo [pecunia] [pro parata].
Quod si quispiam contra hoc statutum venerit temera-
rie, ipso iure non valeat [~~eiuncta~~ empcio, nec ad aliquam so- [17, b.
lucionem ~~seu~~ ~~ad~~ satisfaccionem victor victori teneb-
itur, nec fideiussor datus ipsi vincenti [poterit] [de debi-
to] ammoneri. Si quis vero spernens hoc statutum pro
pecunia sic eiuncta acriter ammonuerit suum debitorem ~~suum debitorem~~ (v)
cum verbis turpibus vel eius fideiussorem, quociens-
cumque maledixerit vel improperaverit pro debito pre-
libato, tociens illi pro sua verecundia penam ~~fyanez~~ XV
~~nadresera que dicitur~~ solvat, et ~~nostro~~ iudicio nichi-
~~lominus~~ aliam ~~similem penam~~ pro inobediencia ~~assi-~~
~~gnabit~~.

De dampnis ad bellum euncium. XXVIII.

78. (28). Expedit reipublice, ut subditi [in quiete] [vivant]
et quod nulli noceant et in virtutibus convalescant. Qui-
dam ~~preterientes~~ ista [veluti legis] transgressores cum per [pretermittentes ||
terras proprias pergunt ad expedicionem belli, quasi hostes
se moventes ~~infinita~~ dampna pauperibus eciam plura,
quam hostibus irrogare non obmittunt, per quod [terre]
[nostre] maxime devastantur. Volentes [~~itaque~~ huic pericu- [igitur]
lo de remedio opportuno providere, statuimus, ut quocien-
cumque ad expedicionem [per terras nostras] [fit] progressio,
nullus [stacionem] [faciat] in villis sed in campo, nec ra-
pinas in equis, [pecudibus], [pecoribus] aut ~~in~~ alijs rebus
[modo] committatur, sed solum [~~pabulum~~ [moderate] ~~tamen~~ recipiat
pro suis equis et staciones faciant de lignis in silvis, ~~gajis~~ gagijs
~~aut~~ et rubetis incisis et receptis, ut ex hoc edificia villarum
intacta ~~consistant~~ persistant. Et si quis velud temerarius huius sta-
tuti ~~violator~~ [contrarium] fecerit, domino illius ville aut
cui dampnum est illatum, dampna [~~resarciat~~, iuxta su- [huiusmodi reffer- re debet]
illius ~~sacramentum~~ iuramentum super oblatis prestitum, cum pena XV
~~fyanczuadresera dicta~~, ad hoc apposita, et nichilomi-
nus alia ~~similis pena~~ ~~in~~ iudicis pro nostri huiusmodi [violacionem] [statuti] pro nobis [statuti violencia]
cedet.

De filijs matre mortua, XXXVIII.

79. (38). Ex communi usu in regno nostro estat observatum

quod moriente matre bonorum omnium fieri a patre
ipsorum tollunt medietatem, propter quod contigit ~~sepes~~,
filios etate iuvenili eis in parte amittere bona levata a
patre et amodo propter ingratitudinem factam patri per fa- [10, b
trem non succure~~re~~ batur filijs ad inopiam pergentibus, et sic ex
tali divisione pars utraque sentit incommodum ~~et~~ reportare.
~~tat~~. Visum extitit nobis et nostre milicie, ut matre mo-
riente filij non petant bonorum obvenienciuum ex linea pa- partem
terna aliquam ~~a patre porcionem~~, antequam ad secun-
das nupcias convolabit, nisi tunc velut fame sue prodi-
gus bona et hereditates ~~illas~~ communes ~~indebite~~ inaniter et manu vacua dissiparet.

80. ~~Sepius contingit, ut quidam de militali prosapie~~
procedentes, veluti prodigi honoris et fame ipsorum, fur-
ta seu latrocinia committentes, sunt profugi nostri re-
gni spontanea voluntate ipsorum, et sic occasionem ha-
bentes, plura mala committere non formidant, pro qui-
bus incidunt in iram nostre indignacionis. Tandem de
commissis furtis et ceteris actibus malis penitencia duc-
ti, amicorum suorum intercessione mediante nostram
clemenciam implorare consueverunt et sic nostre gracie
de novo restaurantur. Volumus, quod licet nostra ira
sit dimissa eis et pena, nihilominus pro furtis et dam-
nis viris iustis illatis tenebuntur iudicialiter respon-
dere et satisfacere, iuxta sentencie diffinicionem per
iudicem deputatum non obstante qualibet diuturni-
tate. Et infamem talem reputamus, neque alijs no-
bilibus, qui nunquam profugi extiterunt, in fama
et sublimitate honoris poterit adequari. Similiter il-
lum dicimus infamem, qui occulte insidiando habi-
tatoribus nostri regni, fures et profugos servat et par-
titur cum eis rapta et male conquisita. Tales non
possunt dicere se probos, cum impares probis viris
reputentur.

81. Cum in usurarum voragine sit insaciabilis
appetitus, extorsioni peccuniarum terminum non im-
ponens, proinde statuit nostrorum baronum aucto-
ritas, ut Iudei fidei nostre veri inimici, Christia-
ni peccunias ipsorum mutuantes, non plus pro qua-
libet septimana exigere habeant, nisi tantum unam
quartam cum graciarum accione. Et si Iudei, qui
per novas decepciones ad literam obligacionis mutuo

~~aut pecunias, sustinuerint infra duos annos suum debi-~~
torem pro usura accrescente et pro principali debito ad iu-
dicium non provocantes, extunc ipso facto usuram accres-
centem ulterius post duos annos amittere debent, et tan-
tum de principali sorte et de usura iam aucta infra pre-
dictum tempus sint contenti, neque per eandem literam
obligacionis poterunt obligantem effectualiter ammone-
re, nec obligatus stare, tenere vel observare ipsis tene-
~~tur suam obligacionem vel promissum.~~

De dampnis gayorum, XXVI.

82. (26). Quidam de ipsorum audacia multum presumen-
tes, intrantes silvam vel gaium alicuius preter domi- [6, b.
ni voluntatem, quercus exciduunt meliores, nullam
penam sequi ex ~~hoc~~ (inde) pretendentes. Statuimus [~~ut~~ si quis [igitur]
inciderit quercum in bonis ~~alienis~~ cuius domino invito, va-
lentem ad ~~axem~~ apem (s), aut de minoribus quercubus vel aliis
lignaminibus currum replexverit, penam, ~~que dicitur~~ XV aut LXX ta
~~vzez grziwen~~ illi solvat, in cuius dominio sunt
incisa et hoc absque remissione.

De dampno frumenti, XXVII.

83. (27). Et licet canonica sanccio de~~popu~~pellaciones agro-
rum multum in odio habeat, tamen temerarios a malo
non revocat, nisi addatur torquer ~~in~~ colla ipsorum
et temporali disciplina inpii puniantur. Propter
quod statuimus, ~~ut~~ si alicuius militis, prelati aut cuius vel
~~aut~~ alterius hominis simplicis familiares frumenta
de nocte kmethonum ~~vel~~ aut quorumcunque receperint,
licitum sit domino frumenti aut ~~suis~~ servis eius vel amicis
ipsa defensare, equos recipiencium vel alias res libere
pro se tollere. Et si quempiam tunc occiderint, impu-
nitos volumus ipsos pertransire; dominum vero il-
lum, de cuius ~~domo~~ domini exiverint tales de~~popu~~pellaciones,
in pena nobis ~~trzyczezundzescza~~ XV decernimus incidis- [volumus et]
se. Et si vulneraverint aut occiderint frumentorum
defensorem, solvant vulnera leso aut ~~vel~~ caput pueris aut
~~vel~~ amicis occisi cum pena prenotata.

De improperacione malorum verborum, LIIII.

84. (54). ~~Quoniam~~ Cum omnis scurrilitas verborum et turpi-
loquium ad rixas homines provocantes apud virtuosos homines
debent non inmerito evitari; ~~atque~~ ad ~~non aliter~~ nisi
metu pene quandoque aliqui ~~a talibus~~ prohibentur, refrenari;
unde volumus, ut si quispiam linguam suam non re-
frenans, si nobilis nobili improperaverit, asserens

ipsum filium meretricis et statim non revocat aut ~~non~~
negat, quod dixit, neque probat eum [esse] [talem], prout
ipsum asseruit, pro vituperio illius, quem sic vituperavit,
racione pene solvat IX^ta marcas ~~grossorum, velud si~~ quia quasi ip-
sum [occiderit] [manu]

De improperacione a matre, LV.

85. (55). Idem dicimus, si matrem eius quis meretricem nomina-
verat et non revocaverit nec probaverit, quod asseruit, in si-
milem penam ipsum [decrevimus] [incidisse], aut revocando dicat, illud
~~autem debet dicere, scilicet~~ quod [sum] [locutus], [sum] menti-
tus sicut canis et sufficit.

86. ~~In percussionibus militum et aliorum nostrorum
subditorum istum modum in penis exigendis volumus
observari: Si miles militi aut nobilis nobili plagam de-
derit absque sanguinis effusione, nobili, cui illata est
talis percussio, pena, que dicitur pyanczadrescza per
inferentem debet assignari. Si autem illi inferatur, qui
non habet ius militare, tunc marca grossorum pro tali
vulnere, kmethoni vero pena szesc gryvien per percucien-
tem debet solvi.~~

87. ~~Ut penarum distinccio et legitima divisio ha-
beatur, quod si kmetho vulneratur cum sanguinis ef-
fusione aut percutitur enormiter, de omnibus penis
pro vulneribus aut percussionibus sentenciatis, duas
partes lego, terciam autem iudicio, ubi causa agita-
tur, assignari demandamus.~~

De fratricidio, XLI.

88. (41). Et licet lex tam nove, quam veteris testamenti
fratricidium et alia seva crimina graviter puniat ~~seu~~ et
dampnet, tamen quidam velut hostes proprii sanguinis
et honoris, legis penam minus formidantes, [fratricidium
committunt], sororem vel proximum aliquem occidentes ~~unt~~, ut ex eorum
~~sui~~ morte bona hereditaria lucrentur. Volumus [~~ita~~ igitur,
~~quod~~, ut unde lucra [habere cupiebant, inde dampnis ~~af-
ficiantur et~~ puniantur, in quo peccaverunt; omnes
regnicole et nobiles regni nostri, fratres, sorores aut
~~proprios~~ consanguineos occidentes ~~interimentes~~, non habentes
proles ~~vel~~ aut habentes, in hereditariam successionem ~~nullum~~ non valebunt,
~~accessum obtinebunt~~. Quin ymo et sentenciamus ip-
sos et ipsorum filios et privamus omni [legitima] ta-
lium ~~hereditatum~~ porcione, in quibus bonis sive he-

[11, b. [et bona heredi-
taria]

reditatibus alii consanguinei licet remociores in linea consanguineitatis obtinebunt successionem. Quos in aggrauacionem culpe ipsorum propter inhumanitalem criminis, omnes fratricidas et patricidas infames pronunciamus et inhabiles ad aliquos honores promouendos.

89. ~~Statuimus et decernimus, quod si aliqui plantaciones iam inserte et radicate euellantur et extirpentur, eciamsi fuerint proprie ipsius extirpantis, predictatem earundem plantacionum dimittere in solo sive in area sub pena sex marcarum teneatur.~~

De mantello aut alia re mutuata, LXX.

90. (71) Item si quis violenter mantellum suum ~~vel quam~~ aut aliam quamcumquelibet ~~aliam~~ rem ~~propriam~~ auctoritate propria vicino suo mutuatam aut ~~vel~~ alicuicumque [receperit, iure non repetendo], ipsum mantellum [~~vel quamlibet aliam~~] aut rem cum pena sex marcarum restituere [~~tenebitur~~.] et reddere, cui recepit] [18, b.

91. ~~[Item] aliquis excolens et seminans agros alterius violenter, semine eorundem agrorum careat cum pena pyancnadresczo.~~

De recepcione quatuor boum violenter, IX.

92. (9). ~~[Item]~~ Cum alicui quatuor boues violenter fuerint recepti et de huiusdem ~~modi~~ violencia ~~fecerit protestacionem, volumus, quod pro huiusmodi negligencia~~ boum et laborum pro qualibet septimana quatuor scotos ~~dampnum et iniuriam passo~~ [cum pena XV et iudicio alias ~~XV~~ pro pena satisfacere teneatur. [dampni occasione] [iniuriam passo]

De curru feni violenter recepti, XXII.

93. (22). Item pro curru feni violenter recepti tres ~~grossos~~ cum pena XV ~~sicut iniuriam et~~ dampnum passo et iu~~dicio XV satisfacere teneatur~~, aliam soluere finibus teneatur cum effectu.

De cassule frumenti recepcione XX.

94. (20) Item pro una ~~copa~~ cassula cuiuscumque ~~grani~~ [in die recepta, pena iudicio sex marcarum et [~~passo~~] dampnum] [frumenti] XV. Si ~~autem~~ vero tempore ~~nocturno recipiatur~~ noctis, decernimus esse furtum.

~~Item~~ Item pro ~~copa~~ cassula estiualium ~~vel~~ et hyemalium decernimus ~~in~~ unam mensuram. Cum [recipitur ad currum, ~~sic~~ [violenter] ~~teneciam, dum~~ quando vero in ponderibus, [furtum ~~esse declaramus~~ [decernimus fore eciam], id ipsum ~~pro~~ Item de recepcionem feni ~~extendentes~~ dicimus.

~~Item famulus, qui dicitur golemanda, si uicino domini sui fecerit aliquod dampnum vel iniuriam~~

~~Item familius, qui dicitur golonanka, si vicino do-
mini sui fecerit aliquod dampnum vel iniuriam, dominus
ipsius pro ipso satisfacere tenetur.~~

(21). Item cum pauper homo diuitem pro violencia citat,
~~diuci de violencia~~ per testes ~~habet et~~ debet se expurgare
alias iuxta violencie qualitatem debita pena est mulc-
tandus in casu de cassula vide.

De pena arguentis iudicis senenciam, LXXX.

95. (81) Cum aliquis arguit seue prouocat senenciam cas-
tellani Cracouiensis, ~~quod wlgariter dicitur marcese vel~~
alias nagany, pelles [emen] ~~ermelinas~~, ~~castellani autem~~ Sandomirien- [grownstayouc]
[autem] si et Lublinensi pelles mustellinas, cuilibet palatino pel-
[autem] les mustellinas, iudicibus Cracouiensi et Sandomiriensis terrarum [22, a.
pelles mardurinas, subiudicibus [vero] pelles wlpinas, subca-
merarijs [quoque] ~~per~~ sex marcas, camerarijs [autem] istorum omnium
per sex scotos, iudicibus [autem] castellanorum per mediam mar-
cam, cuilibet notario terrestri pelles wlpinas, alijs [vero] castellanorum iudicibus,
~~tellani~~ Sandomiriensi et Lublinensi exceptis, per sex
[scotos] ~~marcas~~ absque omni contradiccione et antequam ad
n'am audenciam admittatur, dare et satisfacere teneantur.

De filio non emancipato, XXXIX.

96. (39) Filius ~~nondum~~ emancipatus, in paterna constitu-
tus potestate, nec a [extra porcione] ~~fratribus amissus~~ vel [diuisus] ~~separatus~~, si [sequestratus]
globisando vel tesserisando ~~vel~~ [aut] quemlibet alium ludum
~~dampnosum~~ ludendo aut exercendo aliquid perdiderit, [aliquid]
talia omnia et singula per ipsum deperdita volumus
et decernimus, quod in ipsius partem seue sortem com-
putentur. Nichilominus [tamen] ~~decernentes~~ [imus], quod siue in taxil- [decernentes dici-mus]
lis, siue in scakis vel ~~alea~~ aut in quibuslibet alijs lu-
dis lucrosis ipsis ludentibus, ad pecunias, equos ~~vel~~ alias [aut]
~~qualibet~~ res lucratas seue in huiusmodi ludis acqui-
sitas, monendi, petendi, requirendi seue vendicandi non
obstante qualibet fideiussoria caucione seue obligacione
penitus nullum ius ex predictis ~~ludis~~ sit acquisitum,
sed duntaxat quoslibet ludos habere concedimus et
volumus gracia temporis deducendi et ~~causa~~ solacij ~~et
exercicij habendi~~ deducendi parta in pecunia. ||

97. ~~Militi pro vna plaga vel pluribus a vnctione fac-
tis XV pena percussa et iudicis XV. Si vero fuerit cum
baculo et cruenta, sicut pro wlnere gladiali declara-
mus satisfaciendum. Militi vero famoso slachczye, se-
xaginta marcas, scartabello triginta marcas, militi~~

~~creato de sculteto vel advocato, quindecim marcas pro capite, item militi slachcyc pro vulnere decem marcas, scartabello quinque marcas, sculteto vel kmethoni factis militibus, tres marcas pro vulneribus statuimus persolvendas.~~

98. Bartoldus deposuit querelam contra Andream, quod pratum ipsius falcauit, Andreas autem licet sit confessus predictum pratum se falcasse, tamen adiecit, quod idem pratum vlodarius Bartoldi pro certa pecunia falcandum sibi vendidisset, et pro eodem prato pecuniam idem vlodarius ab ipso recepisset, quem tamen mortuum esse asserebat. Nos autem considerantes confessionem ipsius Andree et eciam mortem ipsius vlodarij in tali casu indiximus eidem Andree probare prati vendicionem et empcionem.

99. Item Bartoldus contra Andream deposuit, quod ipsum vulnerasset, Andreas confessus est, ipsum Bartoldum vulnerasse, dicens, quod hoc fecit nolens in ludo et solaciando, tamquam socius et amicus cum amico. Nos audita ipsius Andree confessione, attendentes, quod ludus non debet se extendere ad aliquam lesionem seu offensam, ipsum Andream in tali casu decreuimus, ~~Bartoldo ad vulneris satisfaccionem condempnandum.~~

De fideiussore mutui; XI, II.

100. (42) Nicolaus Mathie mutuauit decem marcas, pro quibus Laurencium ~~sibi~~ dedit fideiussorem; et post aliquot dies idem Mathias debitor ipsi Nicolao creditori in absencia Laurencij fideiussoris eandem pecuniam ~~per~~solvit [vti debebat. Tempore ~~vero~~ procedente predictus Nicolaus creditor Laurencium fideiussorem [pro ~~predicta~~ pecunia ~~traxit~~ ad iudicium [. Et quia idem fideiussor in iudicio constitutus asserebat, predictam peccuniam per ~~prefatum~~ ipsum Mathiam [~~debitorem~~ [~~principatem~~ [fuisse per solutam, nos in tali casu [~~decreuimus~~ probandam, ~~factam fuisse~~ esse [solucionem.

[et dedit]
[prefatum]
[euocauit]
[ipsi Nicolao]
[diximus]

101. ~~Statuimus, quod marito mortuo uxor circa donacionem et dotem et quelibet parapernalia in pecunijs, gemmis, lapidibus et vestibus superexstantibus debeat remanere; ipsa autem mortua ad pueros~~

69

si ipsos habuerit, predicta omnia devolvantur. Que mu-
lier habendo pueros, si alium virum receperit vel recipe-
re voluerit, decernimus, quod tantummodo ad eosdem
pueros omnia bona paternalia integraliter cum alia me-
dietate quorumlibet bonorum maternalium, in quibuscum-
que rebus consistant, absque aliqua contradiccione devol-
vantur, et cum alia residua suorum bonorum medieta-
te maritum accipiat iuxta suam voluntatem.

102. Item statuimus, dum aliqua domicella maritatur,
dos seu donacio in pecunia parata sufficiat, que in pre-
sencia amicorum assignetur; bona vero hereditaria co-
ram regia maiestate debent assignari.

De expurgacione violencie vie strate XXXI.

103. (31) Martinus conqueritur de Nicolao, quod die forensi
in via publica de pera recepit sibi octo scotos violen-
ter, Nicolaus vero respondit, quod indebite ipsum ca-
lumniaretur, nec eandem peccuniam amisisset, nec sibi
recepta fuisset, volens tamen se deber cum sex testibus de hoc sex expur-
gare. Nos itaque in tali casu decrevimus, cum duode-
cim testibus et non paucioribus fieri huiusmodi expur-
gacionem. [recepit] [8, b. [testibus] [bonis]

104. Item Martinus deposuit contra Nicolaum, quod
dum agros proprios coluisset, bursa eidem cecidit, in
qua fuerunt VI scoti; Nicolaus vero superveniens in-
venit bursam eandem cum eisdem VI. scotis et per
monitus restituere non curavit. Nicolaus autem ne-
gavit, se predictam bursam invenisse vel peccuniam
habuisse. Nos itaque in tali casu indiximus eidem
Nicolao per proprium iuramentum se expurgare, quod
non invenit nec habuit peccuniam eandem.

De arbore fructifera incisa, VIII.

105. (8). Statuimus, quod pro qualibet arbore fructifera seu
pomifera succisa dens) XII grossis duntaxat passo dampnum [duodecim]
exsolvantur cum pena XV que dicitur pyathnadzesta iudicio exsol-
vienda.

De expurgacione wlodarij, XXXII.

106. (32) Preterea cum dominus contra wlodarium vel aut a-
lium quem familiarem suum aliquis pro rebus vel aut iniurijs [cum dominis]
suis habet questionem tunc ipse wlodarius aut fa-
miliaris domino suo non deferendo iuramentum, te-
nebitur se cum sex testibus expurgare.

107. Cum officium scultetorum semper servile existat

~~et ad nullum dominorum suorum stare et facere iure te-~~
~~neantur, indecens est, vt maiores aut potenciores perso-~~
~~ne in sculteciās aliquās, quam ipsarum villarum sui~~
~~domini assumantur. Idcirco visum fuit nostris baroni-~~
~~bus, vt nullus miles aut alius quicumque illustris emat~~
~~aut acquirat sibi in aliqua villa sculteciam preter illi-~~
~~us ville aut possessionis domini vel patroni voluntatem;~~
~~factam autem contra hoc statutum ipsam empcionem~~
~~decernimus irritam et inanem.~~

De diuisione fratrum, XXIX.

108. (29). Cum omnis dissensionis et discordie sit mater ipsa com-
munis, in qua omnes ~~eciam~~ fratres ~~aut~~ germani existentes, ad
rancores seu lites non modicas sepius prouocantur, ad
quas euitandas homines ipsi, ne in periculum incidant
vite ~~vtriusque~~, consueuerunt vt plurimum, homines vi-
uere et stare in proprijs domibus separatim de parte
bonorum sive hereditatum, que ipsos contigit creuit, habita
diuisione abinuicem ipsorum amicibus mediantibus, licet
ad principalem noticiam ipsius [non deducta. Sed quia se-
pe contingit, quod ex aliquorum vita actiua et bona
procuracione ~~domus reparantur et procurantur, ceteri~~
~~vero ipsum~~ negligentes et in racione dissoluti, domos
proprias et bona hereditaria reformare non curantes,
domos reformatas et hereditates ad vtilitatem deduc-
tas, iure pro se vendicant obtinere, fratres aut amicos
ipsorum ad iudicia protrahentes, et sic quilibet pater-
familias tactus hoc timore a reparacione bonorum se
subtrahit ad domorum ereccionem, propter quod, vt a tali
torpore et pigricia tales retrahantur et excitantur, ~~et~~
vt bene laborantes et procurantes aliquod commodum in-
de reportent, statuimus nostra auctoritate, vt qui-
cumque fratres vel amici, consanguinei aut remoti se-
xus vtriusque ab inuicem separati fuerint vel diuisi
et a hac ~~separacione seu~~ diuisione steterint per tres annos
~~annum~~ et tres menses in taciturnitate, ad iudicium
non prouocantes, nisi causa legitima [allegetur, prop-
ter quam sibi non obuiaret prescripcio, a ~~repeticione~~ recepcione
seu vendicacione partis hereditatis fratris sui vel a-
mici ~~per~~ prescripcionem obiectam legittime excludantur.

[7. 6.

[diuisionis non fuerit deuoluta.]

[assignetur vel]

De accusatis pro furtis et latrocinijs, VII.

109. (7). Cum furta et latrocinia propter ~~seuitatem~~ crimi-
nis [et inflicciones seu formidacionem inem pene pro delicto
commisso apponende, per maleficos interdum plurimum

[inhumanitatem]

occultantur, ~~ita quod~~ itaque noticia criminis in breui non potest pro-
palari, et sic quandoque furta remanent inpunita, ~~vt~~ cum
[tales] contra ~~eos~~ accio proponitur, per excepcionem ~~prescripcionis~~ [fures]
annualis volunt se tueri; in detestacionem itaque criminis
decernimus, vt si quis de furto ~~aut~~ et latrocinio in iudicio ac-
cusetur, si est manens secum in vna villa, aut in paro-
chia vna audit secum diuina de domicilijs ipsorum, tunc [2, b.
obiectus annualis prescripcionis procedat et habeat locum con-
tra agentem de furto. Si autem ab inuicem actor et re-
us sunt distantes, non alia prescripcio excepcionis agen- [uel
tem de furto repellit, nisi tantum vmodo triennalis et impuberat
sic pigricie omnes desides et lenti, qui in sui dampni recepcionem
~~recuperacione~~ minime curauerint vigilare.

110. ~~Si quicumque pueri impuberes ante legitimam
etatem ad iudicia trahuntur super hereditaria questio-
ne et ob defectum etatis cum actore litem contestari ne-
queunt, propter quod ex interlocucione iudicis litis con-
testacio eadem vsque ad etatem debitam illorum pue-
rorum prorogatur et dilacione pendente aliquot anni
effluere consueuerunt. Quibus tunc pueris legittimam
etatem attingentibus; si questio eadem ipsis innouatur,
excepcionem prescripcionis ijdem pueri agentibus de se
illorum annorum, quibus indiciati fuerunt, oppone-
re non valebunt, sed tantum vtentur illorum dierum
prescripcione, si qua fuit apud ipsos vel eorum proge-
nitores, antequam fuissent primo ad iudicium super
eadem causa euocati.~~

111. ~~Cum realis distinccio personarum habeatur in-
ter quas quedam persone libere, vt virorum, aliarum
autem, vt mulierum minus libere agere possunt in
iudicio, super rebus et hereditatibus ipsis debitis si-
ue obligatis, propter quod statuimus, vt viris et
masculis prescripcio triennalis tantum currat; viduis
vero sex anni propter fragilitatem sexus in prescrip-
cione opponantur; mulieri autem maritate, cum
non habeat sui ipsius liberam potestatem propter
maritum decem anni currant in prescripcione.~~

112. ~~Vt calumpnijs malorum hominum omnis via
precludatur, consueuerunt etenim quidam multum
litigiosi calumpnie e viros innocentes de crimine ha-~~

micidij commissi ante multos annos querulose accusare,
cuius probacio vel purgacio propter vetustatem facti faci-
lis haberi non potest. Vnde statuimus, vt si quis de
crimine homicidij velt agere aut accusare, cupiens pe-
nam capitis sibi vendicare aut obtinere, antequam tres
anni elabantur a die criminis commissi hoc in iudi-
cium deducat, alias tribus annis elapsis petenti et a-
genti pro capite obstabit excepcio prescripcionis obiecta.

De pena iudicum iniquas sentencias ferencium, I. XXXI.

113. (82). Cum in causarum processibus apud iustos iudi-
ces nihil habeat vendicare odium vel fauor ~~usurpare~~,
timor preualere aut premium iusticiam euertere, sed
gerant stateram in manibus equo libramine lances
appendentes, vt in concipiendis et ferendis sentencijs
solum deum habentes pre oculis, ne velut fame sue
prodigi et persecutores ipsorum honoris contra ~~eorum~~ ipsorum
consicenciam ~~et~~ aut iusticiam per graciam aut ~~per sordes~~ fauores peruertant
quod ~~quam faciant~~ partis in grauamen, propter quod
statuimus, vt si ~~ali~~quis deinceps iudex ordinarius vel
delegatus dei timore postposito ~~aliquis~~ [sentenciauerit [aliquid]
contra aliquem clientulum alteri parti ipsum condem-
pnando super hereditate aut aliqua re certa in iudicium
deducta et propter hoc pars damnata ad superiorem
appellat, et quia moris est in iudicio polonicali, quod
iudex a quo [cuius sentencia per ~~partem~~ talem impugnatur. [prouocatur et]
non prius velt ~~nec~~ neque tenetur suam sentenciam defen-
sare, nisi prius per partem tres marce aut pelles
mardurine sibi assignentur, vt parilitas in penis
habeatur, et si idem iudex vincatur per partem con- [22, 6.
dempnatam, eidem pelles ~~aut~~ vel tres marce recepte
cum pena ~~pyanczinadzescza~~ XV suffusus rubore suo ad-
uersario restituat, qui ad superiorem in falsa pro-
nunciacione euocauit illum iniustum et iniquum.

114. Insuper statuimus, quod in nostra presencia
vel coram nostro capitaneo, aut quando generales
termini tenentur, palatinis et baronibus presentibus
iudex iudicans non possit de malo iudicio redar-
gui, cum non ipse solus, sed plures iudicant supra-
dicta.

115. Adicientes, quod quando super iudicato dubi-
tatur et ad iudicem recipitur witecz, quod ille, si

~~recordatur, qualiter iudicavit, statim dicere vel differre tenebatur in crastinum~~

116. ~~Statuimus insuper, quod si litigator dixerit in no~~stra vel nostrorum baronum absencia iudicem in causa sua inique et perperam processisse seu iudicasse, iudex per suos collegas, qui secum eidem presiderunt iudicio, probare debebit, quod iuste et legittime iudicavit. Sin autem arguens sentenciam suam de falso, probare voluerit, ipsum iudicem iniquam ut premittitur, sentenciam protulisse, id probare tenebitur per sex testes similis dignitatis et status, cuius noscitur fore iudex. Ceterum idem redarguens sentenciam iudicis, ut est predictum, contra ipsum nullatenus audiatur, donec iudici tres marcas vel pelles dederit mardurinas, quas idem iudex pro se racionabiliter obtinebit, si sentenciam suam, ut premittitur, comprobaverit fore iustam.

117. Similiter redarguens sentenciam subiudicis contra ipsum non debet audiri, nisi sibi pelles vulpinas vel tres fertones curaverit assignare, qui eidem subiudici cedunt, si se iuste probaverit iudicasse. Et id, quod de iudice premisimus, de castellano eciam censemus senciendum. Si vero iudicibus castellanorum obiciet aliquis falsitatem sentencie, respondere minime teneatur, donec illis pelles agnine fuerint presentate, quas pro se obtinere poterunt, si similiter suum iudicium ostenderint fore iustum.

118. Item ubi curie nostre sunt remote, terrigene nostri possunt recepta pignora ad curiam castellani aut palatini Cracoviensis, vulgariter dictam ubora, in terra Cracoviensi prenotata commorantis depellere. Et idem de palatino Sandomiriensi volumus intelligi. Hoc specialiter declarantes, quod officiales alias sluzebnici non nisi palatini instituere habeant facultatem et eosdem iudicare, et pro afficcione aut vulneribus vel pro capite eorundem penas exigere et levare omnimo~~dam habeant facultatem~~.

De moneta regni, LXXI

119. (72). Cum sub uno principe (una et) eadem gens diverso iure frui non debeat, ne sit tanquam monstrum diversa habens capita, expedit reipublice, ut uno et equali

iudicis tam Cracouie quam Polonie et terre ceteri nobiles nostre terre iudicentur. Et ex quo vnus princeps est omnium, vna eciam moneta in toto regno nostro haberi debet, cum consilio tocius nostre baronie et assensu, que debet esse perfecta et bona in valore, ut per hoc ceteris magis sit grata et accepta.

120. Sed quia in armata milicia honor regis et defensio tocius regni dependet, tenetur quilibet miles secundum quantitatem suorum redituum et possessionem bonorum, ad rempublicam certis armatis hominibus deseruire, dummodo bona ipsorum in libertate, quo et ita de iure militali sunt libera, absque omni vexacione conseruentur.

De hereditatis vendite exempcione et eius effectibus, XLVIII.

121. (48) De cetero statuimus, quod cum aliquis emens hereditatem et ipsam tenens tribus annis et tribus mensibus pacifice et quiete, et si ipsam aliquis consanguineus aut vel affinis post predictos annos impediat, volens ipsam eximere per proximitatem de eadem hereditate vice versa, statuimus, quod ex quo idem proximior tacuit ac per tres tribus annis et tribus tres menses mensibus preno tatis, amodo non sit ei licitum predictam hereditatem rehabere. Hoc eciam volumus intelligere si aliquis debitor diceret, quod hec hereditas est mihi propinquiora, quam tu teneas, quia venditor mihi prius debitus fuit, antequam ipsam comparasti, si talis cuiuscumque condicionis sit, Christianus vel Iudeus, si tacuit tribus annis et tribus mensibus, silencium sibi perpetuum imponatur. [13, a.

122. Cum pater decesserit pueris relictis et ipsis ante annos legitimos non educatis, tutor ipsorum non potest hereditatem ipsorum vendere, nec gades limitare nec ipsam aliquo modo deperdere, quousque pueri ad annos legittimos peruenerint et per se regantur; quam si vendiderit vel aliquo modo a pueris alienauerit, pueri cum ad annos discrecionis peruenerint, hereditatem suam in possessione locabunt vice versa, nec ipsis aliqua prescripcio obuiabit. Citati vero respondere non tenentur, sed per iudicium annis ipsis conquerentur, nisi in casibus infrascriptis: primo, si aliquis patri ipsorum hereditatem suam obligauit et ipsam eximere vellet, tunc pueri pecuniam recipere

~~…entur~~ pro eadem, quamvis annos legittimos non habe-
ant. Item si quis pro patre ipsorum fideiussoriam inci-
derit caucionem et vivente patre ad iudicium fuerit
provocatus, tunc pueri respondere vel solvere tenentur
non expectando annos suos. Aut si pater pro aliqua
hereditate citatus fuisset adhuc vivens, tunc eciam
pueri respondere tenentur pro eadem hereditate.

123. Multocies contingit, quod pueris in orphanitate
constitutis, aliqui, quasi eisdem compacientes, ipsos
nomine tutorio recipiunt in curam et tutelam. Deinum
ipsis ad etatem legittimam venientibus, a tutore so-
lent exigere racionem de bonis et rebus mobilibus et
immobilibus quibuscumque. Unde de consilio baro-
num nostrorum statuimus, quod tutor peractis tempo-
ribus de nullo racionem facere tenetur, nisi de censi-
bus et iumentis indomitis.

De filia per fatrem maritata, XI. [11, a.

124. (40). Statuimus eciam, quod postquam aliquis nostro-
rum nobilium filiam suam vivens nuptui tradiderit,
et dotem sibi assignaverit competentem, ipso defuncto
eadem filia ~~plura~~ in fratribus plura repetere non poterit. Si vero
patre mortuo filia vel filie remanserint innupte, si
filia fuerit palatini et possessiones multe fuerint, ei-
dem centum marce pro dote per fratres assign~~entur~~abuntur.
Ubi vero possessiones pauce et filie multe ~~vel~~ aut una he-
reditas, fiat existimacio in valore et pars contingens
cuilibet sorori per fratrem nomine dot~~alicii~~is ~~pecunia~~
persolvatur. Et idem sent~~enciamus~~imus de filiabus inferio-
rum nobilium a palatino, quod cum eas in vita
tradiderint maritis, dote similiter eisdem competenti
assignata, quibus de hac huic sublatis, fratribus ques-
tionem movere non poterint; fratres vero uterini cuili-
bet sorori in nupte ~~LX~~ marcas solvere pro dote teneantur, si [sexaginta]
possessiones sunt multe, ut prefertur; si vero pauce, fi-
at existimacio, ut supra, et pars contingens cuilibet
sorori in pecunia per fratres ~~ex~~solvatur. | ~~Fratribus vero~~
~~uterinis non existentibus idem volumus de patruelibus~~
esse intelligendum; et patruelibus non existentibus, qui-
libet, qui de eisdem armis et consanguinitate proxi-
mior extiterit, in bonis hereditariis seu patrimonia-
libus succedere poterit, sororibus dotatis, ut superius est
~~descriptum. Et interim quod sorores non fuerint mari-~~

~~monialiter copulate, hereditates patrimoniales quocumque~~
~~modo vocitentur, predicti fratres possidebunt, quousque~~
~~ipsa nuptui tradiderint, ipsis autem assignando compe-~~
~~tentem, ut superius est descriptum. Hoc specialiter decla-~~
~~rando, quod cum pater in vita sua aliquam nuptui~~
~~tradiderit, de hoc debet contentari, quod sibi pater assi-~~
~~gnaverat adhuc vivens, nec fratribus pro dote aliquam~~
~~questionem poterit movere, sed contentari debet de eo,~~
~~quod parentes ipsius viventes pro dote, sui compotes~~
~~existentes, sunt largiti.~~

125. ~~Item statuimus, quicumque virgineam, cuiuscum-~~
~~que status vel condicionis extiterit, sine voluntate pa-~~
~~rentum rapuerit et eam violenter oppresserit, vita ip-~~
~~sius sit in oppresse virginis gracia et amicorum eius-~~
~~dem. Filia omnino sine voluntate parentum raptori~~
~~consenciens, vel se procurans rapi a raptore, etsi eidem~~
~~postmodum matrimonialiter fuerit copulata, nihilo-~~
~~minus dotem amittat, ita quod parentes seu amici~~
~~eius non tenentur ad dandum eandem~~

De oppressione virginum violenta, LXXIIII.

126. (75). Quicumque ~~vero alicui~~ virgini seu mulieri con-
iugate aut vidue in ~~via~~, campo, silva, domo [aut] ~~vel~~ vil-
la opprimendo violenciam *) fecerit, et virgo [sive] ~~aut~~ mulier
viol[enciam] ~~atoris oppressionem~~ evadens, ~~ad~~ villam [ad] viciniorem
veniens, ~~sive~~ in villa existens, ad villanos clamaverit
plorando ~~seu~~ lacrimando [et] narrando sibi violenciam
~~fore~~ illatam et signa oppressionis in ea apparuerint
manifesta, et [con] ~~sub~~sequenter iuraverit, in nostra gracia
amicorumque eius idem oppressor existat, et hoc si de
eius clamore dicti villani [fuerint] protestati. Si vero
virgo ~~vel mulier~~ de oppressione aliquem accusaverit
calumpniose, et in ea signa [oppressionis] non appa-
ruerint, ~~ut est dictum~~, extunc ille, quem accusaverit,
cum sex [testibus] sue condicionis ~~hominibus~~ se expurgabit, ca-
lumniatrix [vero] ~~autem~~ pena debita, cuiuscumque status
vel condicionis existat, ~~puniatur~~ procelletur.

*) violegam (s)

[oppressoris 7 etsi infra triduum]

De furtu aut spolio tribus vicibus convictus, XLIII.

127. (43). Statuendo declaramus, quod si [ali]quis ~~tribus vicibus~~ [12, a.
de furt[u] [aut] ~~vel~~ spolio [in iudicio [accusatus fuerit et ibidem confessus] ~~convictus extiterit~~ (vel [tribus vicibus]
rem furtivam ~~seu violenter ablatam~~ [palam]) restituerit, is
infamis [permaneat] perpetuus, nec eidem porte pa-
teant dignitatum, nullaque donaria in vestibus

aut alijs rebus ~~a nobis~~ penitus consequatur. Quod si accu-
sato de furto et non convicto, et adhibito certo numero tes-
tium, fuerit indicta purgacio, et is [ti] in ~~unius testis~~ [testi- [huiusmodi testibus]
monio defecerit, propter hoc infamis nullatenus [aliquatenus] habeatur,
sed ~~passo~~ pro dampnum satisfacere teneatur. [passo]

De iumento seu poledro interfecto, I.VI.

128. (56). Statuimus ~~insuper~~, quod interficiens indomitum
iumentum cuiuscumque, ~~quatuor~~ tres marcas, poledrum
vero interficiens, tres marcas, et vbi iumentum in ictu, ~~vel~~
flaga, ~~seu~~ culpa alicuius ~~abortum fecerit~~, marcam cum [lesum fuerit ad dorsum]
media et pro poledro secundi anni ~~quinque~~ sex marcas hu-
iusmodi ictum vel plagam inferens soluere tenea- [15, a.
tur. Vbi vero tercij, quarti aut quinti ~~vel sexti~~ anni po-
ledrum occiderit, iuxta quod passus dampnum su-
per extimacione eiusdem poledri occisi iuramento
suo firmaverit, satisfacere teneatur.

De incisione siluarum post granicies, I.VII.

129. (57). Statuimus eciam, quod quicumque habens cum
aliquo limites, ~~ipsos~~ et transgrediendo (eosdem) ligna vel ~~quolibet~~
vtensilia inciderit, is, cuius silua incisa fuerit, incidentem
primo in securi ~~et palio~~, secundo in ~~securi~~, pallio et
tunica, tercio in bobus ~~vel in~~ aut equis seue ~~in vno~~ equo aut boue
impignorare poterit sine pena. ~~Sed~~ Et si quem impignoraverit
~~aliquem~~ in duobus bobus vel equis, vnum pro se ob-
tinebit, et alium ~~bouem seu equum~~ mittat super fideiusso-
riam caucionem ~~dimittat~~, et signum in arbore, vbi [faciat]
impignorabit, et excidere teneatur. Si quis vero in gajo
alterius ~~furtiue~~ vnam vel duas quercus inciderit,
pro qualibet quercu sex scotos; si vero tres incciderit,
tres fertones illi, in cuius gajo ~~fecit dampnum~~ incisit, cum
tribus marcis ~~pro~~ pene et iudicio alia ~~tres, et si tam~~, si autem
~~tum~~ propagines exciderit, quatuor scotos ipsum
incidentem soluere oportebit. Et idem volumus esse te-
nendum de quercubus siluarum aquaticarum siue ~~seu in siluis aquati-~~
~~cis, videlicet circa Varlam, vel~~ circa ~~alias~~ aquas de- [quaslibet]
currentes. De quercubus vero mericarum, ~~que merica~~ [De incisione quercuum. *) (58).]
~~vulgariter dicitur dambrowa~~, duos scotos quilibet
ipsam incidens ~~per~~soluat. Sin autem ~~tantum~~ propa-
gines ~~vel~~ siue ramos excciderit, solummodo impignorari [tantum]
debebit. Si quis autem arborem cum apibus incide- [De incisione apum I.VIII. (59).]
rit, passo dampnum marcam pro pena et iudicio, ~~marcam~~ aliam, si [15, b.
vero ~~sine~~ apibus aptam inciderit ~~exciderit arborem~~, mediam mar-
cam passo dampnum et iudicio convictus exsoluat. [aliam pro pena]

*) nienumerowany.

78

130. (85). Statuimus, quod quicumque habens iumenta indomita
a vigilia sancti Adalberti vsque ad festum sancti Michaelis sub cus-
todia pascere teneatur, alias existimacionem dampni con-
victus ~~iudicio dampnum inferens domino, cuius pascua~~ || konec rzku, piru.
~~depasta sunt, satisfacere cum pena tenetur compellatur,~~
~~iudicio vero pro pena marcam ad solvendum sit ad-~~
~~strictus; sed ipsa iumenta dampnum passus ad do-~~
~~mum propriam pellere non presumat.~~

131. ~~Decernimus eciam, quod quicumque scrophas~~
~~proprias ad glandines silue alterius depulerit, hic, cuius~~
~~silua fuerit, pro prima vice porcum vnum, secunda~~
~~vice duos porcos mactare habebit, et tercia vice si in-~~
~~uenerit, omnes scrophas poterit pellere ad domum~~
~~nostram magis vicinam, easdem nobiscum per me-~~
~~dium diuisurus. Ita tamen, quod vbicumque predic-~~
~~tos porcos infra suos limites mactauerit, signum in~~
~~arbore excidere teneatur, et si pars aduersa dixerit,~~
~~non ibi fuisse porcos mactatos, vbi signum fecerit,~~
~~mactator eorundem porcorum id proprio firmabit iu-~~
~~ramento.~~

132. ~~Statuimus, quod quando aliquis habens siluam~~
~~vel mericam a se distantem, porcos suos vel scrophas~~
~~per bona alterius intermedia ipsas pellere voluerit~~
~~ad eandem, id facere non possit per bona alterius,~~
~~nisi tantum per viam ducentem ad siluam seu me-~~
~~ricam. Et idem dicimus per omnia obseruandum de~~
~~eo, qui pro suis scrophis vel porcis pro precio condu-~~
~~xerit siluam faginam vel glandinibus abundantem,~~
~~et bona alterius sunt intermedia inter siluam huius-~~
~~modi vel mericam. Is vero, per cuius bona pecudes~~
~~huiusmodi domini merice vel silue seu conductoris~~
~~eiusdem inuari seu pelli debebunt, ex vtraque par-~~
~~te vie ad triginta vlnas glandines proprias colligat~~
~~seu depascat, vt sic predictus dominus vel conductor~~
~~merice vel silue dictas suas scrophas vel porcos~~
~~absque suo dampno seu offensa pellere possit ad~~
~~eandem.~~

133. ~~Statuimus, quod si aliquis coram nobis vel~~
~~capitaneo nostro de aliquo crimine aut maleficio fu-~~
~~erit accusatus, et ad excusandam suam innocen-~~

~~ciam per nos vel nostrum capitaneum admissus non~~
fuerit et ob hoc ipsum fugere contingat, et ne fuga hu-
iusmodi ad infamiam imputetur, idem fugiens coram
reuerendo in Christo patre domino episcopo Cracouiensi
vel palatinis Cracouiensi aut Sandomiriensi protestabi-
tur, quod nos aut noster capitaneus ipsum ad expur-
gandum admittere noluimus. Et talis palatinus nos-
ter illius terre profugo treugas duorum mensium dare
poterit et ipsum profugum seruare; infra quod tem-
pus idem palatinus apud nos vel nostros successores
eidem profugo graciam et fauorem querat, vel ipsum
ad iusticiam admittamus. Qui si palatinus predicta
non poterit obtinere, quod eundem ad expurgandum
suam innocenciam admittere non vellemus, extunc
palatinus eundem profugum ad metas terre sue condu-
cere teneatur. Qui a tempore conductus palatini in-
fra annum terre, regno et terrigenis nocumenta infer-
re non debebit, vxore sua in bonis suis pacifice in-
fra annum prenussum dimissa et quiete. Qui anno
euoluto, infra quod tempus graciam nostram semper
querere debeat, et si ipsam inuenire non poterit et
prefatus profugus aliqua nocumenta regno vel terri-
genis intulerit, propter hoc infamis non debet reputa-
ri, nec ipsum captiuum per terrigenas, ad mortem no-
bis vel nostro capitaneo dare tenebuntur, nec propter
hoc indignacionem vel offensam nostram incurrant
terrigene predicti. Si vero maliciose et absque culpa
aliquem fugere contigerit et iuri parere noluerit, et
fugiendo nocumenta regno et terrigenis intulerit, bo-
na ipsius immobilia preter dotalicium vxoris came-
re nostre perpetue applicentur, mobilia vero inter
nos et barones nostros per medium diuidantur. Et si
captus fuerit per quempiam in gracia nostra con-
sistat, nec propter captiuitatem eius per amicos de-
bet aliqua indignacio vel inimicicia occulta vel ma-
nifesta suboriri. Vxor vero sua in dotalicio remane-
bit, prout superius est notatum, vel ipsum vende-
re liberam habeat facultatem.

De kmethone fugitiuo et casibus, LXII.

134. (63). Preterea ~~declarando~~ statuimus, quod cum a no-
bis ~~siue a~~ aut quocumque alio domino nobis subiecto, kme-
tho fugerit absque culpa sui domini, ~~idem~~ fugiens [kmetho huiusmodi]
nullum ius acquirit tamdiu, quamdiu domino suo

a quo profugit,
de mansione sua non constabit. Secus ~~si~~ (est si domino) de mansione sua ~~dominus~~ constiterit et infra annum [unum] ipsum iure ~~suo~~ non ~~im~~petierit, ~~et~~ ex tunc post annum [~~repetere voluerit, iure terrestri sibi hoc facere licebit~~ | ipsum iure, si voluerit, repetere non valebit]. Quod ~~si~~ profugus [a quo fugit] propter austeritatem ~~ei~~ et rancorem domini ~~ei~~ redire eciam iure convictus noluerit, ~~ex tunc~~ decernimus, quod idem ~~fugitivus domino suo~~ fugiens [domino, a quo fugit] tres marcas pro pena et censum [ex integro] ~~annu ex integ~~ annualem, quem solvebat, solvere tenebitur, et per hoc a domino ~~suo~~ liberabitur fugitivus ~~antedictus~~. Hoc tamen in iure terrestri intelligere volumus.
Quando vero kmetho in iure theutunico residebat, ~~idem~~ fugere ~~seu~~ vel recedere ~~nequeat quoquomodo~~ non valebit, nisi hereditate vendita vel ~~in~~ loco sui kmethonem eque divitem collocet, aut agris in toto ~~excultis seu~~ exstirpatis et seminibus hiemalibus et estivalibus seminatis, domino resignando recedere poterit est ~~quo placebit~~. [loco sui] [16, 6.

De iudeorum litteris obligatis. LIX.

135. (60). Porro cum iudaice pravitatis intencio ~~in~~ super hoc versatur, ut Christianos non tantum in fide, quantum eciam in diviciis ~~diviciarum defensione~~ semper deprimere ~~et~~ evellent, convenit ergo statuere, ut nullus Iudeus amplius alicui Christiano in regno nostro commodo constituto, suas [census vel] pecunias super literas obligacionis prestet aut mutuat, sed tantum ad pignus sufficiens ~~prestare valeat~~ secundum consuetudinem antiquitus [habitam et] observatam.

136. Quoniam dum nullus noster ab his personis, ex quibus constat iudicium contemplatur, iudex se offert iusticiam ad reddendam promptiorem et abstinebunt a calumpnijs litigantes, proinde statuimus, quod dum nostre regie maiestati terram Calisiensem sive Posnaniensem contingit intrare, iudex statim ad nostram curiam sive Calisiensis sive Posnaniensis intrare tenebitur et iudicia presidere, cognoscendo de omnibus causis hereditarijs eciam, tamen in presencia nostra vel preter nos de nostro speciali mandato. Alioquin nobis extra terram existentibus termini pro hereditatibus generales, prout hactenus observatum extitit teneantur.

137. Statuimus, quod scriptores iudiciorum a producente testes, quos scribent, de tribus grossis, ubi vero

Sier. III.

Rękopis w formie małej oktawy, oprawa nowa w zieloną skórę szagrynową, na wierzchniej okładzinie złocony tytuł: „Statuta Regis Casimiri Petricoviensia 1347", przechowany w bibljotece hr. Baworowskiego we Lwowie. Obejmuje on kart 9, z których ostatnia tylko napoczęta. Pismo jednostajne przez cały rękopis. Poczyna się rękopis na stronie prawej karty pierwszej od góry wyrazami „Jesus Maria, Statuta Maioris Poloniae in Pyotrkow", poczem następuje 27 artykułów, z których ostatni niedokończony. Tytułu żadnego nie ma. Tytuliki nad artykułami są wypisane literami cokolwiek większemi. Znak wodny przez cały rękopis jednostajny, wyobraża głowę wołu z wysokim krzyżem pomiędzy rogami, na krzyżu wąż zawieszony. Znak ten wskazuje rok 1484.

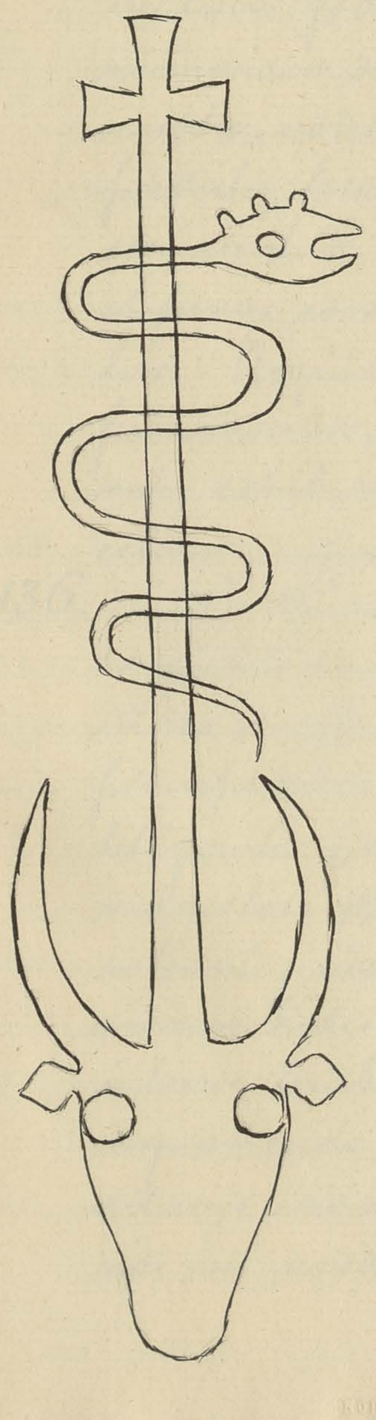

Sier. III.

Iesus Maria.

Statuta Maioris Polonie in Pyotrkow.

Nos Kazimirus dei gracia rex Polonie [1. a.
cupientes, vt subiecti nostri in regno
nostro degentes, presertim in terra Polonie,
cuiuscumque status vel condicionis existant,
honeste viuant, alterutrum non ledat,
ius vnicuique tribuatur, de consilio in
Christo patris venerabilis domini Iaroslaj
sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopi ac
ac (!) prelatorum necnon palatinorum
ceterorumque baronum et nobilium nostrorum
de terra Polonie, ad perpetuam rei
memoriam statuta edidimus infra-
scripta, volentes, vt ipsa statuta in
predicta terra Polonie a quibuslibet ob-
seruarentur, sicut nostram indignacionem
et penas contentas in illis cupiunt evi-
tare. Requiritur enim plerumque audacia
peruersorum, vt nisi sola summis delicto-
rum exhibicione contenti, sed penam
eciam imponimus.

136. (1). Quoniam dum vultus noster ab hijs per-
ex quibus constat iudicium, contemplatur, [sonis,
iudex se offert iusticiam ad reddendam
prompciorem et abstinebunt a calumpnijs
litigantes, proinde statuimus, quod nostra regia [1, b.
magestate Kalischiensem et Poznaniensem
intrante, iudex statim ad nostram
curiam Kalischiensem siue Poznaniensem
intrare tenebitur et iudicio presidere
cognoscendo de omnibus causis, here-
ditarijs eciam in presencia nostra vel preter
nos vel nostro speciali de mandato alio,

2. quia nobis extra terram existentibus
generalis, prout actenus, obseruacio exti-
tit teneatur.

137. (2). Statuimus, quod scriptores iudiciorum a produ-
cente testes, quos scribit, de tribus grossis, vero
terminos peremptores (s) terminos scribet,
de medio grosso et contentabuntur. Statuimus
eciam, quod officiales de vno producente te-
stes habeant IIII^or scotos, a pena
vero, que dicitur szyedmydzyeschczod bouem,
et quando pro furto pignoratur, bouem mediocrem.
Sed de limitacione granciarum seu
~~hereditatum, pro vna die vel media aut eciam~~
~~si duas vel tres hereditates inter duas~~
hereditatum pro vna die, si vna die eam
consumauerit, tunicam vel mediam, eciam
si duas vel tres hereditates inter duas
hereditaret (s). Et si idem officialis, qui dicitur
woszny, si idem aliter formam diceret |
iuramenti testibus, quam est mandatum, [2, a.
et de hoc fuerit conuictus iudicio, alter
suo loco substituatur et ipse a suo officio
perpetue deponatur.

138. (3). Item statuimus, quod de causis crimina-
in absencia accusatoris seu attracto- |libus
rum eius in terris, nos vel nostrj succe-
ssores ac capitanei nostrj cognoscere
debemus, ne aliquem hominem condempnaret,
nisi conuictum vel confessum. |causam-

18. (4). Item statuimus, quod aliqui propter causas
quincorum vel familiarium ad iudicium veni-
entes, per strepitum et importanciam ipsorum
audaciam ac laciorem senenciam seu victo-
riam causarum reportare cupientes: vnde nos super
hijs providere volentes, statuimus, quod deince-
ps quispiam, cuiuscumque sit status vel condicionis
propter causam consanguinei sui vel cuiuscumque
familiaris aut sui seruitoris ad iudicium
venire non presumat nisi vocatus, quia si contra
facere presumpserit, pena que dicitur pyę-

thnadzyesczya puniatur, nostre curie ap-
plicanda.

139. (5). Preterea statuimus, quod quicumque in iudicio
tellum extraxerit et aliquem vulneraverit, [cul-
in gracia nostra consistat; si vero gladium vel
cultellum extraxerit et non vulneraverit |
pena (s) que dicitur szyedmydzyeszacht solvere [2, b.
teneatur.

140. (6). Insuper statuimus, quod si quispiam coram nobis
extraxerit et vulnus non intulerit alicuj,
in gracia nostra existat*); si vero vulneraverit,
sine gracia puniatur et condempnatur. Si co-
ram nostro capitaneo hoc factum fuerit,
decrevimus idipsum observari; si vero coram
domino archiepiscopo hoc idem contingerit, videlicet
quod cultellum aliquis extrahat sive vul-
neravit sn, pena, que dicitur szyedmydzye-
schacht, eidem archiepiscopo applicando (s). Quod si
quis turpia coram eo alicui protulerit,
penam eidem archiepiscopo, que dicitur pyątna-
dzyesczya persolvat.

Si vero in curia nostra vel alicuius militis
manicas quis detraxerit (s)
periculo sit subiectus; ubi vero coram
milite quis cultellum vel gladium quis
extraxerit et vulneraverit aliquem, ma-
nus sua in gracia militis consistat. Si
autem vulnus non intulerit, cultello manus
eius poterit penetrari.

141. (7). Decrevimus, quod nos Kazimirus vel capitaneus
noster, palatinus, iudex, subiudex vel
officialis, qui dicitur woszny, hij habeant
facultatem dandi ministerialem ad |
citandum, ita tamen, quod qui ius habent, non [3, a.
citantur, nisi per literas nostras vel mei (s) ca-
pitanei, illi per literas duntaxat citantur.
Sed curia nostra presente vel iudicio nostro
generali existente, poterit officialis man-
datum nostrum vel nostrj capitanei seu

*) nad exi stoji wypisane con (= consistat.)

4.

iudicis sine litera citare in hospicio
vel in foro, quia terminus regie
magestatis est, vt terminus collo-
quialis, ideo se quis minime excipere
potest, quod continetur X marc. de pena
concurren. vt generali colloquio. Sed extra
curiam nostram vel iudicium nostrum
si quis citarj debuerit, non in domo
militis, sed apud wladarium vel scultetum
edictum citatorium proponatur, actore presente vel
eius nuncio ei, contra quem fuerit accu-
sacio dirigenda, causa citacionis et
per quem citatur, exposita, assignato
sibi termino primo, 2° VIII scotos iudicio
pro pena soluere teneatur, et in termino
tercio, si non comparuerit et ab accione
cedat cum pena VI marc. quam in
polonico scz grauem (s) nuncupant.]

142. (8). Perpetuo prohibemus edicto quod nostri [3, 6.
liares vel aliqui in nostra curia citati seu |fami-
coram nobis vel in nostro iudicio aresta-
ti et inopinate inventi, respondere minime
teneantur, sed citati legittime propositis sibi
accionibus coram nobis vel iudicibus
nostris respondebunt, concessa eis deliberacione
super propositis accionibus.

143. (9). Preterea statuimus et edicto perpetuo obseruari
mandamus, quod quicunque venditam possessionem
infra octo annos, volens in ea aliquid
ius vendicare, in iudicium non reduxit
reclamando vel hereditatem obligatam
infra triginta annos non redimerit
per se vel consanguineos suos, quibus
hoc competit consuetudine speciali, hereditates
sic vendicate vel eciam obligate
annis predictis, quos volumus currere ab
anno Domini M° CCC XL VII ad (s) dominicam
Letare, penes ipsos, quibus sunt vendite
vel eciam obligate, perpetuo remaneat. (s)

144. (10). Statuimus, quod passus dampnum per furem vel per spolium in peccoribus vel pecudibus pecudibus vel minutis rebus infra tantummodo evo„candi ad iudicium voluerit; sed in iumentis | et equis violenter vel furtive ablatis, [4, a. infra duos annos habeant facultatem. Post annos vero supradictos ad agendum vero nisi testibus admittentur.

114. (11). Insuper statuimus, quod nostra presencia vel coram capitaneo nostro aut quando generales termini tenentur, palatinis et baronibus presentibus, iudex ~~non possit de mala iudi-~~ et iudicans non possit de malo iudi„cio redargui, cum non ipse solus sed plures iudicant supradicta.

115. addicientes, quod quando super iudicato dubitatur et ad iudicem recipitur postheec, quod ipse, si recordatur, qualiter iudicavit, statim dicere vel differre

116. teneatur in crastinam diem. ~~(12).~~ Statuimus insuper, quod si litigator dixerit in nostra vel nostrorum baronum presencia, iudicem in sua causa inique incessisse seu iudicasse, iudex per suos collegas, qui secum eidem iudicio presiderunt, probare debet, quod iuste et legitime iudi„cavit; sin autem arguens senteciam suam de falso probare voluerit, ipsum iudicem inique ut premittitur protulisse, id probare tenebitur per sex testes similis dignitatis et status, cuius noscitur fore iudex vero idem re„darguens senteciam iudicis, ut est dictum, contra ipsum nullatenus audiatur, donec | iudici tres marcas vel pelles dederit [4, b. mardurinas, quas idem iudex pro se racio„nabiliter obtinebit.

117. Si autem subiudex suam ut premittitur, probaverit fore iustam, similiter redarguens senteciam subiudicis contra ipsum, debet sibi dare pelles vel„pinas vel tres fertones curaverit vel aspi„

6.

~~firmare~~ assignare, que eidem subiudici
cedunt, si se probauerit iuste iudica-
sse. Animaduertere debet et idem, quod de
iudice premisimus, hoc idem de castellanis
si iudicibus castellanorum obici-
antur si falsitatem sentencie vincere (s) minime
teneatur, donec eis pelles agnine pu-
erint posite, quas pro se obtinere po-
terint, si similiter suum ostenderint
fore iustum iudicium.

145. (12). Preterea statuimus, quod quilibet fideius-
sor illo negante, pro quo fideiussum
fuerat, fideiussor et duo alij firma-

146. bunt proprijs iuramentis. Item statuimus,
quod nullus fideiussor pro ~~illo quo~~ illo, pro
quo fideiubuit (s) equum vel
bouem obliget, alias si obligauerit, ad
restaurandum dampnorum principalis ~~causa~~
persona minime teneatur, nisi id persone prin-
cipalis processerint voluntate.

147. (13). De liberante alium a iudicio. |
Statuimus, quod quociensc̄umque in iudicio in [5, a.
causis terminalibus (s) siue quibuscumque alijs
magnis vel parvis quispiam conventus
fuerit evocatus vel citatus et ipse dominum
suum vel socium suum nominat, quod eadem
de eius mandato et ille veniens ad iudi- [fecerit
cium ipsum liberauerit, asserens ipsum id fe-
cisse de mandato, citatus liberatus ascen-
dit et contra liberantem accio dirigitur
alioquin citatus vincere protinus teneatur.

148. (14). Hec statuta perpe- De donacionibus.
tuo declaramus decernentes, quod donaciones
firme et fixe debeant permanere
non obstante, si priuilegium super eisdem
donacionibus concessum non fuerit, dummodo mor-
te donatoris vel eius, cuius donacio fuerit
facta, confirmentur, his, qui nobis seu nostris
successoribus presentibus viriliter in bello pu-

quantibus fuerint interfecti, donacio recipi-
at perpetuam firmitatem. De seruicio exhibendo.

149. (15). Declaramus eciam et declarare volumus, quod ba-
rones et nobiles nostre terre Polonie no-
bis et nostris successoribus in terra et regno
Polonie seruire in armis, sicut melius
poterint, tenentur; sed extra metas re-
gni non tenentur nobis seruire, nisi eis
competens satisfaccio impendatur, vel per
nos petiti fuerint et rogati.

124. (16). De dote danda. | [nobilium filiam

Statuimus eciam quod postquam pr nostrorum [5, b.
suam nupcijs tradiderit dotemque sibi assigna-
verit competentem, ipso de data dote defuncto
frater vterinus vel patruelis non superstite vterino,
si filia palatini fuerit et possessiones plures
fuerint, centum marcas, vbi vero possessiones
pauce et filie multe vel vna hereditas
fiat existimacio in valore et pars contingens
quamlibet sororem per fratrem vel eo non existente, per
patruelem dotalicium in peccunia persoluatur.
Et idem sentenciamus de filiabus nobilium infe-
riorum a palatino, quod eas in vita tradent ma-
ritis, dote sibi competenti similiter assignata.
Quibus de hac vita sublatis, fratres
vterini vel patrueles cuilibet sorori L X marcas
soluere teneantur, si multe sint possessiones vt
preferturı; si vero pauca, fit existimacio
vt supra, et pars contingens cuilibet sorori in pe-
cunia assignetur. Filijs vero vterinis seu
patruelibus non existentibus, quilibet de hac
consanguineitate proximior extiterit, inter-
rim quod sorores matrimonio non copulate, he-
reditates ex cessione paterna seu quocumque modo
alij(s) debeant eisdem vti et valeant pos-
sidere atque eciam vendicare: declarantes, quod
pater in vita sua filiabus suis possit bona ~~empta~~
empta seu eciam ex regia donacione
obtenta, que superstites fuerint porciones

in pecunia sororibus assignabit et solus
hereditatem obtinebit. ffilie in vita paren-
tum tradite copule maritali, fratri uterino |
seu patrueli pro dote sua aliquam questionem [6, a.
movere non poterunt, nam contentari de-
bent de eo, quod parentes ipsius viventes
pro dote sibi competenti sunt largiti. Addi-
cientes, quod fratribus mortuis seu non existen-
tibus filie in hereditatibus aliqualiter
non succedant, sed contententur de dote eis
tradita, ut supra continetur, sed proximiores
eis non data dote eisdem hereditatibus
succedant, salvo quod dictum est de heredita-
tibus empticijs vel eciam deservitis, quod
filie succedant et proximiores fratres
eis peccuniam assignent et soli huiusmodi
hereditates assequuntur. Et prohibemus
omnibus omnino, quod filie in hereditatibus, que
prescrypna dicuntur vulgariter, non succedant
ubi vero aliqui sine decesserint proximio-
res ipsorum hereditates possidebunt seu
obtinebunt, ipsi in eis succedant. matris.

150. (17). De divisione bonorum filiorum post decessum

Statuimus, quod ubi pater post obitum sue coniugis
inter filios suorum fecerit divisionem bonorum,
quam filijs denegare non valeat, quam-
vis per nos vel capitaneum nostrum eadem
divisio ratificata non fuerit seu con-
firmata, eodem patre mortuo filij eam
rescindere debeant seu valeant e contrario
sed paternam porcionem inter se dividant. |
Isto modo ffacta autem huiusmodi divisione bono- [6, b.
rum, ut est dictum, si pater aliam uxorem
duxerit et filios susceperit ex eadem, fi-
lij prioris matrimonij ad partem paternam
nequeant conspirare, sed erit ipsa porcio
secundi matrimonij filiorum, quod filij divisionem
patris non possunt rescindere. De filiabus
si quis eas habuerit vel eas requirerit ?

fiat vt superius est constitutum. Si duo
vel tres fratres diuisionem inter se fecerint,
vno ex ipsis mortuo nec fratres superstites
nec filij fratris presumant rescindere nec
poterint diuisionem eandem, quamuis eorum
diuisio per nos et per nostrum capitaneum fu-
erit confirmata. De homicidio.

151. (18). Quamuis occidens hominem secundum legitimas
sancciones foret capitali pena plectendus,
nos rigorem huiusmodi temperantes, statuimus,
quod occidens militem 30 marcas parentibus,
pueris vel amicis occisi pro capite, muti-
lans notabili vulnere aut in manu, pede vel
naso XV marcas, in police vero VIII marcas,
digitum vero alium quemlibet amputans,
tres marcas grossorum ipsi mutilato vel
digitto leso, vt supra dictum est, soluere
teneatur, pro qualibet vero vulneracione predicto-
rum membrorum vulnerato pena, que dicitur
pyathnadyeschta persoluere teneatur,
quarum tres vxorj seu pueris, si supersti-
tes fuerint vel non existentibus, propinquis
occisi; domino vero occisor occisi de bonis [7, a.
ipsius si fuerint tres marce ~~integre~~
residue integraliter, De vulneracione kme-
si vero occisor fuerint duorum domino- thonum.
rum, eis dicte tres marce residue
inter ipsos diuidende per medium dari de-
(19). bent; vulnerans autem kmethonem, eidem
vulnerato pro vulnere mediam marcam, domino autem
ipsius, si vulnerans et vulneratus de villa
vnius domini fuerint, vnam marcam integram
ipse vulnerans pro pena soluere teneatur.
Si vero vulnerans et vulneratus fuerint duorum do-
minorum, inter ipsos huiusmodi marca penalis
per medium diuidatur. De raptura virginis.

125. (20). Item statuimus, quod quicumque virginem cu- iuscumque
condicionis vel status existerint, sine volun-
tate parentum rapuerit et eam violenter

oppresserit, vita ipsius sit in oppresse
virginis gracia et amicorum eiusdem; filia omnino
sine voluntate parentum raptorj consenciens
vel se procurans recipi raptori De dote eiusdem.
et si eidem postmodum matrimonialiter fuerit
copulata, nichilominus dotem non amittat,
ita, quod parentes seu amici eius non teneantur
126. ad dotandam eandem. Quicumque alicui
virgini seu mulierj coniugate aut vidue
in via, campo, silua, domo opprimendo
violenciam fecerit et virgo vel mulier
violatoris oppressioni euadens, ad viciniorem [7, b.
veniens seu in villa existens ad villanos ve-
nerit clamando aut plorando seu lacri-
mando, narrando sibi violenciam fore illatam
et signa oppressionis in ea apparuerint ma-
nifeste ac subsequenter iurauerit, in nostra
gracia amicorumque eius idem oppressor existat
et hoc fide cuius clamore dictj villanj
fuerint protestatj. Si vero virgo vel mulier
de oppressione aliqua accusauerit calumpni-
ose et in ea signa oppressionis non apparu-
erint, vt est dictum, extunc is, quem accusat,
cum sex hominibus se expurgabit, calump-
niatrix autem pena debita cuiuscumque status, con-
dicionis procellatur. De furtis et infamijs ex-
127. (21). inde subsequentibus. Statuimus,
declaramus, quod si aliquis tribus vicibus de fur-
to vel ~~iudic~~ spolio in iudicio conuictus fuerit
vel rem furtiuam vel violenter ablatam
restituerit, is infamis permaneat perpetuo,
nec eidem porte pateant dignitatum nullo-
que donario vel in alijs rebus a nobis pe-
nitus consequatur. Quod si accusato et non con-
victo, adhibito certo numero testium fuerit in-
dita expurgacio et si in vnius testis te-
stimonio defecerit, propter hoc infamis nulla-
tenus habeatur, sed passo dampnum satisfa-
152. cere teneatur. (22). De furto in aquis, pratis, campis.

[villa]

Preterea statuimus, quod si aliquis aut quilibet de unius domini in alterius villa fecerit in lacu, [8, a.
piscina vel in aqua fluenti, in feno, frumento, in campis, iudicio conuictus dampnum passo satisfacere et domino, cuius homo furtum commisit, marc. grossorum soluere tenetur. Depascentes vero et incidentes gramina, in falce, vel incidentes ligna in silua domini alterius, in securi tantummodo pignorentur, pignora vero predicta si pignus ea seruandi ius non habuerit, deferre ea ad proprium iudicem teneatur.

153. (23). De vsuris.

Vsurarum voraginem, in qua facultates exhauriuntur, compescere cupientes, statuimus eciam, quod iudei in (s) nostrarum ciuitatum per septimanam non plus de vsura recipiant, nisi tantum a marca grossum.

17. (24). De excessibus ministerialium.

Flebili sepe querela recepimus, quod ministeriales per terras girantes pauperes milites et villas religiosorum fatigandi et vexandi adinvenerunt modos exquisitos, ita quod si aliquis inferior miles seu alicuius ville pauperes milites aut villam religiosorum eos pro beneplacito quibuslibet expensis non pertrachent nec procurent, idem ministeriales ipsos pauperes milites seu villanos sine culpa et absque causa sine precepto occasione vexacionis faciendo (s) terminos pro libito sue voluntatis consignantes et statuentes eisdem redimere vexacionem sepius de certa summa peccunie cum eisdem componunt, vnde nos huiusmodi vexacioni obviare volentes, [8, b.
statuimus, quod deinceps ministerialis sub pena priuacionis sui ministeriatus et spoliacionum omnium bonorum suorum absque speciali mandato iudicis aliquam cittacionem facere non presumat, alias premissam penam et grauiorem adiectionem non immerito poterit formidare.

154. (25). De iniuriis seu illatis vulneribus.

Ceterum statuimus,

quod. Item quocienscumque alicuius cumque seruitorum condicionis vel status existant, contendere contingit et famulus dominum suum tuendo, ex-empto gladio vel cultello vulnerauerit aliquem, pro eo indignacionem vulnerati vel amicorum ipsius aliquatenus non incurat sed dominus suus culpabilis quando fuerit, impe-tatur pro vulnere iudicio mediante. De
128. (26). dampno indomitorum iumentorum.
Statuimus insuper, quod interficiens indomitum iumentum cuiuscumque, IIII or marcas, poledrum vero interficiens tres marcas et vbi iumen-tum ictum vel plaga seu culpa alicuius aborsum fecerit, marcam cum media, et pro po-ledro secundi anni V marcas is ictum vel plagam inferens soluere teneatur vbi vero tercii, quarti, quinti, sexti anni poledra occiderit, iuxta quod passus dampnum superexistimet eiusdem poledri occisi iuramento suo firmauerit, satisfacere teneatur. De lignis seu vtensilibus
129. (27). intra gandes (s) alterius excidendis. |
Jesus christus maria. [9, a.
Statuimus eciam, quod quicumque habens cum alio li-mites, ipsas transgrediendo ligna vel quelibet vtensilia inciderit, is cuius silua fuerit, incidentem primo securi, palio et tunica, secundo et tercio in bobus siue in equis seu in vno equo pignorare poterit sine pena. Sed si pignorauerit aliquem in duobus bobus vel equis, vnum pro se obtinebit et alium bouem vel equum super fideiussoria cauci-one dimittat et signum in arbore, vbi pignorauit, excidere teneatur. Si quis vero in gayo alterius furtiue vnum vel du-os quercus inciderit, pro quolibet querco sex scotos, si vero tres succiderit, tres fertones |

/: reszta strony i strona następna niezapisane :/

Addicientes, quod quando super judicato (11).

Ceterum statuimus, quod quocienscumque (25).

Declaramus eciam et declarare volumus (15).
Decrevimus, quod nos Kazimirus (7).

Flebili sepe querela recepimus (24).

Hoc statuto perpetuo declaramus (14).

Item statuimus, quod aliqui propter (4).
Item statuimus, quod de causis criminalibus (3).
Item statuimus, quod nullus fideiussor (12).
Item statuimus, quod quicumque virginem (20).
Insuper statuimus, quod nostra presencia (11).
Insuper statuimus, quod si quispiam (6).

Perpetuo prohibemus edicto (8).
Preterea statuimus et edicto perpetuo (9).
Preterea statuimus, quod quicumque (5).
Preterea statuimus, quod quilibet fideiussor (12).
Preterea statuimus, quod si aliquis (22).

Quoniam dum nullus noster (1).
Quamvis occidens hominem (18).
Quicumque alicui virgini (20).

Si autem subiudex suam, ut premittitur (11).
Statuimus eciam, quod postquam (16).
Statuimus eciam, quod quicumque (27).
Statuimus (et) declaramus, quod si aliquis (21).
Statuimus insuper, quod interficiens (26).
Statuimus insuper, quod si litigator (11).
Statuimus, quod passus dampnum (10).
Statuimus, quod scriptores judiciorum (2).
Statuimus, quod quocienscumque (13).
Statuimus, quod ubi pater (17).

Usůrarům voraginem, in quă (23).

Vůlnerans aůtem Amelthonem (18).

14.

Mearum sanguineus in quo (23).

Vulnerans pullum anethonem (12).

18.

K. II, 92

14. V. 1952. [illegible]